

**AVROPA YENİDƏNQURMA
VƏ İNKİŞAF BANKININ SƏNƏDİ**

AZƏRBAYCAN ÜZRƏ ÖLKƏ STRATEGİYASI

**17 May 2005-ci il tarixində İdarə Heyəti tərəfindən
təsdiq edilmişdir**

Rəhbərlik tərəfindən ön söz

Azərbaycan Bankın Təsis edilməsinə dair Razılaşmanın 1-ci maddəsinin prinsiplərinə sadıq şəkildə əməl edir. Lakin çoxpartiyalı sistemə əsaslanan demokratiya, pluralizm və bazar iqtisadiyyatı prinsiplərinin yerinə yetirilməsi istiqamətində əldə olunmuş irəliləyişlər zəif və qeyri-bərabər olmuşdur və bir çox çətinliklər hələ də mövcuddur. 2003-cü ilin oktyabrında keçirilmiş Prezident seçkiləri əvvəlki seçkilərdən inkişafa doğru bir irəliləyiş olsa da, demokratik seçkilərə dair beynəlxalq standartlara cavab verməmişdir. ATƏT və Avropa Şurası seçki prosesində özünü aydın büruzə vermiş bu nöqsanlarla bağlı tədbirlər görmələri üçün hökumət orqanlarına təkidlə müraciət etmişlər. 2005-ci ilin noyabrına təyin olunmuş parlament seçkiləri düzgün fəaliyyət göstərən demokratik institutların formalaşdırılması sahəsində əldə olunmuş irəliləyişləri nümayiş etdirmək üçün əlverişli fürsətdir.

Son bir neçə il ərzində neft sektoruna həyata keçirilən Birbaşa Xarici İnvestisiyalar və bunların nəqliyyat və inşaat sektorlarına da təsirləri hesabına Azərbaycanda sağlam iqtisadi göstəricilər qeydə alınmışdır. Bəzi sektorlarda, xüsusən də kənd təsərrüfatı və kimya sənayesində ixracatın sürətli artımı ilə müşahidə olunan ÜDM artımı 2000-ci ildən etibarən ildə orta hesabla 10% təşkil etmişdir. Ölkə üzrə hazırkı strategiyanın əhatə etdiyi müddət ərzində bu inkişaf sürətinin iki dəfə artması mümkündür.

Hazırkı strategiyanın əhatə edəcəyi müddət ərzində Hökumətin iqtisadi siyasətinin məcmusu bütövlükdə qənaətbəxş olmuşdur. Neft sektoruna kapital axımının nəticəsi olaraq sistemin likvidlik səviyyəsinin artmasını müvazinətləşdirmək üçün Hökumət maliyyə siyasətini getdikcə daha da gücləndirmişdir. Bu şəraitdə vergi islahatları uğurla həyata keçirilmişdir. Lakin digər tərəfdən pul siyasəti orta səviyyədə zəif aparılmış və Azərbaycan Milli Bankı nominal valyuta məzənnələrinin artımını minimuma endirmək üçün xarici valyuta axımının sterilləşdirilməsi istiqamətində çətinliklərlə üzləşmişdir.

Xarici ticarətə gəldikdə isə illik cari ticarət balansında olan kəsir orta hesabla ÜDM-nin 30%-ni təşkil etmişdir. Bu kəsir də həmçinin neft və qaz sektorunda idxal səviyyəsinin əhəmiyyətli dərəcədə yüksək olması ilə bağlıdır. Həmin idxalların böyük bir hissəsi xarici investisiyalar hesabına maliyyələşdirilmiş, bu da öz növbəsində dövlətin və dövlət zəmanəti ilə alınmış xarici borcların səviyyəsinin təqribən ÜDM-nin 18%-i səviyyəsində saxlanılmasına səbəb olmuşdur.

Hökumətin bu günə kimi həyata keçirmiş olduğu struktur islahatlarının əhatə dairəsi məhdud olsa da, bu islahatların həyata keçirilməsi sürətləndirilmişdir. Bu günkü günə tamamlanmış islahatlar bütövlükdə münasib şəkildə və vaxtında həyata keçirilmişdir. Bunlara misal olaraq, Bazəl Əsas Prinsiplərinə uyğun olan Bank Sistemi haqqında Qanunu, bankların idarə heyətlərinə müstəqil üzvlərin daxil edilməsini nəzərdə tutan Banklar haqqında yeni Qanunu və Beynəlxalq Maliyyə Hesabatı Standartlarının tətbiqi prosesini nəzərdə tutan Mühasibatlıq haqqında Qanunu göstərmək olar. Bu yaxınlarda qəbul olunmuş neft gəlirlərinin uzunmüddətli idarə olunması strategiyası makroiqtisadi sabitliyin dəstəklənməsi üçün müvafiq sistemi təmin edir. Artıq həyata keçirilmiş bu struktur islahatlarına dəstək olaraq institusional imkanların inkişaf etdirilməsinə ehtiyac vardır.

Qeyd olunan bu iqtisadi siyasətin təmin etdiyi mühitdə əldə olunmuş iqtisadi inkişafa hər hansı əhəmiyyətli makroiqtisadi qeyri-bərabərliklərlə üzləşmədən nail olunmuşdur. İnflyasiya əsasən nəzarətdə saxlanılmış və valyuta məzənnəsi nəzərə çarpacaq dərəcədə sabitlik nümayiş etdirmişdir. 2004-cü ilin 4-cü kvartalından başlayaraq və 2005-ci ilin 1-ci kvartalında inflyasiya təzyiqləri inkişaf etməyə başlamışdır ki bu da qismən Hökumətin qaz və elektrik enerjisinin qiymətlərini bazar səviyyəsinə yaxınlaşdırmaq cəhdlərinin nəticəsidir. Azərbaycan Milli Bankının beynəlxalq ehtiyatları və Dövlət Neft Fondunun əmanətləri sabit şəkildə artmaqda davam etmişdir.

Azərbaycan iqtisadiyyatının yaxın və orta gələcəkdə üzləşəcəyi əsas problemlər öz əhəmiyyətini saxlayır. Xüsusən də neft və qaz gəlirlərinin səmərəli və bərabər şəkildə idarə olunmasına nail olmaq və bu gəlirlərdən iqtisadiyyatı hərtərəfli inkişaf etdirmək üçün istifadə edilməsini təmin etmək çox vacibdir. Azərbaycan əhalisinin az qala yarısı ümumölkə yoxsulluq göstəricisi səviyyəsindən aşağıda yaşayır. Səmərəli və çeşidli sahələrə əsaslanan məşğulluq bazasının təmin edilməsi uzunmüddətli perspektiv üçün bu vəziyyətin həllində həlledici rol oynayacaqdır.

Kiçik və orta sahibkarlığın iş yeri yaratma potensialından yararlanaraq iqtisadiyyatın hərtərəfli inkişaf etdirilməsinə birbaşa dəstək vermək üçün tələb olunan ilkin zəruri şərtlər maliyyə resurslarından istifadə imkanlarının və bank sisteminin kənd yerlərinə yayılmasıdır. Özəl sektora investisiyaların qoyuluşuna dəstək vermək üçün investisiya mühiti əhəmiyyətli dərəcədə təkmilləşdirilməlidir. Hal-hazırda rüşvətxorluq geniş yayılmış və dərin kök salmışdır; bank sektoru zəif və kapital qıtlığı şəraitindədir; bir çox sahələrdə qaydalarla tənzimlənən mühit zəif inkişaf etmişdir və tələblərə cavab vermir; qanun və qaydaların əsaslandırılmamış şəkildə həyata keçirilməsi halları tez-tez baş verir. Hökumətin son dövrlərdə gördüyü tədbirlər ümidverici olsa da, bir çox sahələrin hələ də əhəmiyyətli dərəcədə təkmilləşdirilməsi və mövcud imkanların daha da artırılması tələb olunur.

2004-ü ilin dekabr ayının sonunadək Bank Azərbaycanda ümumi dəyəri 459 milyon avro olan 23 layihə imzalamışdır ki, bunlar da müxtəlif sektorları əhatə edir. Bu layihələrdən 14-ü özəl sektorda həyata keçirilir və ümumi borc öhdəliklərinin 49.2 faizini təşkil edir. Bankın təcrübəsi onu göstərir ki, Bank fəaliyyət kursu ilə bağlı dialoqun aparılması zamanı qətiyyətli olmalı, onu beynəlxalq ictimaiyyətlə yaxından əlaqələndirməli və investisiya əməliyyatları kontekstində həyata keçirməlidir.

AYİB-in strateji yanaşması yoxsulluğu aradan qaldırmaq məqsədilə iqtisadiyyatın hərtərəfli inkişaf etdirilməsinə dəstək vermək olacaqdır. Bu strateji istiqamətlə sıx bağlı olaraq və Azərbaycanın Erkən Keçid dövrü Ölkəsi (EKÖ) statusuna uyğun olaraq AYİB həyata keçirdiyi operativ yanaşma üçün EKÖ Təşəbbüsü çərçivəsində təmin edilən resurslardan, operativ imkanlardan və vasitələrdən yararlanmaqda davam edəcəkdir. Buna müvafiq olaraq strategiyanın həyata keçiriləcəyi müddətdə Bank öz fəaliyyətlərində əsas diqqəti özəl sektorun inkişaf etdirilməsinin dəstəklənməsinə yönəldəcək, eyni zamanda investisiya mühitinin yaxşılaşdırılmasına dair fəaliyyət istiqamətinin seçilməsi üçün hökumət orqanları ilə intensiv dialoq aparacaqdır.

Əsas operativ məqsədlərə aşağıdakılar daxildir:

1. **Qeyri-neft özəl sektorunun inkişaf etdirilməsi** – Bank birbaşa kreditlər və səhm kapital qoyuluşları vasitəsilə, habelə maliyyə sektorunun dəstəklənməsi yolu ilə qeyri-neft sektorunun inkişafına öz töhfəsini verəcəkdir. Bu kapital qoyuluşlarının əsas hədəflərinin mikro, kiçik və orta sahibkarlar olacağı gözlənilir. Bankın bu fəaliyyətlərdəki iştirakını daha da dərinləşdirmək üçün EKÖ Təşəbbüsü çərçivəsində mövcud olan bütün mümkün vasitələrdən, resurslardan və proqramlardan tam surətdə istifadə olunacaqdır. Aşağıda qeyd olunan sektorlar qeyri-neft sektorunda kapital qoyuluşları üçün ən böyük potensiala malikdir:

Aqrobiznes – Bank ilkin emal və qablaşdırma sahələrində olan imkanları araşdıracaqdır;

Əmlak və turizm – Gözlənilən iqtisadi inkişaf komersiya ofis sahələrinə olan tələbatı artırıcaqdır. Bank bu sektorda, habelə komersiya xarakterli daşınmaz əmlak və mülkiyyətə kapital qoyuluşlarını dəstəkləyəcəkdir;

Telekommunikasiyalar – Azərbaycan Hökuməti ölkədə telekommunikasiyalar sektorunun islahatı prosesinə başlamışdır. Bank özünün ölkə üzrə strategiyası müddətində bu sektorda kapital qoyuluşlarının həyata keçirilməsi üçün Hökumətlə dialoqunu davam etdirəcəkdir;

Ümumi sənaye – Azərbaycanda inşaat sektoru güclü inkişaf nümayiş etdirməkdədir. Bank inşaat materialları sektorunda həm kiçik, həm də iri layihələrə kapital qoymağa çalışacaqdır.

2. **Maliyyə sektoru** – Azərbaycanda maliyyə sektorunun zəifliyi Azərbaycanın orta müddətli iqtisadi planları üçün ciddi təhlükə təşkil edir. Bank bu sektorda müxtəlif səviyyələrdə fəal iştirak edəcək, xüsusən də bu sahədə müvafiq kursun seçilməsinə dair dialoqda aparıcı rol oynamağa davam edəcəkdir. Bu dialoq sektor daxilində rəqabətin və tənzimləyici bazanın davamlılığının təkmilləşdirilməsinə diqqət yetirəcəkdir. Bank sözügedən sektorda cərəyan edən təmərküzləşmə və birləşmə prosesləri zəminində səhm kapital qoyuluşları üçün imkanlar araşdıracaqdır.
3. **İnfrastruktur** – Hökumətin iqtisadi inkişaf strategiyasının uğur qazanması üçün həlledici amillərdən biri səmərəli infrastrukturun yaradılmasıdır. Bank nəqliyyat şəbəkəsinin təkmilləşdirilməsinə diqqət yetirəcəkdir və öz əsas fəaliyyətini strateji cəhətdən əhəmiyyət kəsb edən beynəlxalq nəqliyyat koridorlarının inkişafına yönəldəcək. Bank öz diqqətini həmçinin enerji sektorunda tələb olunan zəruri təkmilləşdirmələrə yönəldəcəkdir. Nəqliyyat sektorunda diqqət komersiyalaşdırmaya yönəldiləcəyi halda, enerji əsas diqqət struktur dəyişikliklərinə, habelə tənzimləmə və tarif siyasətləri ilə bağlı islahatlara yönəldiləcəkdir. Bank bələdiyyə və ekologiya infrastrukturlarına da sərmayə imkanlarını araşdıracaq, lakin bu zaman Bankın sektorda fəaliyyət göstərə bilməsi üçün qarşı tərəfin tarif islahatlarının və layihə ilə əlaqədar digər islahatların aparacağına dair öz üzərinə güclü öhdəliklər götürməsi zərurəti vurğulanacaqdır.
4. **Təbii ehtiyatlar** –Azəri, Çıraq və dərin Sular Günəşli Faza 1 (AÇG), Bakı-Tbilisi – Ceyhan (BTC), Şah Dəniz və Cənubi Qafqaz Qaz Boru Xətti layihələrini maliyyələşdirdikdən sonra AYİB-in bu sektorda ikinci və üçüncü dərəcəli layihələrə də kiçik kapital qoyuluşları üçün potensialı qalmaqdadır. Bu səbəbdən də, Bankın bu sektorda diqqəti kiçik və quruda həyata keçirilən layihələr yönəldiləcəkdir. Bundan əlavə dağ-mədən sənayesində də səmərəli layihələrin olması mümkündür və Bank belə imkanları araşdıracaqdır. Bu növ potensial layihələr daha çox yoxsul rayonlarda yerləşdiyi üçün onların yerli iqtisadiyyatlara təsirləri çox əhəmiyyətli ola bilər.

Bankın Azərbaycandakı kredit portfeli genişləndikcə qeyd olunan bu operativ vəzifələr də öz nəvbəsində investisiya mühiti ilə bağlı möhkəm strateji dialoqun aparılması hesabına tamamlanacaq və dəstəklənəcəkdir. Beynəlxalq birliyin digər üzvləri ilə birlikdə Bank investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində aparıcı rolu davam etdirəcəkdir. Bankın mühüm sektorlarda mövcud və potensial investisiyaları çərçivəsində aparılacaq bu dialoq əsasən tənzimləyici mühitin yaradılmasına, habelə qanunların və qaydaların əsassız olaraq tətbiq edilməsi problemlərinə diqqət yetirəcəkdir.

Bank Azərbaycanda həyata keçirəcəyi bütün əməliyyatlarının Bankın Ətraf-Mühit Siyasət və Prosedurlarına uyğunluğunu təmin etmək səylərini davam etdirəcək, mümkün hallarda isə Ətraf-Mühitə dair Tədbirlər Planlarını da tətbiq edəcəkdir. EKÖ Təşəbbüsü çərçivəsində Bank layihələrin hazırlanmasını və ya həyata keçirilməsini dəstəkləmək, habelə hüquq sahəsinin inkişafı ilə bağlı işləri həyata keçirmək, hökumət orqanları ilə investisiya mühitinə dair dialoqunu davam etdirmək və əsas sektorlara təmin edə biləcəyi maliyyə dəstəyindən tam istifadə etmək üçün donorların texniki əməkdaşlığına və investisiyaların müştərək maliyyələşdirilməsinə daha çox çalışacaqdır.

Mən, Direktorlar Şurasına bu Ölkə Strategiyasını təsdiq etməyi tövsiyə edirəm.

Jan Lemyer
Präsident

1. BANKIN FƏALİYYƏT PORTFELİ

1.1 Bankın bu günə kimi həyata keçirdiyi işlərin xülasəsi

Cari Fəaliyyət Portfeli – Bankın son iki ildə Azərbaycanda fəaliyyət səviyyələri nəzərə çarpan dərəcədə yüksəlmiş, müxtəlif sektorlar üzrə həyata keçirilmiş əməliyyatların sayı kəskin şəkildə artmışdır. Əvvəlki Ölkə Strategiyasının həyata keçirildiyi müddət ərzində təbii ehtiyatlar sektorunda imzalanmış layihələr Bankın biznes fəaliyyətlərinin ümumi dəyəri olan 239 milyon avronun böyük hissəsini (73%) təşkil etmişdir. Bankın 31 dekabr 2004-cü il tarixinə kimi imzaladığı biznes əməliyyatlarının ümumi dəyəri 459 milyon avro həcmində olmuş və burada təbii ehtiyatlar sektorunun payı 66% təşkil etmişdir. Əlavə 1 Bankın Azərbaycandakı əməliyyatlarının 2004-cü ilin sonuna olan xülasəsini təqdim edir:

Cədvəl 1

Azərbaycan, Sənayələr üzrə Toplam Biznes Həcmi
(milyon AVRO), 31 Dekabr 2004

Sektor üzrə biznes qrupu	Layihələrin sayı	Layihənin ümumi həcmi (mln AVRO)	AYİB –nin maliyyə payı (EUR mln)
Enerji			
Təbii ehtiyatlar	9	3,051	300
Energetika	2	90	55
<i>Enerji üzrə cəmi</i>	11	3,141	355
Maliyyə İnstitutları			
Bankın səhmdar kapitalına Sərmayə		1	1
Banklara kredit		11	10
Səhmlərə qoyuluş fondu		17	5
Kiçik biznesin maliyyələşdirilməsi		8	5
<i>Maliyyə İnstitutları üzrə cəmi</i>	2	37	21
Ümumi Sənaye			
Ümumi Sənaye	1	5	2
<i>Ümumi Sənaye üzrə cəmi</i>	1	5	2
İnfrastruktur			
Bələdiyyə və Ekologiya İnfrastruktur	1	80	17
Nəqliyyat	4	78	55
<i>İnfrastruktur üzrə cəmi</i>	5	158	72
<i>Sənaye sahələri üzrə</i>			
Aqrobiznes	2	6	5
Əmlak və Turizm	1	5	4
<i>Sənaye sahələri üzrə cəmi</i>	3	11	9
AZƏRBAYCAN ÜZRƏ CƏMİ	22	3,353	459
Bundan: maliyyələşdirmə	20	2,143	372
regional maliyyələşdirmə	2	1,210	87

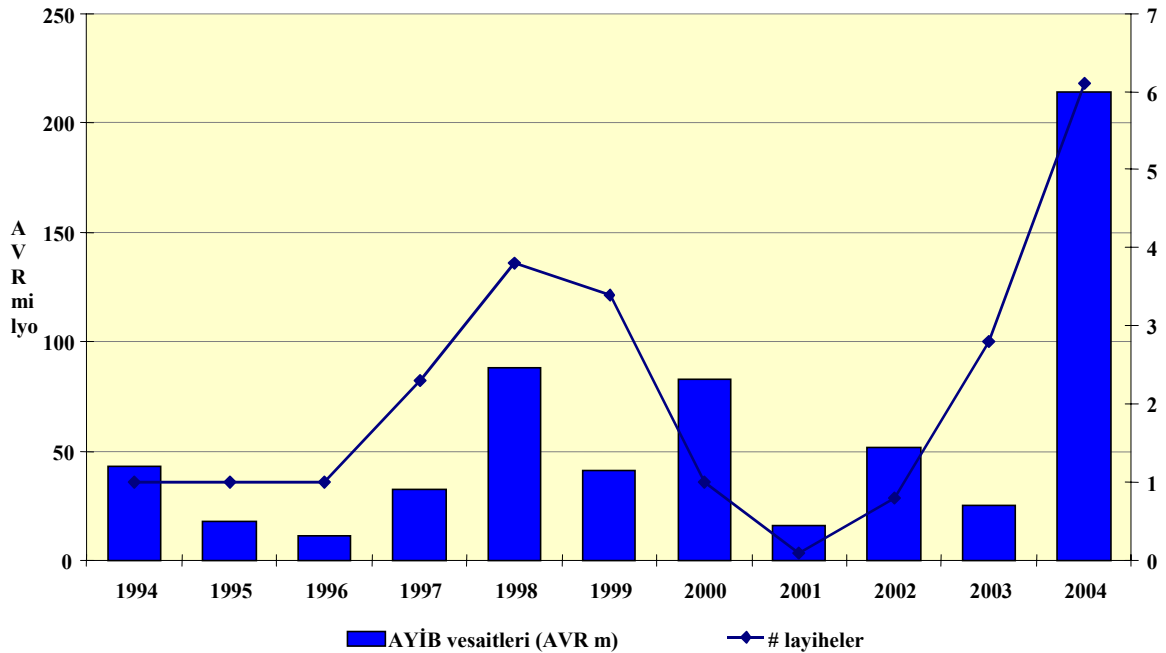
dövlət zəmanəti olmayan maliyyələşdirmə	15	3,104	332
dövlət zəmanətli maliyyələşdirmə	7	249	126
özəl sektorun maliyyələşdirilməsi	14	2,646	226
dövlət sektorunun maliyyələşdirilməsi	8	707	233
kredit şəklində maliyyələşdirmə	21	3,303	443
səhmlərin alınması	1	49	15
bundan zəmanət şəklində verilmiş	0	1	1

Dövlət sektorunun enerji və nəqliyyat sektorlarına kapital qoyuluşlarından hər biri ümumi fəaliyyətlərin 12%-ni təşkil etməklə digər diqqətəlayiq fəaliyyət sahəsini əks etdirir.

Aşağıda verilmiş 1-ci cədvəldə 1994-cü ildən etibarən hər il imzalanmış layihələrin sayı və illik sərmayələrin səviyyəsi göstərilmişdir. Ümumiyyətlə AYİB-in Azərbaycandakı biznes fəaliyyətinin səviyyəsi nisbətən məhdud olmuşdur və bu, özəl sektorda investisiya mühitinin və dövlət zəmanəti ilə borcların alınması imkanlarının məhdudluğunun göstəricisidir. Son illərdəki iri neft və qaz investisiya layihələrinin; yeni seçilmiş prezidentin islahatlar aparmaq barədə verdiyi vədin; habelə EKÖ Təşəbbüsü çərçivəsində həyata keçirilmiş yeni yanaşmaların təsirləri nəticəsində 2004-cü ildə bu vəziyyətdə kəskin dönüş baş vermişdir. 2004-cü il ərzində Bank Azərbaycanda ümumi məbləği 207 milyon avro dəyərində olan altı yeni əməliyyat həyata keçirmişdir.

Cədvəl 1

AYİB-in illik sermayələri 1994 - 2004

Planlaşdırılan yeni investisiyalar – 2005-ci il üçün planlaşdırılan yeni investisiyalar (Əlavə 2-də icmalı verilmişdir) bir sıra müxtəlif sektorları əhatə etsə də, dövlət sektorunda iri infrastruktur layihələrinin xüsusi çəkisi daha böyükdür. Bu isə sabit və çoxşaxəli özəl sektorun inkişaf prosesində aparıcı rol oynaması üçün zəruri iqtisadi bazanın yaradılmasına olan ehtiyacı göstərir. Təbii ehtiyatlar sektoru istisna olmaqla, özəl sektorda planlaşdırılan yeni əməliyyatlar ümumi say baxımından qənaətbəxş səviyyədə olsa belə, layihələrin həcmi nisbətən kiçikdir. Neft gəlirlərinin artması nəticəsində Hökumətin borcalma qabiliyyətinin əhəmiyyətli dərəcədə artacağı gözlənilir və bu da öz növbəsində Hökumətin dövlət sektoru infrastrukturunda çox ehtiyac duyulan investisiyaları almaq imkanlarını artıracaq və çox güman ki, Bankın Dövlət zəmanəti ilə verilən kreditlərinin həcmi artacaqdır.

1.2 Əvvəlki Ölkə Strategiyasının Həyata Keçirilməsi

Əvvəlki Ölkə Strategiyasının icrası müddətində Bankın Azərbaycandakı fəaliyyətləri qeyd olunan strategiyanın vəzifələrinə uyğun həyata keçirilmişdir. Lakin həmin dövrdə Bankın bir çox sektorlar üzrə fəaliyyətləri həmin sektorlarda inkişafa mənalı təsir göstərmiş olsa da, Maliyyə Sektorunda buna bənzər irəliləyişlərə nail olmaq mümkün olmamışdır.

İnvestisiya mühitinin yaxşılaşdırılması məqsədilə birbaşa maliyyələşdirmə və siyasi dialoq. Bank son iki il ərzində məhdud sayda birbaşa maliyyələşdirmə əməliyyatları həyata keçirmişdir. 2003-cü ilin dekabrında “Groupe Castel” holdinq şirkətlər qrupunun Azərbaycanda və digər MDB ölkələrindəki pivə, şərab və mineral su fəaliyyət sahələri ilə bağlı 20 milyon ABŞ dolları məbləğində kredit sazişi imzalanmışdır. Bu vəsaitlər “Castel”in Rusiyada və Qafqazda istehsal və paylama imkanlarının restrukturizasiyasına, habelə regionda selektiv inkişaf tədbirlərinə sərf edilmişdir. Kanadanın investisiya fondu olan IFPT-nin birgə vəsaitləri hesabına Bank Bakıda Landmark I və II ofis komplekslərinin maliyyələşdirilməsinə 10,2 milyon ABŞ dolları məbləğində vəsait təmin etmişdir. Həmçinin bu maliyyə ayırması ilə əlaqədar olaraq İsveçrə İqtisadi Əlaqələr Katibliyinin Azərbaycanda mərkəzləşdirilmiş İpoteka Qeydiyyatının inkişaf etdirilməsinə ayırdığı Texniki Yardım şəklində maliyyə vəsaitinin 413.000 avro lüq payını da qeyd etmək mümkündür. 2004-cü ilin sonunda Bankın imzalamış olduğu sazişlər çərçivəsində kiçik lakin dinamik süd məhsulları şirkəti olan “M-Pro”ya kredit və səhm kapital qoyuluşları şəklində 5,7 milyon ABŞ dolları məbləğində vəsait təmin edilmişdir.

Qeyd olunan uğurlara baxmayaraq, Bank bu dövrdə məqbul ölçülərə və risk profilinə malik olan layihələri müəyyənləşdirməkdə çətinlik çəkmişdir. Lakin Bankın nisbətən kiçik ölçülü və yüksək risk profilinə malik olan müştərilərlə işləməsinə şərait yaradan EKÖ Təşəbbüsünün həyata keçirilməsi, onun Azərbaycanda özəl sektor şirkətləri ilə də işləməsi üçün imkanlarını artırmışdır.

Neft gəlirlərinin idarə olunması sahəsindən savayı AYİB-in Azərbaycanda investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində apardığı dialoq çərçivəsində əldə etdiyi uğurlar məhdud səviyyədə olmuşdur. Xüsusən də korrupsiyanın aradan qaldırılması, tənzimləyici mühitin təkmilləşdirilməsi, habelə qanun və qaydaların əsaslandırılmamış şəkildə tətbiq edilməsinə qarşı tədbirlərin həyata keçirilməsi istiqamətində əldə olunmuş irəliləyişlər məyusedici səviyyədə olmuşdur. Bank sektorunda qanunvericilik bazası təkmilləşdirilsə də, dövlət banklarının çox böyük üstünlüyü iqtisadi inkişaf üçün maneə törədir.

Effektiv və rəqabətli bank sektorunun qurulması. 2003-cü ildə «Unibank»-dan 800.000 avro həcmində səhm paketi alaraq Bank Azərbaycanda ilk dəfə olaraq yerli komersiya bankına özünün səhm kapital qoyuluşunu həyata keçirmiş oldu. Kiçik lakin dinamik yerli bank olan

«Unibank», «Azərbaycanda Çoxtərəfli Bank Strukturu» proqramı çərçivəsində kiçik və orta sahibkarlığın maliyyələşdirilməsi üçün Bankdan kredit xətti almış beş yerli bankdan biridir.

Kiçik və orta sahibkarlığa vasitəli kreditlərin verilməsi üçün yerli banklara kredit vəsaitləri təmin edən «Azərbaycanda Çoxtərəfli Bank Strukturu» çərçivəsində maliyyələşdirilən vasitəçi qurumların sayı üçdən beşə artmışdır. Bundan əlavə Bank Ticarətin Maliyyələşdirilməsi Proqramı üzrə daha iki əməliyyat proqramını imzalamaqla TMP çərçivəsində banklarının ümumi sayını beşə çatdırmışdır. AYİB-in Azərbaycan bank sektoru üçün təmin etdiyi kredit vəsaitlərinin səciyyəvi xüsusiyyəti həmin kreditlərin dəyərinin nisbətən kiçik həcmli olmasıdır ki, bu da bank sektorunda kapital təminatının ümumiyyətlə zəif olmasını əks etdirir

Bankın səhm payına sahib olduğu Azərbaycan Mikromaliyyə Bankı (AMMB) mikro sahibkarlığa vasitəli kreditlərin verilməsi üçün 4 milyon avro dəyərində kredit almışdır. AMMB bu günə kimi mikro və kiçik sahibkarlara ümumi dəyəri 25 milyon ABŞ dolları olan 10.500 kredit ayırmışdır. AMMB ayda hər biri orta hesabla təqribən 2.800 ABŞ dolları məbləğində olan 780 kredit vəsaiti ayırır ki, bu kreditlərdən də hal-hazırda 3.500-ü bağlanılmamışdır.

Bank sektorunda Azərbaycan Beynəlxalq Bankı (ABB) ilə bağlı olan məsələlərin həlli məqsədilə Bank son iki ildə əhəmiyyətli resurslar sərf etmişdir. ABB Azərbaycanın bank sektorunda öz hökmranlığını davam etdirərək demək olar ki, həm Hökumətin maliyyə xidmətlərinin əksər hissəsi, həm də iri korporativ hesablar üzərində öz monopoliyasını saxlayır. Bu üstünlüyün əsas hissəsi ABB-nin malik olduğu geniş filiallar və ATM şəbəkəsi ilə bağlı olsa da, ABB-nin tətbiq etdiyi praktikalar içərisində rəqabətsiz hesab olunabilən nümunələr qalmaqdadır. Lakin bu günə kimi ABB-nin əsas səhm payının (50,2%) sahibi olan Hökumətlə birgə işləmək istiqamətində göstərilmiş səylər həmin vəziyyətlə bağlı əhəmiyyətli müsbət dəyişikliklərin əldə olunması ilə nəticələnməmişdir.

Qeyd olunanların nəticəsi olaraq AYİB son bir il ərzində bank sektorunda təmərküzləşmə və birləşmə təşəbbüslərini dəstəkləmiş, bununla da ABB ilə səmərəli rəqabət apara bilmən daha yaxşı təchiz olunmuş orta həcmli sağlam və dinamik bankların təşəkkül tapmasına dəstək vermişdir.

İnfrastruktur layihələri. Bank Asiya ilə Avropanı birləşdirən tarixi «İpək Yolu» ticarət marşrutunun bir hissəsi olan Hacıqabul-Kürdəmir yolunun bərpası üçün 30,5 milyon avro dəyərində kredit layihəsini imzalamışdır. Ölkənin yol şəbəkələrinin bir çoxu diqqətsiz qaldığından nəqliyyat şəraiti ticarət üçün ciddi maneəyə çevrilmişdir. Bu layihə həm Azərbaycan daxilində, həm də onun qonşuları ilə olan ticarət yolunun əhəmiyyətli bir hissəsinin təmirini nəzərdə tutur. Kreditin bir hissəsi də YTXİ-də institusional islahatların dəstəklənməsi üçün sərf olunacaqdır.

Neft və qaz sektorunun inkişaf etdirilməsi. Bank Ölkə üzrə ilk Strategiyanın təsdiq olunmasından sonrakı dövrdə Azərbaycanın neft və qaz sektorunda xüsusi olaraq fəal iştirak etmişdir ki, bu da həmin sahədə rəhbərlik və şəffaflıq məsələləri ilə bağlı mənəli irəliləyişlərin əldə olunması ilə bağlıdır. Bank Bakı Tbilisi-Ceyhan Neft Kəməri Layihəsinin, habelə həmin layihə ilə bağlı olan ACG Neft Sahələrinin İnkişaf Etdirilməsi layihəsinin 1-ci Mərhələsinin maliyyələşdirilməsi prosesində aparıcı rol oynamışdır. Azərbaycanın təbii ehtiyatları üçün mövcud bazarı genişləndirən bu iki layihə ölkənin potensial iqtisadi inkişafının mühüm binövrəsidir. Bu layihələrin uğurla tamamlanması Azərbaycanın gələcək iqtisadi tərəqqisinə zəmanət verməsə də, həmin layihələr düzgün idarə olunacağı təqdirdə ölkə iqtisadiyyatının davamlı və hərtərəfli inkişafı üçün zəmin yarada bilər. Bank həmçinin Azərbaycan Respublikası

Dövlət Neft Şirkətinin (ARDNŞ) Şah Dəniz Qaz Yatağının işlənməsi layihəsində və Cənubi Qafqaz Qaz Kəməri layihəsində iştirakını maliyyələşdirmişdir. Bu maliyyələşdirmənin həyata keçirilməsi üçün mühüm şərtlər müəyyən olunmuşdur. Həmin şərtlərin uğurla yerinə yetiriləcəyi təqdirdə ARDNŞ daha şəffaf və gəlirli fəaliyyətə doğru irəliləyəcəkdir.

Əvvəlki Ölkə Strategiyasının əhatə etdiyi müddətdə, habelə müəyyən dərəcədə Bankın bu sektorda həyata keçirmiş olduğu fəaliyyətlərin nəticəsi olaraq Azərbaycan neft və qaz gəlirlərinin məsuliyyətli idarə olunması üçün lazımi institusional bazanın inkişaf etdirilməsi istiqamətində əsil tərəqqi əldə etmişdir. Azərbaycan «Hasilat Sənayesində Şəffaflıq Təşəbbüsü»ndə aparıcı rol oynayır, ARDNŞ struktur dəyişiklikləri və səmərəlilişdirilmə ilə bağlı həyata keçirilən tədbirlərin tam mərkəzindədir, Dövlət Neft Fondu isə getdikcə daha şəffaf və açıq şəkildə fəaliyyət göstərməyə davam edir.

1.3 Bankın fəaliyyətlərinin inkişafa olan təsirləri və çıxarılmış nəticələr

Bankın ayrı-ayrı sektorların inkişafına təsirləri müxtəlifdir. Neft və qaz sektorunda Bankın bir sıra mühüm birbaşa və dolaylı təsirləri olmuşdur. 2001-ci ildə Dövlət Neft Fondunun yaradılması ilə başlayaraq Azərbaycan neft və qaz gəlirlərinin idarə olunması sahəsinə diqqətlə yanaşmışdır. Dövlət Neft Fondunun mandatı “ölkənin neft zənginliyinə münasibətdə nəsillər arasında bərabərliyi təmin etmək, eyni zamanda bu gün əhalinin iqtisadi rifah səviyyəsini yüksəltmək və gələcək nəsillərin iqtisadi təhlükəsizliyini təmin etməkdir.” Yarandığı müddətdən etibarən Dövlət Neft Fondu 1 milyard ABŞ dollarından bir qədər az vəsait toplaya bilmişdir və bu vəsaitlərin idarə olunması şəffaf və səmərəli olmuşdur. Audit edilən illik və rüblük maliyyə hesabatları ictimaiyyətə çatdırılır və onları Dövlət Neft Fondunun internet saytında (www.oilfund.az) görmək mümkündür

Azərbaycan həm hasilat sənayesində fəaliyyət göstərən şirkətlər, həm də geniş əhatəli qeyri-hökumət təşkilatları birliyi ilə razılaşma əldə etməklə «Hasilat Sənayesində Şəffaflıq Təşəbbüsü»ndə aparıcı rol oynayır. Bu razılaşmanın nəticəsi olaraq 2005-ci ilin martında HSŞT çərçivəsində dünyanın ilk ölkə hesabatı hazırlanmışdır. ARDNŞ səmərəliliyin artırılması və struktur dəyişikliklərinə dair planın hazırlanması üçün Amerika Birləşmiş Ştatlarının Texniki İnkişafa Yardım Agentliyinin (USTDA) maliyyələşdirdiyi məsləhətçilərin işə cəlb olunmasına başlamış, şəffaflığın və aşkarlığın artırılması ilə bağlı öz üzərinə bir sıra öhdəliklər götürmüşdür. Bu nailiyyətlərin əldə olunmasında Bank həm dörd mühüm neft və qaz layihəsinin maliyyələşdirilməsi zamanı irəli sürdüyü şərtlər vasitəsilə, həm də müvafiq kursun seçilməsinə dair dialoqun aparılması prosesində yaxından iştirakı vasitəsilə mühüm rol oynamışdır.

Institusional islahatın həyata keçirilməsi ilə bağlı Bank tərəfindən irəli sürülmüş şərt tarixi «İpək Yolu»nun bir hissəsi olan Hacıqabul-Kürdəmir yolunun maliyyələşdirilməsi zamanı razılaşdırılmışdır. 2003-cü ildə Nəqliyyat Nazirliyinin yaradılması nəqliyyat sektorunun rəşadətli idarə olunması sisteminin formalaşdırılması istiqamətində irəliyə atılmış ilk mühüm addımdır. «İpək Yolu» layihəsi yeni yaradılmış Nazirliyin tərkibindəki Yol Nəqliyyatı Xidmətləri İdarəsi (YNXİ) vasitəsilə maliyyələşdirilir və bu qurum müxtəlif yollarla, məsələn «Yol Şurasının» təsis edilməsi vasitəsilə müştərilərə diqqətin artırılmasına səy göstərəcəkdir. Müxtəlif növ yol istifadəçilərini təmsil edən nümayəndələrdən ibarət olacaq həmin Şura YNXİ-yə yol strategiyası və yolun idarə olunması ilə bağlı məsləhətlər verəcəkdir. Hal-hazırda ikinci bir yol layihəsi də hazırlanmaqdadır və burada Bank Bakıdan Samura (Rusiya sərhədində) olan magistral yolunun 60 kilometrlik hissəsini maliyyələşdirməyi təklif etmişdir. Bu layihə, ilk layihənin qarşıya qoymuş olduğu məqsədlərə əsaslanacaq, yolların saxlanması vəzifəsinin yerinə yetirilməsi səmərəliliyini artırmışdır. Dəmir yolu sektorunda da nəqliyyat parkının inkişaf etdirilməsi və Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolunun komersiyalaşdırılması istiqamətində ikinci layihə hazırlanmaqdadır.

Bankın maliyyə sektoruna təsirləri daha məhdud səviyyədə olmuşdur. Bank bu sektorda çox sayda uğurlu əməliyyatlar həyata keçirmişdir və onun institusional səviyyədə əhəmiyyətli və müsbət təsirləri olmuşdur. Lakin maliyyə sektorunda həyata keçirilən Hökumət siyasəti səviyyəsində monopolizasiyanın zəiflədilməsi və sektor daxilində rəqabətin artırılması istiqamətində göstərilən səylərlə bağlı çox cüzi irəliləyişlər olmuşdur. Bank Azərbaycan Beynəlxalq Bankının (ABB) potensial olaraq özəlləşdirilməsi üçün əhəmiyyətli dərəcədə vaxt və resurs sərf etmiş olduğu halda və Hökumətin yüksək instansiyalarında özəlləşdirmə əməliyyatının həyata keçirilməsinə istəyin olmasına baxmayaraq, ABB bu prosesin davam etdirilməsi üçün Banka zəruri olan digər məlumatları təqdim etməmişdir.

AYİB-in Qiymətləndirmə Departamenti Azərbaycan üzrə Ölkə Strategiyasının Qiymətləndirilməsi prosesində aşağıdakı nəticələri çıxarmışdır:

Müharibə, sülh və inkişaf. Keçid dövrünün erkən mərhələlərini yaşayan ölkənin inkişaf sürəti müharibə və zəruri vasitələrin qıtlığı nəticəsində əhəmiyyətli dərəcədə zəiflədikdə həmin ölkənin inkişafına təsir göstərə biləcək zəruri ilkin şərtlər də mövcud olmur. Mövcud vəziyyətin bərpası, çatışmazlıqların aradan qaldırılması və iş yerlərinin yaradılması bu ölkə üçün ilkin strateji prioritetlər olmalıdır. Zəruri minimum bazar şəraiti təmin edildikdən sonra infrastrukturda və təbii ehtiyatlar sektorunda investisiyalardan özəl sektorun inkişaf etdirilməsi üzrə birbaşa tədbirlərə keçməyə səy göstərilməlidir.

Aşağı gəlir və keçid dövrü. Yoxsulluğun aradan qaldırılması AYİB-in rəsmi mandatından kənar bir məsələ olsa da, cəmiyyətin bazar iqtisadiyyatına uyğunlaşmasının ağırlığını öz üzərində daşıyacaq təbəqələrin müəyyənəşdirilməsi və bu iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsi üçün tələb olunan dayaq qüvvəsinin aşkar edilməsi zərurəti baxımından Erkən Keçid dövrü Ölkələrində (EKÖ) yoxsulluğun mövcudluğu həqiqəti danılmazdır. Müxtəlif inkişaf yolları arasında seçim edərkən yoxsulluğun aradan qaldırılmasına imkan yaradan, habelə keçid prosesinin etibarlı şəkildə baş verməsi üçün lazımı minimum sosial təhlükəsizliyi və rifahı təmin edən yola üstünlük verilməlidir. Bu yanaşma həmçinin yoxsulluğun aradan qaldırılmasını başlıca hədəf kimi müəyyən etmiş beynəlxalq birliyin digər üzvləri ilə fəaliyyətləri əlaqələndirməyi tələb edir. Bankın strategiyaları yoxsulluğun aradan qaldırılmasını başlıca məqsəd kimi qarşıya qoymasa da, həmin strategiyalar Hökumətin beynəlxalq birliyin yardımı ilə işləyib hazırladığı yoxsulluğun aradan qaldırılması strategiyalarının tərkib hissəsi olan özəl sektorun inkişaf etdirilməsi komponentinə uyğun olmalıdır.

Ölkə daxilində regional inkişaf mikromaliyyə vasitəsilə həvəsləndirilməlidir. Bankın dəstəklədiyi mikromaliyyə bankı hazırda regionlarda öz filiallarını formalaşdırır və daha çox sayda kredit mütəxəssisləri hazırlayır. Regional inkişaf həmçinin regional səviyyədə infrastruktur şəbəkəsinin yaxşılaşdırılmasını tələb edir: yollar, enerji və su təchizatı. AYİB həmçinin investisiya proqramlarını, yaxud həmin proqramların bəzi komponentlərini qruplaşdırmaq yolu ilə regional vəzifələrin yerinə yetirilməsinə daha çox dəstək verə bilər.

Mühüm sektorların seçilməsi. Münaqişədən yenidən çıxmış iqtisadiyyatın qarşısında eyni vaxtda müxtəlif sahələrdə mövcud olan bir sıra problemləri (məsələn, keçid dövrünün təsirlərinin aradan qaldırılması, sərhədlərarası əlaqələr, bərpa işləri, habelə yeni iş yerləri yaratmaq üçün özəl sektorun inkişaf etdirilməsi) həll etmək vəzifəsi durarsa, bu zaman seçiləcək strategiyalar əsas diqqəti iqtisadiyyatda daha mühüm yer tutan və bir neçə vəzifənin yerinə yetirilməsini mümkün edən sektorlara yönəlməlidir. Bu sektorlardan biri aqrobiznes ola bilər.

Mikromaliyyə. Seçilmiş strategiyalar yeni vaxtda həm münaqişədən sonrakı vəziyyətin bərpası ilə bağlı vəzifələrin yerinə yetirilməsinə, həm də keçid dövrünün təsirlərinin aradan

qaldırılmasına, habelə məşğulluq səviyyəsinin və gəlirlərin arzuolunan səviyyəyə çatdırılmasına çalışırsa, bu halda həmin strategiyalar mövcud komersiya bankları (kiçik və orta sahibkarlıqdan mikro səviyyəyə qədər) və qeyri-bank maliyyə qurumları vasitəsilə mikromaliyyə proqramlarına əsaslanan müvafiq maliyyə instrumentlərini (vasitələrinin) inkişaf etdirməlidirlər.

Texniki əməkdaşlığın rolu. Keçmişdə institusional islahatlar əsasən kommunal xidmətlər və infrastruktur sektoru ilə bağlı olduğundan struktur dəyişiklikləri və səmərəliləşdirmə planları adətən bir vahid paket şəklində birləşdirilirdi. Lakin siyasi iradənin və institusional imkanların olmaması səbəbindən rəhbər orqanlar bunları dərhal həyata keçirə bilmirdi. Gələcəkdə isə hər hansı iri şirkətə kredit ayrılmazdan əvvəl həmin şirkətdə institusional bazanın dəstəklənməsinə xidmət edən Texniki Yardım qrantı təmin ediləcəkdir və bu texniki yardım şirkətin gələcək fəaliyyətləri ilə bağlı islahatların aparılması üçün zəmin yaradacaqdır. Eyni yanaşma sənaye sektorunda həyata keçirilən iri miqyaslı struktur dəyişiklikləri və özəlləşdirmə tədbirlərində də tətbiq oluna bilər.

Fəaliyyət istiqamətinə dair dialoqun aparılması və fəaliyyətlərin donorlarla əlaqələndirilməsi. Həyata keçirilən sektor islahatları fəaliyyət kursunda da bir çox mürəkkəb dəyişikliklərin edilməsini zəruri etdiyi üçün bu istiqamətdə aparılan dialoq müntəzəm qaydada, habelə digər beynəlxalq və ikitərəfli institutlarla əlaqəli şəkildə, həm Hökumətin, həm də özəl sektorun tam şəkildə iştirak edə biləcəyi rəsmi çərçivədə aparılmalıdır. Yoxsulluğun aradan qaldırılması strategiyası dövlət və özəl sektorda islahatların həyata keçirilməsi ilə bağlı müvafiq forum rolunda çıxış edə bilər.

Ümumi Qiymətləndirmə

Qiymətləndirmə Departamenti Azərbaycan üzrə keçmiş strategiyaları aşağıdakı kimi qiymətləndirmişdir:

Əsas komponentlər	Qiymətləndirmə
Qeyd olunan prioritetlərin məqsədə müvafiqliyi	Yaxşı
Strategiyanın həyata keçirilməsi	Qənaətbəxş
Keçid təsiri	Qənaətbəxş
Digər Beynəlxalq Maliyyə İnstitutları və Donorlarla fəaliyyətlərin əlaqələndirilməsi	Yaxşı

1.4 Fəaliyyətlərin nisbəti

Azərbaycanın özəl sektoruna qoyulmuş investisiyalar Bankın ümumi investor portfelinin 49.2 %-ni təşkil edir. Lakin bu investisiyaların yalnız 72.3 %-i hökumət zəmanəti olmadan verilmişdir. Dövlətə məxsus olan ARDNŞ-nin Şah Dəniz və Cənubi Qafqaz Kəməri layihələrində iştirakının Bank tərəfindən maliyyələşdirilməsi komersiya şərtləri ilə strukturlaşdırılmışdır və Hökumətin heç bir maliyyə zəmanətinə əsaslanmır.

Azərbaycanda gəlir və istehsal mənbələrinin əhəmiyyətli dərəcədə müxtəlifləşdirilməsi AYİB-in fəaliyyət portfelinə orta müddətli perspektivdə özəl sektorun üstünlük təşkil etməsini təmin edə bilər. Həm bu məqamı, həm də mövcud layihələrin strukturunu nəzərə alaraq güman edilir ki, 2006-cı ilin sonlarından etibarən Bankın fəaliyyət portfelinin təqribən 60 faizini və ya daha artıq bir hissəsini özəl sektor təşkil edəcəkdir.

2. FƏALİYYƏT MÜHİTİ

2.1 İslahatlar üçün ümumi mühit

Azərbaycan Mərkəzi Asiyadan Avropaya açılan bir qapı kimi çox mühüm geo-strateji mövqeyə malikdir. Cənubi Qafqazda Gürcüstan, Türkiyə, Rusiya, İran və Ermənistanla həmsərhəd olmasından, habelə beynəlxalq neft şirkətlərinin onun ərazisində böyük investisiyalar qoymasından dolayı Azərbaycan öz daxili siyasətini qurarkən bir çox maraqları nəzərə almalıdır. Bankın Təsis Edilməsinə dair Sazişin 1-ci maddəsi ilə müvafiq olaraq Əlavə 3-də Azərbaycanın siyasi vəziyyətinin ətraflı təsviri verilmişdir.

Bazar iqtisadiyyatına keçid istiqamətində böyük irəliləyiş olsa da, vətəndaş cəmiyyəti istiqamətində keçid (məsələn, demokriya, pluralizm, insane hüquqlarına hörmət, mətbuat azadlığı) iqtisadi sahədə baş verən inkişafa uyğun getməmişdir. Çoxpartiyalı sistemə əsaslanan demokratiya, pluralizm və bazar iqtisadiyyatı prinsiplərinin yerinə yetirilməsi istiqamətində əldə olunmuş irəliləyişlər zəif və qeyri-bərabər olmuşdur və bir çox çətinliklər hələ də qalmaqdadır. 2003-cü ilin oktyabrında keçirilmiş Prezident seçkiləri əvvəlki seçkilərdən inkişafa doğru bir irəliləyiş olsa da, demokratik seçkilərə dair beynəlxalq standartlara cavab verməmişdir. ATƏT və Avropa Şurası seçki prosesində özünü aydın büruzə vermiş bu nöqsanlarla bağlı tədbirlər görmələri üçün hökumət orqanlarına təkidlə müraciət etmişlər. 2005-ci ilin noyabrına təyin olunmuş parlament seçkiləri düzgün fəaliyyət göstərən demokratik institutların formalaşdırılması sahəsində əldə olunmuş irəliləyişləri nümayiş etdirmək üçün əlverişli fürsətdir.

Qanunun aliliyinin, kütləvi informasiya vasitələrinin azadlığının və insan hüquqlarına ehtiramın təmin edilməsi sahəsində bir çox problemlər qalmaqdadır. Beynəlxalq müqavilələrin ratifikasiyasına dair bir çox rəsmi öhdəliklərə riayət olunmasına baxmayaraq bu sahələrdə irəliləyişlər zəif olmuşdur. Korrupsiya ciddi problem olaraq qalır. “Transparency International” təşkilatının 2004-cü il üçün hazırladığı Korrupsiya üzrə İndeksdə korrupsiya səviyyəsinə görə Azərbaycanı 145 ölkə arasında 140-cı yerdə sıralamışdır. AYİB-in fəaliyyət göstərdiyi 27 ölkə içərisində isə Azərbaycan 27-ci yerdə sıralanmışdır. Azərbaycan kimi ehtiyatlarla zəngin bir ölkədə gəlirlərlərə dair hesabatların verilməsi korrupsiya ilə mübarizədə əhəmiyyətli faktordur. Azərbaycan Britaniya Hökumətinin Həsilat Sənayesində Şəffaflıq Təşəbbüsünün fəal üzvüdür və həm Hökumət, həm də korporativ hesabatlarının ictimaiyyətə çatdırılmasına başlamışdır. Bu ilkin hesabatlarda bəzi çatışmazlıqlar olsa belə, onlar gəlirlərin açıqlanması və şəffaflıq istiqamətində əhəmiyyətli yeni bir mərhələdir. Ölkənin demokratik inkişafının daha müvəffəqiyyətlə davam etməsi üçün seçki qanunvericiliyində islahatların aparılması və kütləvi informasiya vasitələri ilə bağlı qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi prosesinin davam etdirilməsi zəruridir.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsi həll olunmamış qalmaqla həm daxildə, həm də regional və beynəlxalq miqyasda doğurduğu nəticələrə görə ciddi narahatçılıqlara səbəb olur. Lakin Azərbaycan və Ermənistan Prezidentləri arasında dialoqun davam etməsi müsbət siqnaldır. Yüz minlərlə didərgin düşmüş insanların bir çoxunun hələ də çox sərt şəraitlərdə yaşadığı bir vəziyyətdə nizama salma prosesinin başa çatdırılması həm siyasi, həm də iqtisadi cəhətdən böyük əhəmiyyət daşıyır.

2.1.2. Sosial Şərtlər

Son dövrlərdəki yüksək iqtisadi inkişafa və enerji ehtiyatlarının artmasına baxmayaraq, Azərbaycanda yoxsulluq səviyyəsinin göstəriciləri yüksək olaraq qalmaqdadır. SPPRED-ə

əsasən 2002-ci ildə əhalinin təqribən 46,7 faizi minimum yaşayış standartlarından (rəsmi olaraq minimum istehlak səbəti aylıq 175.000 manata, yəni təqribən 25 ABŞ dollarına bərabərdir) aşağıda yaşamışdır. 2004-cü ildə Azərbaycanda adambaşına düşən ÜDM-nin dəyəri 1041 ABŞ dolları olmuşdur ki, bu da keçid dövrünü yaşayan ölkələr içərisində ən aşağı göstəricilər sırasına daxildir. Əhalinin təqribən 8,8 faizi kəskin yoxsulluq göstəricisindən, yəni ayda 18 ABŞ dollarından aşağı gəlirlə yaşayır. Formal iqtisadiyyatda gəlirlərin aşağı olması və iş şəraitlərinin pis olması səbəbindən şəhər yerlərində işsizlik səviyyəsi kənd yerlərinə nisbətən bir qədər yüksəkdir (şəhər yerlərində bu göstərici 47,8 faiz, kənd yerlərində isə 45,4 faizdir.). İşsiz əhalinin ən böyük payı isə (21 faiz) Bakı şəhərinə düşür. Lakin kənd yerlərində yoxsulluq infrastrukturun zəif inkişaf etməsinin, habelə elektrik enerjisi və qaz təchizatının etibarsızlığının nəticəsi olaraq burada maliyyə resurslarının və zəruri xidmətlərdən istifadə imkanlarının çatışmazlığı ilə əlaqədardır. Yaşı 15-dən az olan uşaqlar və üç və ya daha çox uşaqlı ailələr daha çox zəif hesab olunan qruplara aid edilir. Azərbaycanda hazırda 1 milyon qaçqın və məcburi köçkün (əhalinin 12 faizi) mövcuddur. 15 il müddət keçdiyi halda, daxili köçkünlərin əksəriyyəti hələ də qeyri-münasib şəraitlərdə (xüsusi düşərgələrdə və ya Bakıda və digər iri şəhərlərdə olan tamamlanmamış binalarda) yaşayır və onların arasında işsizlik səviyyəsi daha yüksəkdir.

Digər MDB ölkələri kimi Azərbaycana da Sovet dövründən geniş əhatəli təhsil sistemi miras qalmışdır. Əhali haqqında 1999-cu ildə toplanılmış məlumatlara əsasən əhalinin yaşı 15-dən yuxarı olan hissəsinin 97,5 faizi ibtidai təhsil, 52 faizi isə orta təhsil almışdır. Lakin SPPRED sənədində qeyd olunduğu kimi, təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə və əsas təhsil alma imkanlarının artırılmasına ehtiyac vardır. Müəllimlərin tədrisinin səviyyəsinin yüksəldilməsinə onların əmək haqqını artırmaq və fəaliyyətə əsaslanan həvəsləndirmə sistemini tətbiq etmək yolu ilə nail olunacağı gözlənilir.

2.1.3. Hüquqi Mühit

Son iki ildə Azərbaycanda hüquq sahəsində həyata keçirilən fəaliyyətlərin sürəti azalmışdır. Lakin 2004-cü ildə bir sıra önəmli hüquqi islahatlar həyata keçirilmişdir. Bunlara misal olaraq Banklar haqqında yeni Qanunun qəbul edilməsi, Korrupsiyaya qarşı Cinayət Təqibi haqqında Konvensiyaya və Korrupsiyaya görə Cinayət Məsuliyyəti haqqında Konvensiyaya qoşulmanı göstərmək olar. Bununla yanaşı Korrupsiya Əleyhinə Qanun 2004-cü ildə qəbul edilmiş və 2005-ci ildə qüvvəyə minmişdir. Bütün bu və əvvəlki islahatlara baxmayaraq, Azərbaycan ölkədə hüquqi mühiti bazar iqtisadiyyatına keçidin zəruri şərti olan minimum standartlar səviyyəsinə çatdırmaq istiqamətində əhəmiyyətli çətinliklərlə üzləşməyə davam edir.

Ümumiyyətlə Bank özünün aparmış olduğu tədqiqatlara və bir investor kimi təcrübəsinə əsaslanaraq hesab edir ki, Azərbaycanda komersiya haqqında mövcud olan qanunlar investisiyaların və biznes fəaliyyətlərinin həyata keçirilməsi üçün lazımı bazanı təmin etmir. Lakin Bankın ölkədəki investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması üçün zəruri olan komersiya haqqında əsas qanunlarla bağlı apardığı tədqiqatlar göstərir ki, yerli qanunvericilik də əhəmiyyətli dərəcədə təkmilləşdirilməlidir. Məsələn, müəyyən olunmuşdur ki, korporativ idarəetmə və kapital bazarları haqqında qanunlar beynəlxalq standartlara “çox az cavab verir”, müflisləşmə haqqında qanun isə bu standartlara “az cavab verir”. Təhlükəsiz əməliyyatlar haqqında qanunun ayrı-ayrı müddəaları öz aralarında əlaqələndirilmədiyindən bu qanun çətinliyə səbəb olur. Bundan əlavə, Azərbaycanın keçid dövrünü yaşayan digər ölkələrlə bir ortaq cəhəti də, onun mövcud qanun və qaydaları ədalətli və düzgün şəkildə tətbiq edə bilməməsidir ki, bu da bir sıra digər səbəblərlə yanaşı, həmçinin məhkəmə sisteminin zəif fəaliyyəti ilə bağlıdır. Əlavə 4-də Azərbaycanın hüquq sahəsində islahatlarla bağlı əldə etmiş olduğu irəliləyişlər daha geniş şəkildə təsvir edilmişdir.

Gələcəkdə Azərbaycanın komersiya haqqında qanunlarını beynəlxalq aləmdə qəbul olunan standartlara uyğunlaşdırması və öz məhkəmə sistemini gücləndirərək bu qanunların tam surətdə qüvvəyə minməsinə və icra edilməsinə nail olması üçün ölkənin öz komersiya qanunlarını təkmilləşdirməsi məsələsi önə çəkilməyə davam etdiriləcəkdir.

2.1.4. Ətraf-mühit Məsələləri

Növbəti iki il ərzində Bank Azərbaycanın və ümumilikdə Xəzər regionunun təbii ehtiyatlar sektorunda geniş əhatəli fəaliyyəti ilə bağlı olan potensial ətraf-mühit təsirlərini özünün diqqət mərkəzində saxlamağa davam edəcəkdir. Bundan əlavə Bank səlahiyyətli orqanlarla məsləhətləşmələr əsasında mövcud institusional bazanın inkişaf etdirilməsinə diqqətini artırmağa səy göstərəcəkdir. AYİB-in təbii ehtiyatlar sektorunda iştirak etdiyi iri layihələrdə ətraf-mühitlə bağlı ciddi icra və monitoring rejimi tətbiq olunur və bunlar haqqında məlumatlar layihələrin internet səhifələrində verilir. Bununla yanaşı, layihənin qarşıya qoymuş olduğu vəzifələrinə riayət olunub-olunmadığını monitoring etmək üçün ətraf-mühit məsələləri üzrə Müstəqil Məsləhətçi də işə cəlb olunmuşdur. Bu monitoring hər rüb üzrə həyata keçirilir və onun nəticələri də internet vasitəsilə geniş ictimaiyyətə çatdırılır.

İmkanların artırılmasına gəldikdə isə AYİB hal-hazırda özünün Texniki Əməkdaşlıq təşəbbüsünü həyata keçirməklə Azərbaycanın Neft Sızmalarına Qarşı Milli Fövqəladə Planının beynəlxalq konvensiyalara uyğunlaşdırılmasına çalışır. AYİB hazırda layihənin benefisiarı olan Azərbaycanın Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi ilə birlikdə gələcək Neft Sızmalarına Qarşı Milli Fövqəladə Planın strukturu, quruluşu və funksiyaları ilə bağlı müzakirələr aparmaq üçün hökumət idarələrinin, dövlət neft və daşıma infrastrukturunu nümayəndələrinin, habelə Azərbaycanda fəaliyyətdə olan beynəlxalq operatorların iştirakı ilə dəyirmi masa hazırlamaqdadır. Neft Sızmalarına Qarşı Milli Fövqəladə Planın layihəsinin 2005-ci ilin avqustunda Bakıda keçiriləcək rəsmi seminarın gedişində maraqlı tərəflərə təqdim ediləcəyi gözlənilir.

Xəzər dənizində ətraf-mühitin qorunması ilə bağlı regional səyləri dəstəkləmək məqsədilə Bank 2001-ci ildən 2003-cü ilə kimi BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyası, BMT-nin Ətraf-Mühit Proqramı (UNEP), Xəzər Ətraf-Mühit Proqramı (CEP), habelə beş Xəzəryanı ölkə (Azərbaycan, İran İslam Respublikası, Qazağıstan, Rusiya və Türkmənistan) ilə birgə işləyərək sərhədləri aşan təsirləri olan layihələr üçün təlimatlar və prosedurlar hazırlamışdır. Layihənin ikinci mərhələsi ilə bağlı hazırda UNEP ilə müzakirələr aparılır və bu mərhələdə yerli ətraf-mühit orqanları üçün təlimlərin keçirilməsi və QHT-lərin iştirakı nəzərdə tutulur. 2004-cü ilin noyabrında CEP-in, habelə iki və çoxtərəfli təşkilatların, o cümlədən AYİB-in və Dünya Bankının nümayəndələri, biznes və QHT təmsilçiləri Bakıda Xəzərin Ətraf-Mühitinə Investisiyalar və Donorlar Forumuna toplaşaraq investisiyalar və texniki yardımlarla bağlı prioritetləri müzakirə etmişlər.

Yuxarıda qeyd olunan məsələləri, habelə Beynəlxalq Maliyyə İnstitutlarının və digər tərəfdaşların oynadığı rolu nəzərə alaraq AYİB ətraf-mühit məsələləri ilə bağlı üç əsas yanaşmanı davam etdirəcəkdir. Birincisi, ətraf-mühitin sağlam monitoringi və mövcud layihələr çərçivəsində ətraf-mühitlə bağlı tələblərin yerinə yetirilməsi təmin ediləcəkdir. İkincisi, Bankın Azərbaycanda həyata keçirdiyi yeni layihələr Bankın Ətraf-Mühit Prosedurlarına və İctimaiyyəti Məlumatlandırma Siyasətinə cavab verəcək, habelə Bankın öz layihələrində ətraf-mühitə münasibətdə etibarlı və dayanıqlı inkişaf siyasətini fəal şəkildə dəstəkləmək missiyasına uyğun olaraq qaldırdığı məsələlərin həlli üçün Ətraf-Mühit Prosedurları müvafiq hüquqi sənədlərə daxil ediləcəkdir. Üçüncüsü, Bank digər beynəlxalq təşkilatlarla və hökumət qurumları lazımı şəkildə birgə işləyərək Azərbaycanın ətraf-mühiti idarəetmə imkanlarının artırılmasına çalışacaqdır.

Əlavə 5-də Bankın Ətraf-Mühitin Qiymətləndirməsi və Cavab Tədbirləri Görməsi məsələləri ətraflı əks olunmuşdur.

2.2 Keçid dövründə tərəqqi və iqtisadiyyatın vəziyyəti

2.2.1 Bankın fəaliyyətləri üçün mövcud makroiqtisadi şərtlər

Azərbaycanda son ölkə üzrə strategiyanın hazırlanmasından sonrakı üç il ərzində güclü iqtisadi inkişaf olmuş, həqiqi ÜDM artımı səviyyələri ildə orta hesabla 10 faiz olmuşdur. Neft sektoruna birbaşa xarici investisiyalar və bunların inşaat və nəqliyyat sektorlarına təsirləri sürətli inkişaf göstəricilərinin əsasını təşkil etmişdir. Həm kənd təsərrüfatı, həm də kimya sənayesi güclü inkişaf etsə də, iqtisadiyyat neft və qazla bağlı fəaliyyətlərdən dərin asılılığını saxlayır. 2004-cü ildə bu sektorda hasilat və emaldan əldə edilmiş gəlirlər ÜDM-nin 30 faizindən artıq bir hissəsini təşkil etmişdir. Dövlət Neft Fondunun vəsaitləri 2004-cü ildə daha 155 milyon ABŞ dolları məbləğində artaraq ilin sonunda 970 milyon ABŞ dollarına çatmışdır.

Eyni zamanda inflyasiyanın aşağı olması və sabit mübadilə məzənnəsi də genişlənməyə səbəb olmuşdur. Bu günə kimi Azərbaycanın Milli Bankı (AMB) mübadilə məzənnəsindən nominal göstərici kimi istifadə edərək həm aşağı inflyasiyanı saxlamaqda, həm də qeyri-neft sektorunda rəqabətin qorunub saxlanılmasında effektiv olmuşdur. Lakin 2004-cü ildə xarici valyuta axını artması ilə AMB eyni vaxtda manatın qiymətinin artmasının qarşısını almaq və izafi likvidliyi azaltmaq üçün lazımı vasitələrə malik olmamışdır. Bu struktur problemi səlahiyyətli orqanların dövlət sektorunda əmək haqqını il ərzində davamlı olaraq artırmaq və ölkə daxilində yanacaq qiymətlərini beynəlxalq qiymətlərə uyğunlaşdırmaq tədbirləri ilə nizamlanmışdır. Nəticədə inflyasiya səviyyəsi 2003-cü ilin 3,6 faiz göstəricisindən ilin sonunda 10,5 faizə artmışdır. Gözlənilən xarici valyuta axımı artımı ilə bağlı olaraq AMB inflyasiyanı hədəfə alacaq, eyni zamanda həqiqi dəyər artımının nominal surətdə baş verməsinə imkan yaradacaqdır.

Hökumətin maliyyə resursları güclü olaraq qalmaqdadır. Maliyyə siyasəti əvvəlki illərdə bir qədər ekspansiya xarakterli olduğu halda, 2004-cü ildə nisbətən sərtləşdirilmişdir. Mədxillər əvvək proqnozlaşdırıldığından artıq, məxariclər isə az olmuşdur. Ümumilikdə, 2004-cü il üçün 0,8 faiz ÜDM artımı (və təqribən 9,7 faiz qeyri-neft defisiti) proqnozlaşdırılır. Artıq tətbiq olunmuş struktur islahatlarına uyğun olaraq maliyyə və qeyri-maliyyə xarakterli enerji subsidiyaları getdikcə daha çox azaldılmışdır. Azərbaycan neft sektoru ilə bağlı layihələrdən əhəmiyyətli maliyyə gəlirləri əldə etmə dövrünə qədəm qoyduğu bir zamanda 2005-ci ilin büdcəsində qeyri-neft sektorunda ÜDM-nin 10,4 faiz kəsir olacağı gözlənilir ki, bu da hökumətin nail olduğu büdcə artıqlığının təqribən 2,2 faizinə bərabərdir.

Sonuncu ölkə strategiyanın hazırlanmasından keçən müddət ərzində Azərbaycanda yüksək və təkrarlanan büdcə kəsiri müşahidə olunmuşdur. 2004-cü ildə büdcə kəsiri ÜDM-nin təqribən 27 faizinə bərabər olmuşdur. Lakin bu kənar qeyri-tarazlıqlar əsasən hidrokarbon layihələrinin (Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft boru kəməri, Şah-Dəniz Qaz Kondensat yatağının işlənməsi və Cənubi Qafqaz qaz kəməri) tamamlanması üçün tələb olunan əhəmiyyətli miqdarda istehsal vasitələrinin və xidmətlərinin ölkəyə idxal edilməsi ilə bağlıdır. Bu kəsir demək olar ki, bütövlükdə birbaşa xarici investisiyalar hesabına maliyyələşdirilmişdir. Lakin idxalat xərclərinin azalması və neft gəlirlərinin gözlənilən artımı nəticəsində bu kəsirin 2005-ci ildə təqribən ÜDM-nin 7 faizinə qədər azalacağını ehtimal etmək olar. Dövlətin xarici borclarının və dövlət zəmanəti ilə alınmış xarici borcların ÜDM-də xüsusi çəkisi 2004-cü ildə 19 faiz olmuşdur, 2005-ci ildə isə onun təqribən 18 faizə enəcəyi gözlənilir.

Struktur islahatları bir müddətlik səngimədən sonar 2004-cü ilin ikinci yarısında yenidən sürətlənmişdir. Həm bank sistemi, həm də mühasibat qanunları beynəlxalq prinsiplərə uyğun şəkildə yenidən tərtib edilmişdir. Milli Bank haqqında yeni Qanun Azərbaycan Milli Bankının korporativ idarəetmə və nəzarət sahəsində rolunu, habelə onun müstəqilliyini artırır. Nəhayət, yaxınlarda qəbul edilmiş neft gəlirlərinin uzunmüddətli idarə olunması strategiyası həm neft sərvətlərinin məqsəduyğun istifadə edilməsi və qeyri-neft sektorlarının inkişaf etdirilməsi, həm də makroiqtisadi sabitliyin və nəsillərarası bərabərliyin təmin edilməsi baxımından əlverişlidir.

Korrupsiya investisiyaların qarşısını alan əsas çəkindiric amillərdən biri olaraq qalır. Bu yaxınlarda təsdiq edilmiş və 1 yanvar 2005-ci il tarixindən etibarən qüvvəyə minmiş korrupsiya əleyhinə mübarizə haqqında qanun korrupsiyanın tərifini müəyyən edərək dövlət orqanlarına onunla mübarizə aparmaq vəzifəsini tapşırır. Bununla bağlı olaraq Dövlət Neft Fondunda şəffaflığın artırılması və struktur dəyişikliklərinin aparılması əsas problemlər olaraq qalmaqdadır. Lakin resurslardan əldə olunan gəlirlərlə bağlı şəffaflığın artırılması üçün müsbət addımlar atılmışdır. Azərbaycan "Hasilat Sənayesində Şəffaflıq Təşəbbüsü" çərçivəsində beynəlxalq miqyasda audit edilmiş ölkə hesabatını təqdim edən ilk ölkə olmuşdur. Ölkənin BVF ilə mövcud proqramı davam etməkdədir. Üç illik Yoxsulluğun Azaldılması və İnkişaf Tədbirləri çərçivəsində dördüncü təhlil 2004-cü ilin dekabrında həyata keçirilmişdir.

2.2.2 Keçid dövründə əldə olunmuş uğurlar və keçid dövrünün çətinlikləri

Əvvəlki Ölkə Strategiyasının əhatə etdiyi müddət ərzində Azərbaycan özünün keçid prosesində bir çox çətinliklərlə üzləşmişdir. Azərbaycanda yoxsulluq səviyyəsinin yüksək olduğu bir şəraitdə əhəlinin keçid prosesinə davamlı dəstəyini qazanmaq çox zəruri olmuşdur. Belə bir şəraitdə 2001-ci ildə BVF və Dünya Bankı ilə əməkdaşlıq sayəsində yaradılmış Dövlət Neft Fondunda toplanan əhəmiyyətli dövlət gəlirlərinin şəffaf və səmərəli şəkildə istifadə olunmasının təşkili, ölkədə sosial sabitliyin və dayanıqlı iqtisadi inkişafın təmin edilməsi nöqtəyi-nəzərindən çox əhəmiyyətli hesab olunurdu.

Bütün bunlarla yanaşı, iri miqyaslı neft və qaz layihələrinin həyata keçirilməyə başlamasından sonra ölkə hərtərəfli iqtisadi inkişafın təmin edilməsi problemi ilə üzləşir. Qeyri-neft adlanan sektorun inkişafının qarşısında duran başlıca maneələrdən biri biznes mühitinin mürəkkəbliyi olmuşdur və bu mürəkkəblik hələ də qalmaqdadır. İnvestisiya mühiti ilə bağlı ən təcili məsələlər rüşvətxorluğun geniş yayılması, qeyri-müvafiq hüquqi/tənzimləyici mühitin mövcudluğu, hüquq-mühafizə və məhkəmə orqanları tərəfindən qanun və qaydaların əsaslandırılmamış şəkildə həyata keçirilməsi, habelə infrastrukturun zəif inkişaf etmiş olması və maliyyə resurslarından istifadə imkanlarının olmamasıdır.

Əvvəlki Ölkə Strategiyası çərçivəsində müəyyən olunmuş dörd mühüm keçid dövrü problemi aşağıdakılar olmuşdur:

Yoxsulluqla mübarizə və tarazlı iqtisadi inkişafa nail olmaq – Azərbaycanda Yoxsulluğun Aradan Qaldırılması və İqtisadi İnkişafa dair Dövlət Proqramının (SPPRED) ilk illik hesabatı vətəndaş cəmiyyəti ilə geniş məsləhətləşmələr əsasında 2004-cü ilin mayında tamamlanmışdır. Yoxsulluğun aradan qaldırılması və gəlirlərin bölgüsündə olan bərabərsizliklərin azaldılması sahələrində bəzi irəliləyişlər əldə olunsada, yoxsulluqla mübarizə Azərbaycanda mövcud olan ən başlıca problemlərdən olaraq qalır. AYİB-in SPPRED-in müəyyən etdiyi vəzifələrin yerinə yetirilməsində açıq-aydın rol bank sektorunda institusional bazanın möhkəmləndirilməsi və Azərbaycanda nəqliyyat dəhlizlərinin təkmilləşdirilməsinə dəstək vermək olmuşdur. Bu məhdud

rol oynamasına baxmayaraq, AYİB SPPRED-in hazırlanması və həyata keçirilməsində mühüm vasitəçi olmuşdur.

İnvestisiya mühitinin təkmilləşdirilməsi – Korrupsiya Azərbaycanda inkişafın ən mühüm maneələrindən biri olaraq qalır. Hökumət yaxınlarda Korrupsiya Əleyhinə Mübarizə Haqqında Qanunu və Korrupsiya Əleyhinə Mübarizə Haqqında Fərmanı təsdiq etsə də, Hökumətin bu yeni qanunları icra etmək imkanları və iradəsi ilə bağlı narahatlıqlar mövcuddur. Dövlət qurumlarının və nazirliklərin komersiya və tənzimləmə funksiyalarının bölgüsünün tamamlanmasına təcili zərurət vardır. Qanunun aliliyinin təmin edilməsi hakimlərin seçimi bə təlimləndirilməsi prosesinin təkmilləşdirilməsini tələb edir. Bürokratiyanın aradan qaldırılması və bəzi mühüm sahələrdə monopoliyalaşma meyllərinə qarşı mübarizə aparılması daha cəlbedici investisiya mühitinin yaradılması baxımından zəruridir. Əvvəlki şlkə strategiyasının əhatə etdiyi dövr ərzində AYİB investisiya mühiti ilə əlaqədar Hökumətlə dialoqun aparılmasında fəal rol oynamışdır. Həm ikitərəfli, həm də çoxtərəfli əlaqələr zamanı AYİB korrupsiya, tənzimləyici mühit, kapital istifadə imkanları və investisiya mühiti ilə bağlı bir sıra digər komponentlər barəsində müzakirələr aparmışdır.

Maliyyə sektorunun möhkəmləndirilməsi – 2004-cü ilin sonunda maliyyə sektorunda islahatların keçirilməsi sahəsində irəliləyişlər olmuş, o cümlədən Bank Sistemi haqqında Qanun və Milli Bank haqqında Qanun qəbul olunmuş, habelə bank sektorunda rəqabətin gücləndirilməsi üçün islahat tədbirləri həyata keçirilmişdir. Lakin qalan son iki dövlət bankının özəlləşdirilməsi istiqamətində çox az irəliləyiş olmuşdur. Hökumətə bank xidmətlərinin göstərilməsi sahəsində üstünlüyü ABB saxlamaqdadır. Eyni zamanda «çirkli pulların yuyulması» əleyhinə qanunvericiliyin möhkəmləndirilməsinə, dövlət qiymətli kağızlar bazarının daha da inkişaf etdirilməsinə, habelə korporativ idarəetmənin, mühasibat və audit standartlarının təkmilləşdirilməsinə ehtiyac vardır.

İnfrastrukturun yenidənqurulması – Hökumətin borcalma imkanlarının məhdudluğu və eyni zamanda infrastrukturun geniş miqyaslı yenidənqurulmasına ehtiyacın olması nəticəsində infrastrukturun təkmilləşdirilməsi istiqamətində çox az irəliləyiş olmuşdur. Xüsusən də enerji sektorunda əhəmiyyətli investisiyalara ehtiyac olduğu halda, bu investisiyaların iqtisadi cəhətdən səmərəliliyinin təmin edilməsi üçün tələb olunan islahatlar hələ də həyata keçirilməmişdir. Azərbaycan özünün Asiya, Avropa və Yaxın Şərqi regionlarının qovşağında olan coğrafi mövqeyindən faydalanmaq istəyirsə, bu halda yollara da əhəmiyyətli investisiyalar qoyulmalıdır.

Azərbaycan hökumət orqanlarının üzləşdiyi orta və uzun müddətli çətinliklərdən biri böyük həcmli lakin müvəqqəti xarakter daşıyan neft gəlirləri axımının səmərəli şəkildə idarə olunmasıdır. Bu, külli miqdarda neft ehtiyatları olan, lakin eyni zamanda yoxsulluq səviyyəsinin yüksək olduğu (2002-ci ildə əhalinin 46,7 faizi yoxsulluq səviyyəsində olmuşdur) bir iqtisadiyyat üçün çox önəmlidir. Neft gəlirlərinin səmərəli şəkildə idarə olunması iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinin inkişaf etdirilməsinə, makroiqtisadi sabitliyə və yoxsulluq səviyyəsinin azaldılmasına köməklik edə bilər. Hökumətin yaxınlarda neft gəlirlərinin istifadəsinə dair qəbul etdiyi uzunmüddətli strategiya neft sərvətlərinin həqiqi şərtlər daxilində saxlanılmasını və büdcədə qeyri-neft sahələri ilə bağlı kəsirlərin illik dəyişmələrinin məhdudlaşdırılması tələbi ilə çıxış etmişdir. Neft sərvətinin ölkənin qeyri-neft sektorunun sabit inkişafına və yoxsulluğun aradan qaldırılmasına dəstək verməsinə şərait yaratmaq üçün sağlam və şəffaf maliyyə-büdcə sisteminin yaradılması zəruridir. Hökumətin ölkədə sərt şərtlərin aradan qaldırılmasına, iqtisadiyyatın hərtərəfli inkişafına və investorlar üçün münbit şərait təmin edən mühitinin yaradılmasına yönəlmiş struktur dəyişiklikləri proqramı çox dəyərli olsa da, onun icrasının daha da möhkəmləndirilməsinə ehtiyac varddır. Maliyyə və enerji sektorlarında islahatların möhkəmləndirilməsinə və bütün sektorlarda idarəetmənin təkmilləşdirilməsinə xüsusi zərurət vardır.

Azərbaycan EITI-də iştirak etdiyi halda, digər sahələrdə idarəetmənin təkmilləşdirilməsi istiqamətində irəliləyişlər məhdud səviyyədə olmuşdur. Korrupsiya Azərbaycanda mühüm problemlərdən biri olaraq qalır. Hökumət yeni qəbul olunmuş Korrupsiya Əleyhinə Mübarizə Haqqında Qanunu və Korrupsiya Əleyhinə Mübarizə Haqqında Fərmanı tam şəkildə yerinə yetirmək öhdəliyinə sadıqlıyını və bunun üçün lazımı imkanlara malik olduğunu aydın şəkildə nümayiş etdirməlidir. İdarəetmənin təkmilləşdirilməsi və korrupsiyanın azaldılması ilk növbədə dövlət qurumlarının və nazirliklərin komersiya və tənzimləmə funksiyalarının bölgüsünün tamamlanmasını tələb edir. Bundan əlavə, məhkəmələrin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi də çox önəmli bir məsələdir, çünki Azərbaycan məhkəmə sisteminin mövcud qanunların və qaydaların icrasını lazımı şəkildə təmin edə bilməməsi hüquq sistemində, xüsusən də müqavilə hüququna olan inamı azaldır.

2.3 Kapital imkanları və investisiya ehtiyacları

Azərbaycanın xarici dövlət borcu orta səviyyədə qalmaqda davam edir. 2004-cü ilin sonunda onun həcmi ÜDM-un 18 faizindən bir qədər artıq olmuşdur. Ümumi xarici borcların böyük hissəsi rəsmi kreditörlərə, o cümlədən Beynəlxalq Maliyyə İnstitutlarıdır və həmin borclar əsasən uzunmüddətli və az faizlidir. Azərbaycan regionda ən yaxşı kredit göstəricilərindən birinə malik olsa da (Fitch: BB), Hökumət maliyyələşmə üçün beynəlxalq kapital bazarlarından hələ istifadə etməmişdir. Daxili kapital bazarı hələ özünün erkən inkişaf mərhələsindədir və dövlətin daxili borcu minimal səviyyədədir.

Birbaşa xarici investisiyaların axımı əsasən neft və qaz sektoruna yönəlmişdir və digər sektorlarda birbaşa xarici investisiyalar cüzi səviyyədə qalmaqdadır. Bunun səbəbləri biznes mühitinin mürəkkəbliyi, hiss olunan yüksək siyasi risklər və bazarın nisbətən kiçik və alıcı qüvvəsinin məhdud olmasıdır.

Azərbaycanın infrastruktur layihələrini maliyyələşdirməyə böyük ehtiyacı vardır. Bu ehtiyacların bir hissəsi büdcə və Dövlət Neft Fondu vəsaitləri hesabına maliyyələşdiriləcəyi halda, elektrik paylama şirkətləri ilə bağlı mühüm islahatların həyata keçirilməsi və onların özəlləşdirilməsi istiqamətində irəliləyişlərin əldə olunması infrastruktur sektorunun özəl sektor investisiyalarına açılmasına köməklik edə bilər. Nəqliyyat infrastrukturunu kimi digər sahələr isə müxtəlif dövlət qurumlarının komersiyalaşdırılması həyata keçirilməyənə qədər dövlət maliyyələşməsinə söykənməkdə davam edəcəklər.

İnfrastrukturun zəif inkişaf etməsinin doğurduğu problemlərlə yanaşı, zəif inkişaf etmiş və məhdud səviyyədə rəqabətin olduğu bank sektoru da öz növbəsində iqtisadiyyatın hərtərəfli inkişafı üçün imkanları daha da məhdudlaşdırır. Bu sektorda depozit bazası sahəsində üstün mövqeyi Azərbaycan Beynəlxalq Bankı saxlamaqdadır. Özəl şirkətlər, xüsusən də kiçik və orta sahibkarlıq maliyyə resurslarından istifadə imkanlarının məhdudluğundan əziyyət çəkməkdə davam edir. Beynəlxalq komersiya banklarının maliyyə resurslarından istifadə imkanları bu günə kimi məhdud səviyyədə və əsasən qısamüddətli olmuşdur.

3. STRATEJİ İSTIQAMƏTLƏR

3.1 Strategiyanın əhatə etdiyi müddətdə Bankın prioritetləri

AYİB öz keçmiş təcrübəsini və Hökumətin SPPRED vasitəsilə qəbul və elan etdiyi prioritetləri nəzərə alacaqdır. Bu mənada AYİB-in strateji yanaşması yoxsulluğu aradan qaldırmaq məqsədilə ölkədə iqtisadiyyatın hərtərəfli inkişaf etdirilməsinə dəstək vermək olacaqdır. Bu strateji

istiqamətlə sıx bağlı olaraq və Azərbaycanın Erkən Keçid dövrü Ölkəsi (EKÖ) statusuna uyğun olaraq AYİB həyata keçirdiyi operativ yanaşma üçün EKÖ Təşəbbüsü çərçivəsində təmin edilən resurslardan, operativ imkanlardan və vasitələrdən yararlanmaqda davam edəcəkdir. EKÖ Təşəbbüsü çərçivəsində Bank öz fəaliyyətlərinin təsirlərini artırmaq üçün yerli tələblərə cavab verən yeni maliyyə vasitələri paketini istifadəyə vermiş, kredit müddətlərini uzatmış, texniki yardımın miqyasını genişləndirmiş, habelə öz daxili resurslarının miqdarını artırmaqla yanaşı, həmçinin digər donörlerle müştərək qrant vəsaitləri ayırmışdır.

Bunlara müvafiq olaraq strategiyanın həyata keçiriləcəyi müddətdə Bank öz fəaliyyətlərində əsas diqqəti özəl sektorun inkişaf etdirilməsinin dəstəklənməsinə yönəldəcək, eyni zamanda investisiya mühitinin yaxşılaşdırılmasına dair fəaliyyət istiqamətinin seçilməsi üçün hökumət orqanları ilə intensiv dialoq aparacaqdır. Digər tərəfdən Bank daha effektiv və səmərəli iqtisadi infrastrukturun, xüsusilə də enerji və nəqliyyat sektorlarının qurulmasında Hökumətə dəstək göstərilməsinə diqqətini yönəldəcəkdir.

3.2 Sektorlar üzrə çətinliklər və Bankın vəzifələri

Bank öz səylərini özəl sektorda biznesin inkişaf etdirilməsinə, habelə dövlət sektorunda seçilmiş sahələr üzrə tədbirləri həyata keçirilməsinə yönəltməklə əsas infrastrukturlara investisiyaların qoyulmasına və bununla da özəl sektorun dəstəklənməsinə və regional inkişafa çalışacaqdır.

EKÖ Təşəbbüsünün özəl sektorun inkişafı məsələsini vurğulaması Bankın mikro, kiçik və orta sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi istiqamətində fəaliyyətləri üçün daha çox imkanlar yaradır. Bu sahibkarlar sabit məşğulluğun və inkişafın təmin edilməsi üçün böyük imkanlar yaradır. Onların inkişafı həmçinin ölkənin demokratiyaya keçidinə müsbət təsir göstərir: belə ki, sahibkarlar özləri də qanunların və qaydaların hazırlanması və icra olunması üsullarının təkmilləşdirilməsində, habelə korrupsiya səviyyəsinin azaldılmasında maraqlıdırlar.

3.2.1 Qeyri-neft özəl sektorunun inkişaf etdirilməsi

Bank birbaşa borclar və səhm kapital qoyuluşları vasitəsilə, habelə maliyyə sektorunun dəstəklənməsi yolu ilə qeyri-neft sektorunun inkişafına dəstək verəcəkdir. Bu kapital qoyuluşlarının əsas hədəflərinin mikro, kiçik və orta sahibkarlar olacağı gözlənilir. Aşağıda qeyd olunan sektorlar qeyri-neft sektorunda kapital qoyuluşları üçün ən böyük potensiala malikdir:

Aqrobiznes – Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sektoru çox pərakəndə xarakter daşıyır və infraquruluşa malik deyildir. Kənd təsərrüfatı sahələrinin kollektivləşdirilməsi natural əkinçiliyə qayıdışla nəticələnmiş və səmərəli mexanizmlərlə bağlı çatışmazlıqlar meydana gəlmişdir. Bank zəruri texniki infraquruluşa malik olan komersiya qurumları arasında ilkin emal və qablaşdırma sahələrində olan imkanları araşdıracaqdır. Kənd təsərrüfatı sahəsində potensial müştərilərin əksəriyyəti komersiya fəaliyyətlərinə yeni-yeni başladığından və nəticə etibarilə biznesin qərb standartlarına uyğun aparılması sahəsində çox az təcrübəyə malik olduqlarından və ya ümumiyyətlə təcrübəsiz olduqlarından, bu layihələrdə kənd təsərrüfatı intensiv və kiçik olacaqdır. Bu müştərilərin idarəetmə və mühasibat sistemlərini yaratması, habelə orta və uzun müddətli korporativ strategiyaları işləyib hazırlaması üçün onlara texniki yardımın təmin edilməsinə ehtiyac olacaqdır.

Əmlak və turizm – Hazırda cərəyan edən iqtisadi inkişaf müasir, texnoloji cəhətdən qabaqcıl komersiya ofis sahələrinə olan tələbatı artıracaqdır. Bank bu sektorda, habelə pərakəndə satış və turizm sahələrində kapital qoyuluşlarını dəstəkləyəcəkdir. Bu investisiyaların baş tutacağı hüquqi mühit əhəmiyyətli dərəcədə işlərin həyata keçirilməsinə tələb edir. Bank donor birliyinin digər

üzvləri ilə birlikdə hüquqi mühitin digər maraq doğuran komponentləri, o cümlədən kadastr sisteminin, mərkəzləşdirilmiş mülkiyyət qeydiyyatının və digər komponentlərin inkişaf etdirilməsi istiqamətində işlərini davam etdirəcəkdir. Eyni zamanda təkmilləşdiriləcək hüquqi çərçivənin effektiv şəkildə təfsirini və icra edilməsini təmin edə biləcək məhkəmə sisteminin inkişaf etdirilməsinə dəstək verilməsinə də ehtiyac vardır.

Ümumi sənaye – Azərbaycanın inşaat sektoru güclü inkişaf nümayiş etdirməkdədir və bu da öz növbəsində beton və borular kimi başlıca tikinti materiallarına olan ehtiyacı artırır. Azərbaycan həm şərq-qərb, həm də şimal-cənub istiqamətlərində nəqliyyat dəhlizlərini inkişaf etdirdiyindən, bu materialları regionun sürətlə inkişaf edən digər iqtisadiyyatlarına ixracatı getdikcə daha çox səmərəli olacaqdır. Bank inşaat materialları sektorunda həm kiçik, həm də iri layihələrə kapital qoymağa çalışacaqdır.

Telekommunikasiyalar – Azərbaycanın Hökuməti ölkədə telekommunikasiyalar sektorunun islahatı prosesinə başlamışdır. Bank özünün ölkə üzrə strategiyası müddətində bu sektorda kapital qoyuluşlarının həyata keçirilməsi üçün Hökumətlə dialoqunu davam etdirəcəkdir;

Enerji səmərəliliyi son qiymətləndirmələrə əsasən böyük enerji intensivliyinə malik olan Azərbaycanın bütün sektorlarında əhəmiyyətli bir problemdir. Külli miqdarda hidrokarbon ehtiyatlarının mövcudluğuna baxmayaraq, Azərbaycanda enerji səmərəliliyinə enerji qiymətlərinin aşağı olması və Hökumətin enerji sərfiyyatında səmərəliliyin artırılmasına iradə nümayiş etdirməməsi öz təsirini göstərir. Elektrik enerjisi qiymətlərinin aşağı olmasına baxmayaraq, Bank elektrik enerjisi sektorundan başqa həmçinin enerji səmərəliliyinin artırılması komponentinin sərfəli olduğu digər sənaye layihələrinə də diqqətini yönəldəcəkdir. Bu fəaliyyətlərdə əsas səylər Bankın Dayanıqlı Enerji Proqramına (SEP) yönəldiləcəkdir ki, həmin proqram da dayanıqlı enerji layihələrinə investisiyaların qoyuluşunu sürətləndirmək məqsədilə hazırlanmışdır. SEP-in əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- Dayanıqlı enerji layihələrinə maliyyə dəstəyini səfərbər etmək;
- İmkanları artırmaq;
- Enerji sahəsində idarəetmə bacarıqlarını ötürmək;
- Karbon Krediti satışı imkanlarından istifadə etmək;
- ən yaxşı texnologiyaları tətbiq etmək;
- Kapital büdcə tərtibatı, enerji xərclərinin ayrılması və müvafiq mühasibatlıq mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi;
- Enerji təminatı sistemlərinin etibarlılığını artırmaq.

3.2.2 Maliyyə İnstitutları

Azərbaycanda maliyyə sektorunun zəifliyi Azərbaycanın orta müddətli iqtisadi planları üçün ciddi təhlükə təşkil edir. Bank bu sektorda bir sıra müxtəlif səviyyələrdə fəal iştirak edəcək, o cümlədən müvafiq kursun seçilməsinə dair dialoqda aparıcı rol oynamağa davam edəcəkdir. Bu dialoq sektor daxilində rəqabətin və tənzimləyici bazanın ardıcılığının təkmilləşdirilməsinə diqqət yetirəcəkdir.

Dövlətin mülkiyyətində olan iki iri bank istisna olmaqla, bank sektoru kiçikdir və az kapital ehtiyatlarına malikdir. Bu kapital məhdudiyyətləri özəl bankların xüsusən yerli korporasiyaların birləşməsi zəminində orta həcmli maliyyələşdirmə əməliyyatlarında (500.000- ilə 2 milyon ABŞ dolları arasında) iştirak etmək və kredit bazarının bu sahəsinin inkişafında iştirak etmək imkanlarını məhdudlaşdırır. Özə bankların borcvermə imkanlarını artırmaq üçün Bank sözügedən sektorda cərəyan edən təmərküzləşmə və birləşmə prosesləri zəminində səhm kapital qoyuluşları üçün imkanlar araşdıracaqdır.

Bank həmçinin Ortamiqyaslı Müştərək Maliyyələşdirmə Mexanizmi çərçivəsində mövcud olan vasitələrlə də Azərbaycanda olan tərəfdaş banklara əlavə dəstək verəcəkdir. Bununla yanaşı, Bank qeyri-bank maliyyə sektorunun (məsələn, lizinq və sığorta) inkişafını dəstəkləməyə davam edəcəkdir. Azərbaycan banklarının daha möhkəm kredit portfelləri qurmaq bacarıqlarını artırmaq üçün imkanlar araşdırılacaq, eyni zamanda müflisləşmə prosedurları və qanunvericiliyinin, habelə təhlükəsiz əməliyyatlar üçün zəruri mühitin yaradılması istiqamətində texniki yardım təmin ediləcəkdir. Həmçinin banklar üçün ticarətin maliyyələşdirilməsi, habelə kiçik və mikro sahibkarlığa kreditlərin ayrılması sahələrində institusional bazanın möhkəmləndirilməsi ilə bağlı yardım göstəriləcəkdir.

3.2.3 İnfrastruktur

Hökumətin hazırkı iqtisadi inkişaf strategiyasının əsas diqqəti qeyri-neft və qaz sektorunun inkişaf etdirilməsinə və regionların iqtisadi inkişafına yönəldilmişdir. Bu məqsədlərin uğur qazanması üçün həlledici amillərdən biri səmərəli infrastrukturun yaradılmasıdır.

Bank Azərbaycanda nəqliyyat şəbəkəsinin təkmilləşdirilməsinə diqqət yetirməkdə davam edəcək, yol və dəmiryol sektorlarına investisiya imkanlarına əsas diqqət yetirəcəkdir. Bank Nəqliyyat Nazirliyi ilə birgə həyata keçirilən Bakı-Samur Yolu layihəsinin maliyyələşdirilməsinin də tamamlanmasına çalışacaqdır. Strategiyanın əhatə etdiyi müddət ərzində ikinci dəmir yolu layihəsi də nəzərdən keçiriləcəkdir. Azərbaycan Dövlət Dəmir Yolu daha səmərəli lokomotivlərin əldə edilməsi, habelə onların saxlanması və təmiri imkanlarını maliyyələşdirmək üçün AYİB ilə müzakirələr aparır. Bu növ əməliyyatların komersiyalaşdırılması Bankın şərt kimi irəli sürəcəyi tələblərin diqqət mərkəzində duracaqdır.

Bank öz diqqətini həmçinin enerji sektorunda tələb olunan zəruri təkmilləşdirmələrə yönəldəcək, dövlət enerji şirkəti olan Azərenerji ilə işləməyə çalışacaqdır. Bunlardan qeyd olunan birinci sektorda diqqət komersiyalaşdırmaya yönəldiləcəyi halda, sonuncusunda əsas diqqət struktur dəyişikliklərinə, habelə tənzimləmə və tarif siyasətləri ilə bağlı islahatlara cəlb olunacaqdır.

Bakıda Bank bərk tullantıların emalı proqramının hazırlanması və yeni limanın qurulması istiqamətlərində müzakirələrini davam etdirəcəkdir. Bu layihələrin hər ikisi üçün komersiyalaşdırılma, xərclərin geri ödənilməsi və layihə ilə bağlı digər məsələlər böyük önəm daşıyacaqdır.

3.2.4 Təbii ehtiyatlar

2004-cü ilin fevralında geniş müzakirələrdən və təhlillərdən sonra AYİB BTC Kəməri layihəsinin və ACG İnkişaf layihəsinin maliyyələşdirilməsinə dair sazişlər imzalamışdır. 2004-cü ilin noyabrında Bank həmçinin ARDNŞ-nin Şah Dəniz Qaz və SCO layihələrində olan payının maliyyələşdirilməsinə dair sazişlər imzalamışdır. Bu iki layihə ilə bağlı olaraq ABŞ Ticarət və İnkişaf Agentliyi ARDNŞ-nin komersiyalaşma və struktur dəyişiklikləri aparma səylərinə dəstək olaraq texniki yardım çərçivəsində əhəmiyyətli ölçüdə məsləhətçi fəaliyyətlərini maliyyələşdirmişdir. Bankın Şah Dəniz və SCP layihələrini maliyyələşdirmək üçün şərt kimi irəli sürdüyü komersiyalaşdırma və struktur dəyişiklikləri aparma tələbləri bu Ölkə Strategiyasının əhatə etdiyi dövrdə Bankın fəaliyyətlərinin əsasına təşkil edəcəkdir.

2004-cü ildə Azərbaycanda dörd iri neft və qaz layihələrinin maliyyələşdirilməsinə dair razılaşmaların imzalanmasından sonra Bankın bu sektorda əsas diqqəti artıq quruda həyata keçirilən layihələrə yönəldiləcəkdir. Bu sektorda yeni sahələrlə bağlı imkanların az olduğu halda,

ikinci və üçüncü dərəcəli bərpa layihələrinə kiçik kapital qoyuluşları üçün potensial qalmaqdadır. Bu növ layihələrin maliyyələşdirilməsində əsas elementlərdən biri buraya ətraf-mühitin təmizlənməsi ilə bağlı komponentin daxil edilməsi ola bilər ki, bu da öz növbəsində Azərbaycanda irsən mövcud olan ciddi ətraf-mühit vəziyyətinin azaldılmasına xidmət edə bilər.

Bundan əlavə dağ-mədən sənayesində də səmərəli layihələrin olması mümkündür və Bank belə imkanları araşdıracaqdır. Bu növ potensial layihələr daha çox yoxsul rayonlarda yerləşdiyi üçün onların yerli iqtisadiyyatlara təsirləri çox əhəmiyyətli ola bilər. Bank həmçinin təbii ehtiyatlar sektorunda fəaliyyət göstərən və Bankın iştirakının həmin sektorda idarəetmə və şəffaflıq standartlarının inkişafını təmin edəcəyi hallarda yerli özəl sektor korporasiyalarında səhm kapital qoyuluşları üçün imkanlar axtaracaqdır.

3.3. Strateji Kursu dair Dialoq

AYİB-in dövlət sektoru üzrə infrastruktur layihələrində iştirakının getdikcə artması və eyni zamanda onun özəl sektorda fəaliyyət portfelinin genişlənməsi şəraitində Bank Hökumətlə daha fəal və effektiv strateji dialoq aparmaq durumundadır. Bu dialoq əsasən kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı üçün zəruri olan investisiya mühitinin təkmilləşdirilməsinə diqqət yetirəcəkdir. Qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsinin Hökumətin strateji vəzifələrindən biri olduğu nəzərə alınarsa, bu sahələrdə mövcud olan irəliləyişlər Hökumət daxilində xüsusi əks-səda doğuracaqdır.

4. DİGƏR BEYNƏLXALQ MALİYYƏ İNSTİTUTLARI VƏ ÇOXTƏRƏFLİ DONORLAR

Asiya İnkişaf Bankı (AİB)

Azərbaycan Asiya İnkişaf Bankına 1999-cu ilin dekabrında qoşulmuş və 2002-ci ilin əvvəlində Bakıda Əlaqələndirmə Ofisi təsis edilmişdir. Getdikcə artan yoxsul insanların, xüsusən də məcburi köçkün insanlara yardım göstərmək zərurətinin mövcud olduğu şəraitdə AİB-in Azərbaycandakı fəaliyyətləri əsasən sosial sektorun inkişaf etdirilməsinə yönəldilmişdir. Bu vəzifə AİB-in “aralıq əməliyyat strategiyasının” əsasında durur və onun əsas məqsədləri insanların inkişafına dəstək vermək, idarəçiliyin yaxşılaşdırılmasını və institusional bazanın möhkəmləndirilməsini, habelə dayanıqlı inkişafı dəstəkləmək yolu ilə Azərbaycanda yoxsulluq səviyyəsini aradan qaldırmaq və yaşayış standartlarını yüksəltməkdir. AİB-in Azərbaycana yardım strategiyası ikili xarakter daşıyır: ən kəskin ehtiyac içində yaşayanlar üçün mühüm ictimai ehtiyacların və xidmətlərin təmin edilməsinin təkmilləşdirilməsində Hökumətə köməklik etmək; rəqabətə əsaslanan özəl investisiyaların həyata keçirilməsi və yeni iş yerlərinin yaradılması üçün zəruri mühitin yaradılmasına yardım etmək. AİB-in strategiyaya əsaslanan bu əməliyyatları idarəçiliyin yaxşılaşdırılmasına və institutların möhkəmləndirilməsinə xüsusi təsir göstərəcəkdir.

Qara Dəniz Ticarət və İnkişaf Bankı (QDTİB)

Azərbaycan 1997-ci ildə QDTİB-nin üzvü olmuşdur. Bu günə kimi onun Azərbaycandakı fəaliyyətlərinə Azərbaycan Beynəlxalq Bankı ilə bağlı ticarət xarakterli maliyyələşdirmədən, habelə yeni yaradılmış Azərbaycan Mikro Maliyyə Bankına AYİB ilə yanaşı olaraq səhm kapital qoyuluşunun həyata keçirilməsindən ibarətdir. QDTİB-nin Azərbaycandakı fəaliyyətlərinin əsas məqsədləri üzv ölkələr arasında əməkdaşlığı artırmaq (regionlar arası layihələr); qeyri-neft sektorlarını inkişaf etdirmək; ölkə üçün böyük təsirləri ola biləcək layihələri, məsələn enerji, sənaye, aqrobiznes, qida istehsalı sahələrində layihələri inkişaf etdirməkdir.

Avropa Birliyi

2004-cü il mayın 1-də AB-nin genişlənməsindən sonra Azərbaycana Avropanın Qonşuluq Siyasətində iştirak etmək təklif olunmuşdur. Avropa Komissiyasının Azərbaycan Hökuməti ilə sıx əməkdaşlıq çərçivəsində hazırladığı Fəaliyyət Planının müəyyən edəcəyi vəzifələrin AYİB-in investisiya mühiti ilə əlaqədar apardığı strateji dialoqla uzlaşacağı gözlənilir. Bu siyasət Azərbaycanın beynəlxalq birliklə daha geniş əlaqələr qurması üçün imkanlar təklif edir.

1992-ci ildən 2004-cü ilə kimi olan müddətdə Avropa Komissiyası TACIS, ECHO, Qida Təhlükəsizliyi, FEOGA, Xüsusi Yardım, Bərpa və Xüsusi Humanitar Yardım proqramları çərçivəsində ümumilikdə 400 milyon avro dəyərində qrant əsaslı yardımlar etmişdir. Azərbaycanda həyata keçirilən TACIS proqramı çərçivəsində əsas məqsəd bazar iqtisadiyyatına və insan hüquqlarına əsaslanan pluralist demokratiya keçidlə bağlı yardım göstərməkdən ibarətdir. Burada əsas diqqət institusional, hüquqi və inzibati islahatların həyata keçirilməsinə və özəl sektorun inkişaf etdirilməsinə yönəldilir. TACIS-in növbəti üç il üçün öüdcəsi 28 milyon avrodur və bu müddət ərzində özəl sektorun inkişaf etdirilməsi, təqaüdlər, ekologiya, sosial təminat və ictimai idarəetmə sahələrində islahatlar nəzərdə tutulmuşdur.

Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası.

Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının Azərbaycandakı strategiyası əsas diqqəti yerli və xarici rəqabətin gücləndirilməsinə, qeyri-bank sektorunda müştərək müəssisələrin yaradılmasına və yerli özəl banklara texniki yardımın təmin edilməsi vasitəsilə maliyyə sektorunun dəstəklənməsinə; mikro müəssisələrin, kiçik və orta sahibkarlığın möhkəmləndirilməsinə; kənd təsərrüfatında və sənaye sektorlarında investisiyaların dəstəklənməsinə; qeyri-neft sektorlarına birbaşa xarici investisiyaların yönəldilməsinə, habelə neft, qaz və əlaqədar sektorlarda investisiyaların dəstəklənməsinə yönəldilmişdir. Bu qurum doqquz layihəni maliyyələşdirmişdir. Eyni zamanda bu yaxınlarda AYİB-lə birlikdə mikromaliyyə bankının maliyyələşdirilməsi üçün lazımi maliyyə vəsaitləri artıq təsdiq edilmişdir və bu vəsaitlərin ümumi dəyəri 134,6 milyon ABŞ dolları təşkil edir.

Beynəlxalq Valyuta Fondu. BVF-nin Direktorlar Şurası 2 iyul 2001-ci ildə Yoxsulluğun Aradan Qaldırılması və İnkişaf Proqramı çərçivəsində 80,45 milyon SDR məbləğində (kvotanın 50 faizi) üç illik razılaşmanı təsdiq etmişdir. 2003-cü ilin dekabrına kimi bu razılaşma çərçivəsində dörd ödəniş həyata keçirilmişdir. Proqramın üç əsas vəzifəsi aşağıdakılardır: makroiqtisadi sabitliyin təmin edilməsi, idarəetmənin təkmilləşdirilməsi və iqtisadiyyatın qeyri-neft sektorlarının inkişafı. Hökumət bu günə kimi həmin proqramın həyata keçirilməsinin təmin etmişdir. Proqramın nəticəsi olaraq Hökumət Yoxsulluğun Aradan Qaldırılması Strategiyasını yekunlaşdırmış və gömrük, vergilərin idarə olunması, maliyyə sektoru, Dövlət Neft Fondunun fərdləşməsi və idarə olunması, enerji sektoru, idarəetmə, büdcə siyasəti və ticarət siyasəti sahələrində islahatlar həyata keçirmişdir. 2004-cü ilin noyabrında Azərbaycan VIII Maddənin 2, 3 və 4-cü tələblərini qəbul edərək cari beynəlxalq əməliyyatlar üçün ödənişlərin və pul köçürmələrinin həyata keçirilməsi zamanı məhdudiyyətsiz valyuta kursu təmin etmək öhdəliyini öz üzərinə götürmüşdür. Nəhayət, 22 dekabr 2004-cü ildə BVF-nin Direktorlar Şurası Yoxsulluğun Aradan Qaldırılması və İnkişaf Proqramı çərçivəsində dördüncü və sonuncu təhlili tamamlamışdır.

İslam İnkişaf Bankı (İİB)

Azərbaycan İİB-yə 1992-də qoşulmuşdur. İİB-nin fəaliyyətləri kanal və drenaj sistemlərinin bərpası, enerji istehsalının artırılması və mühüm yolun inşası vasitəsilə kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsinin təkmilləşdirilməsinə yönəldilmişdir. Bank infrastrukturun və aqro sənaye sahələrinin qurulması ilə bağlı texniki yardım fəaliyyətlərini maliyyələşdirmişdir. İİB-nin həyata keçirdiyi investisiyalara AYİB ilə birlikdə Mingəçevir Enerji Layihəsinin maliyyələşdirilməsi (bunun üçün 12,5 milyon ABŞ dolları məbləğində kredit ayırmışdır) daxildir. Bu layihəyə

Mingəçevir Su Elektrik Stansiyasının avadanlıqlarla təchizatı, habelə 110 kv-lıq ötürücü xəttin və yeni stansiyanın qurulması daxildir.

BMT-nin İnkişaf Proqramı (UNDP)

BMT-nin İnkişaf Proqramı Azərbaycanda 1993-cü ildən təmsil olunur. Bu günə kimi UNDP ümumi dəyəri 31 milyon ABŞ dollarından çox olan 60-dan artıq proqram və layihə həyata keçirmişdir. İlk dövrdə qurumun fəaliyyətləri əsasən münaqişədən sonrakı dövrdə yardım, fəvqəladə hallarda xilasetmə və yenidənqurma sahələrinə yönəldilmişdir. UNDP Dünya Bankı və UNHCR ilə birlikdə müharibənin təsirlərinə məruz qalmış ərazilərdə həyata keçirilən tədbirlərin əlaqələndirilməsi, milyona yaxın qaçqın və köçkün kateqoriyasından olan insanın müvəffəqəti yerləşməsinə dəstək verilməsi və əhalinin zəif kateqoriyaları üçün gəlirgətirən fəaliyyətlərin təşkili üçün məsul olan Azərbaycan Yenidənqurma və Bərpa Agentliyini təsis etmişdir. UNDP həmçinin Azərbaycanda Minalara Qarşı Milli Agentliyin (ANAMA) təsis edilməsinə şərait yaratmış Minalara qarşı Milli fəaliyyət Proqramının hazırlanmasında aparıcı rolu öz üzərinə götürmüşdür. Bu gün UNDP-nin Azərbaycandakı fəaliyyətlərinin əsas məqsədləri yoxsulluğun aradan qaldırılmasına köməklik etmək, fərdi insan hüquqlarına ehtiram olunmasını dəstəkləmək, təbii ehtiyatları mühafizə etmək, habelə ölkə miqyasında müvafiq islahatların keçirilməsi yolu ilə ölkədə demokratik idarəçiliyin BMT Xartiyasının prinsiplərinə uyğun həyata keçirilməsini təmin etməkdir.

Dünya Bankı. Azərbaycan Respublikası 1992-ci ilin sentyabrında Dünya Bankının, 1995-ci ilin martında isə Beynəlxalq İnkişaf Assosiasiyasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan həmçinin 1992 və 1995-ci illərdə müvafiq olaraq Çoxtərəfli İnvestisiyaların Təminatı Agentliyinin (MIGA) və BMK-nın üzvü olmuşdur. Dünya Bankının Azərbaycanda bu günə kimi həyata keçirmiş olduğu fəaliyyətlərin əsas diqqət mərkəzində strateji məsləhətlərin verilməsi, həm investisiyaların, həm də Hökumətin büdcəsinin maliyyələşdirilməsi və yardımların əlaqələndirilməsi olmuşdur. Dünya Bankı xüsusi olaraq Hökumətin öz neft ehtiyatlarını idarə etməsi və həyata keçirdiyi islahatları sürətləndirmək məqsədilə fəaliyyət kursunda müvafiq dəyişikliklər etməsi üçün müvafiq institusional bazanın möhkəmləndirilməsi istiqamətində hökumət orqanları ilə birgə işləyir.

Dünya Bankı Azərbaycanda nisbətən fəaldır və bu günə kimi həyata keçirilən 25 əməliyyat üçün 622 milyon ABŞ dolları ayırmışdır. Bu layihələrdən on yeddisi hazırda da davam edir.

4.2. BAŞLICA İKİTƏRƏFLİ YARDIMLAR

Yaponiya

2005-ci ilin mart-aprel aylarında Yaponiyanın Azərbaycanın inkişafına rəsmi ikitərəfli yardımlarının cəmi 404,3 milyon ABŞ dollarına bərabər olmuşdur (texniki yardımlar istisna olmaqla). İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının məlumatlarına əsasən Yaponiya 2000-2001-ci ildə ən iri ikitərəfli donor, 1997 və 1998/99-cu illərdə isə müvafiq olaraq ikinci və üçüncü ən iri donor olmuşdur.

Yaponiyanın ən iri layihəsi Severnaya Qarışq Qaz Enerji Stansiyası layihəsidir. 1998 və 1999-cu illərdə müvafiq olaraq 193 milyon və 153 milyon ABŞ dollarına bərabər məbləğdə (yenlə) kreditlər ayrılmışdır. Eyni zamanda müxtəlif məqsədlər üçün, o cümlədən torpaq və irriqasiyanın inkişaf etdirilməsi, tibbi ocaqlar, qida istehsalı, iqtisadi struktur dəyişiklikləri və mədəni məqsədlər üçün də qrant şəklində vəsaitlər ayrılmışdır. Yerlərdə İnsan Təhlükəsizliyi qrant mexanizmi vasitəsilə 66 layihə üçün cəmi 3,9 milyon ABŞ dolları məbləğində vəsaitlər ayrılmışdır. Eyni zamanda ICRC və UNCHR vasitəsilə də humanitar yardımlar, Dünya Qida Proqramı vasitəsilə isə qida təmin edilmişdir.

Texniki yardımlara isə 1993-2004-cü illərdə Yaponiyada 164 nəfərin təlim keçməsi və beş mütəxəssisin Azərbaycana göndərilməsi daxildir. 2002-ci ilin sonlarında aparılmış yardıma dair məsləhətləşmələr çərçivəsində aşağıdakı sahələr prioritet kimi müəyyən edilmişdir: (1) iqtisadi infrastrukturun inkişafı, (2) sosial sektor və (3) insan resurslarının inkişafı.

Almaniya

Almaniya Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) vasitəsilə həyata keçirdiyi maliyyə əməkdaşlığı çərçivəsində Azərbaycana təqribən 72 milyon avro dəyərində investisiya qoymuşdur və növbəti iki il ərzində bu məbləği 90 milyona artırmaq niyyətindədir. Texniki yardım sahəsində isə Almaniyanın Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ) təşkilatı bu günə kimi 9 milyon avro dəyərində treyning və məsləhətçi xidmətləri göstərmişdir və növbəti iki il ərzində bu məbləği 14 milyon avroya çatdırmaq niyyətindədir.

ABŞ

USTDA ARDNŞ-nin Şah Dəniz və Cənubi Qafqaz Qaz Kəməri layihələrində iştirak payını maliyyələşdirmək üçün Bankın ayırdığı maliyyə yardımına dəstək olaraq əhəmiyyətli dərəcədə texniki yardımlar təmin etmişdir. Bu dəstək ARDNŞ-yə komersiyalaşma və struktur dəyişiklikləri istiqamətində planın hazırlanmasında köməklik göstərəcəkdir. USAID təşkilatının Azərbaycana yardımları əsasən dörd sahədə cəmləşmişdir: kiçik və orta sahibkarlığın (o cümlədən kənd təsərrüfatının) inkişafı, iqtisadi islahatlar, demokratiya və idarəçilik, habelə məcburi köçkünlər üçün humanitar yardımlar.

Türkiyə

Türk Eximbank Azərbaycan Beynəlxalq Bankına hökumət zəmanəti ilə verilmiş kredit xəttini 250 milyon ABŞ dollarına qədər artırmışdır və bu məbləğin 92 milyonu bu günə kimi artıq ödənilmişdir. Bundan əlavə Eximbank Bakı hava limanının təmiri üçün 20 milyon ABŞ dolları məbləğində kredit ayırmış və onu artıq ödəmişdir.

Əlavə 1

AYİB-in Azərbaycanda 31 Dekabr 2004-cü il tarixinə kimi olan fəaliyyətləri

A. AYİB-in Azərbaycanda 31 dekabr 2004-cü ilə kimi imzalamış olduğu öhdəliklər

Əməliyyatın adı	Dövlət Özəl Setor	Kredit/ Səhm	AYİB Maliyyə \milyon Avro	tarixi
Dövlət Sektoru				
Təbii Ehtiyatlar				
SOCARARDNŞ - Şahah Dəniz Qaz Kondensat Sahəsinin İnkişafı	dövlət	kredit	81	04 04
ARDNŞ – Cənubi Qafqaz us Gas PipelineQaz Borusu	dövlət	kredit	25	04 no 04
	Cəmi:	kredit	106	
Enerji				
Mingəçevir Enerji Layihəsi	dövlət	kredit	16	24 n 97
Yeniknd nan Enerji Layihəsi	dövlət	kredit	39	21 94
	Cəmi:		55	
Bələdiyyə İnfrastruktur				
Bak Su Bərpası Layihəsi	dövlət	kredit	17	16 95
	Cəmi:		17	
Nəqliyyat				
Hava Naviqasiya Sistemlərinin Təkmilləşdirilməsi	dövlət	kredit	10	21 96
Azrbaan:	dövlət	kredit	30	22 1 04
Azrbaan: Trans-mir Qovşağı Layihəsi	dövlət	kredit	15	10 99
Bak Limanının İnkişaf Etdirilməsi	dövlət	kredit	0.1	10 99
	Cəmi:		55	
Cəmi Dövlət Sektoru			233	
Özəl Sektor				
Ümumi Sənaye				
DIF - Moteli,	özəl	səhm	2	29 99
	Cəmi:		2	
Aqrobiznes				
Kastel	özəl	kredit	1	17 03
Milk-Pro LLC	özəl	kredit	3	19 04
Milk-Pro LLC z Kredit	özəl	kredit	1	19 04
	Cəmi:		5	
Əmlan və Turim				
Landmark I (Neptun)	özəl	kredit	2	18 Dec 03
Landmark II (Libra)	özəl	kredit	1	18 Dec 03
	Cəmi:		4	
Təbii Ehtiyatlar				
ACG ələ - Amerada Hess	özəl	kredit	1	03 Feb 04
ACG ələ - Amoco i (lə 1) Finance Ltd	özəl	kredit	7	03 Feb 04
ACG Mərhələ I - Statoil Apsheron Finance A/S	özəl	kredit	6	03 Feb 04
ACG ələ - Unocal ələ, Finance Ltd	özəl	kredit	7	03 Feb 04
Bak-Tbilisi-Ceyhan (BTC) özəl	özəl	kredit	46	03 Feb 04
Şıraq ti	özəl	kredit	11	17 Dec 98
Çıraq ti - AMOCO ənizi Finance Ltd	özəl	kredit	24	17 Dec 98
Çıraq ti - LUKOIL Overseas	özəl	kredit	14	30 Dec 98
Çıraq Erkən Nefti Turk Petrol	özəl	kredit	10	17 Dec 98
Çıraq Erkən Nefti - UNOCAL	özəl	kredit	14	17 Dec 98
Frontera Resources	özəl	kredit	10	15 May 00
Nations Azerbaijan (çmiş Moncrief Azərbaan i)	özəl	kredit	38	21 Aug 00
		kredit	6	
	cəmi:		194	

Əmilyatın Adı	Dövlət/ Özəl Sektor	Kredit/ Səhm	AYİB Maliyyə (Milyon avro)	İmza Tarixi
Maliyyə İnstitutları				
AIG İpək Yolu Fondu	özəl	Səhm	3	25 senty 97
Azərbaycan Multi Bank FW – Azərdəmiryolbank	özəl	Kredit	1	14 iyul 99
Azərbaycan Multi Bank FW - Azərdəmiryolbank (II)	özəl	Kredit	1	27 senty 04
Azərbaycan Multi Bank FW – Azəriqazbank	özəl	Kredit	1	27 senty 04
Azərbaycan Multi Bank FW - Bank of Baku	özəl	Kredit	1	13 fev 04
Azərbaycan Multi Bank FW – Azərbaycan Beynəlxalq Bank	özəl	Kredit	3	21 iyul 98
Azərbaycan Multi Bank FW - Unibank (fka MBank)	özəl	Kredit	1	29 noy 02
Azərbaycan Multi-Bank FF - Respublika Bank	özəl	Kredit	1	27 senty 04
Baring Vostok Özəl Səhm Fondu	özəl	Səhm	2	13 dek 00
MFBA Azərbaycan Mikrofinans Bank (Formerly AMB)	özəl	Kredit	4	28 iyun 02
		Kredit	1	
Regional TFP: Azərdəmiryolbank	özəl	Kredit	0.1	08 noy 02
Regional TFP: Azəriqazbank	özəl	Kredit	0.1	19 dek 03
Regional TFP: Bank of Baku	özəl	Kredit	0.3	08 iyun 04
Regional TFP: UniBank (former MBank)	özəl	Kredit	1	02 dek 02
Unibank Səhm Investment	özəl	Səhm	1	05 senty 03
	Cəmi:		21	
SubCəmi Özəl Sektorda			226	
CƏMİ AZƏRBAYCAN			459	

B. Texniki Yardım

Öhdəliyin Adı	Avro	Avro Disbursed	Fund Approved Date	Commit. Stage Name	Sektor	Biznes Qrupu	Invest
AZƏRBAYCAN							
Dövriyyənin İdarəedilməsi Proqramı - Salyan plastik məhsulları	31,917	31,917	17/08/98	Bağlanmışdır	İstehsal	SEEC	N
Enerji sektorunda səmərəliliyin artırılması layihəsi et	225,008	225,008	20/02/95	Bağlanmışdır	Enerji	Enerji	Y
AB TAM Proqram, Azərbaycan	396,699	396,699	30/08/02	Bağlanmışdır	İstehsal	SEEC	N
EU BAS Proqramı ,Azərbaycan	772,500	654,986	07/10/02	Ödənilir	İstehsal Nəqliyyat	SEEC	N
Hava nəqliyyatı sistemlərinin təkmilləşdirilməsi layihəsi	299,726	299,726	22/06/95	Bağlanmışdır	Nəqliyyat, Anbar	İnfrastruktur	Y
Azərbaycan Mikro Maliyyə Bankı: Pre-oper and Oper Mərhəlləri	1,181,217	1,181,217	18/12/01	Bağlanmışdır	Maliyyə, Biznes	Direktor müavini	Y
Bakı Limanının İnkişaf Etdirilməsi, LƏQ-in yaradılması üzrə məsləhətçi xidmətləri	284,415	284,415	29/04/02	Bağlanmışdır	Nəqliyyat, Anbar	Enerji	Y
KOS lər üzrə proqram və Azərbaycan Beynəlxalq Bankının Özəlləşdirilməsi Bank	910,458	910,458	01/11/96	Bağlanmışdır	Maliyyə, Biznes	Maliyyə İnstitutları	Y
I KOS lər üzrə institutional bazanın inkişaf etdirilməsi proqramı və Azərdəmiryolbank	491,380	491,380	27/11/96	Bağlanmışdır	Maliyyə, Biznes	Maliyyə İnstitutları	Y
Mühasibat və İdarəetmə üzrə Məlumat Sistemlərinin Hazırlanması	299,012	299,012	14/05/97	Bağlanmışdır	Nəqliyyat, Anbar	Rusiya & Mərkəzi Asiya	Y
Qazı Məhəmməd Kürdəmir Yolunun yekunlaşdırılması	353,031	353,031	02/07/97	Bağlanmışdır	İnşaat	İnfrastruktur	Y
Multi-bank KOS sisteminin maliyyələşdirilməsi - Institutional İnkişaf Proqramı - Arkobank	317,781	317,781	28/11/97	Bağlanmışdır	Maliyyə, Biznes	Maliyyə İnstitutları	Y
KOS sisteminin maliyyələşdirilməsi - Institutional İnkişaf Proqramı – Azəriqazbank	435,654	435,654	28/11/97	Bağlanmışdır	Maliyyə, Biznes	Maliyyə İnstitutları	Y
Azərbaycan Mikro Maliyyə Bankı ("AMB"): Mikro və Kiçik Sahibkarlığa Kredit Məsləhətləri	406,377	406,377	18/12/01	Bağlanmışdır	Maliyyə, Biznes	Vitse Prezidentin müavini	Y
Qazı Məhəmməd Kürdəmir Yolunun yekun dizaynı	364,162	364,162	20/07/98	Bağlanmışdır	İnşaat	İnfrastruktur	Y

İnstitusional İnkişaf və Maliyyə idarəolunması, Bakı Limanı	990,682	990,682	24/07/98	Bağlanmışdır	Nəqliyyat, Anbar	İnfrastruktur	Y
Trans-Qafqaz Dəmiryolu: Layihənin İcrasına Yardım	234,704	234,704	03/11/98	Bağlanmışdır	İstehsal	İnfrastruktur	Y
Azərbaycan Dəmiryolları: Mühəsibət və Biznesin Planlaşdırılmasının İnkişaf Etdirilməsi	293,515	293,515	27/09/00	Bağlanmışdır	Nəqliyyat, Anbar	İnfrastruktur	Y
Mərkəzi Kredit Məsləhət Xidmətləri	400,723	400,723	19/12/00	Bağlanmışdır	Maliyyə, Biznes	Maliyyə İnstitutları	Y
Trans-Qafqaz Dəmiryolu: Layihənin İcrasına Yardım	286,993	286,993	14/11/01	Bağlanmışdır	İstehsal	İnfrastruktur	Y
Mərkəzi Kredit Məsləhət Xidmətləri	298,327	298,327	08/07/02	Bağlanmışdır	Maliyyə, Biznes	Maliyyə İnstitutları	Y
Kredit Məsləhət Xidmətləri – Azərdəmiryolbank	59,794	59,794	30/09/99	Bağlanmışdır	Maliyyə, Biznes	Maliyyə İnstitutları	Y
Tender sənədlərinin hazırlanması, satılmaya yardım nəzarət işləri - Bakı Limanı	393,977	393,977	08/12/99	Bağlanmışdır	Nəqliyyat, Anbar	İnfrastruktur	Y
Azərbaycan Mikro Maliyyə Bankı (AMB)	273,990	273,990	12/12/02	Bağlanmışdır	Maliyyə, Biznes	Vitse Prezidentin müavini	Y
Azərbaycan Mikro Maliyyə Bankı (MFBA) - Regional Genişlənmə	800,000	502,725	07/05/04	Ödənilir	Maliyyə, Biznes	Vitse Prezidentin müavini	Y
Trans-Qafqaz Dəmiryolu: İdarəetmə üzrə məsləhətçi xidmətləri	139,960	35,638	08/09/04	Ödənilir	Nəqliyyat, Anbar	Maliyyə İnstitutları	Y
MBASK - İnstitusional Məhkəmələndirmə Proqramı	197,800	24,974	07/12/04	Öhdəlik götürülmüşdür	Maliyyə, Biznes	Maliyyə İnstitutları	Y
Azərbaycan - Kredit Məsləhət Xidmətləri	298,750	298,750	30/06/03	Bağlanmışdır	Maliyyə, Biznes	Maliyyə İnstitutları	N
Azərbaycan - İnstitusional Məhkəmələndirmə, Unibank	279,300	0	18/05/04	Öhdəlik götürülmüşdür	Maliyyə, Biznes	Maliyyə İnstitutları	Y
Azərbaycan Mikro Maliyyə Bankının (MFBA) Genişləndirilməsi	800,000	0	18/11/04	Öhdəlik götürülmüşdür	Maliyyə, Biznes	Vitse Prezidentin müavini	Y
Azərbaycan - Mərkəzi Kredit Məsləhət Xidmətlərinin Genişləndirilməsi	279,900	83,312	30/09/04	Ödənilir	Maliyyə, Biznes	Maliyyə İnstitutları	Y
Hacıqabul-Kürdəmir Yolu, Borcverənin Monitorinq Məsləhətçisi	195,810	8,811	15/12/04	Öhdəlik götürülmüşdür	Nəqliyyat, Anbar	İnfrastruktur	Y
Bank of Baku/İlkbank İnstitusional İnkişaf Proqramı	200,000	0	20/04/05	Öhdəlik götürülmüşdür	Maliyyə, Biznes	Maliyyə İnstitutları	Y
Dövrüyyə İdarəetmə Proqramı - Bakı Kimya Əvcaçlıq Fabriki	25,677	25,677	11/09/98	Bağlanmışdır	İstehsal	SEEC	N
Xarici İnvestisiyaların Mühafizəsi qanunu	32,267	32,267	18/06/96	Bağlanmışdır	İcma/Sosial Xidmətlər	Qeyri-Bank	N
Qazı Məhəmməd - Kürdəmir Yolu: Dizaynında Dəyişiklikləri	77,160	77,160	20/04/04	Bağlanmışdır	Nəqliyyat, Anbar	İnfrastruktur	Y
Azərbaycan: Ticarətin Maliyyələşdirilməsinə Məsləhət Xidmətləri	64,400	0	07/02/05	Öhdəlik götürülmüşdür	Maliyyə, Biznes	Maliyyə İnstitutları	N
Dövrüyyə İdarəetmə Proqramı - Mingəvir Toxuculuq Şirkəti	38,072	38,072	17/08/98	Bağlanmışdır	İstehsal	SEEC	N
Azərbaycan Mikro Maliyyə Bankı - Maliyyə Əsaslandırılması	84,885	84,885	26/06/00	Bağlanmışdır	Maliyyə, Biznes	Maliyyə İnstitutları	Y
Hüquq islahatı - müflisləşmə haqqında qanunvericilik	11,723	11,723	01/08/96	Bağlanmışdır	İcma/Sosial Xidmətlər	Qeyri-Bank	N
Dövrüyyə İdarəetmə Proqramı (TAM) - SPU "Bakkondisioner"	15,179	15,179	15/02/01	Bağlanmışdır	İstehsal	SEEC	N
Azərbaycan - M-Pro İnvestisiyaya Dəstək TC	140,000	0	08/02/05	Öhdəlik götürülmüşdür	İstehsal	İxtisaslaşdırılmış Sənaye Sahələri	Y
Trans-Qafqaz dəmiryolu, Azərbaycan - layihənin müəyyənləşdirilməsi	49,615	49,615	17/11/97	Bağlanmışdır	İstehsal	İnfrastruktur	Y
Dövrüyyə İdarəetmə Proqramı - ATEF	27,289	27,289	10/05/99	Bağlanmışdır	İstehsal	SEEC	N
Bakı -Astara yolunun təkmilləşdirilməsi layihəsi	38,199	38,199	08/05/96	Bağlanmışdır	İnşaat	İnfrastruktur	Y
Bakı limanı nın inkişaf etdirilməsi	46,272	46,272	07/01/97	Bağlanmışdır	Nəqliyyat, Anbar	İnfrastruktur	Y
Enerji qənaətinin və səmərəliliyinin artırılmasına dair təhlil	147,914	147,914	17/05/93	Bağlanmışdır	Enerji	Enerji	Y

Yenikənd enerji stansiyası - maliyyə əsaslandırılması	171,579	171,579	15/06/94	Bağlanmışdır	Enerji	Enerji	Y
Dövrüyyə İdarəetmə Proqramı - SPU Bakkonditioner	50,993	50,993	30/03/01	Bağlanmışdır	İstehsal	SEEC	N
Aqroqida sektorunda İnvestisiya imkanlarının müəyyən edilməsi	11,251	0	21/06/01	Öhdəlik götürülmüşdür	İstehsal	İxtisaslaşdırılmış Sənaye Sahələri	N
Yenikənd enerji stansiyası - komersiya idarəetmə sistemi	400,000	400,000	01/10/94	Bağlanmışdır	Enerji	Enerji	Y
Topdansaş bazarı	103,454	103,454	01/10/95	Bağlanmışdır	İstehsal	İxtisaslaşdırılmış Sənaye Sahələri	Y
ANS Satınalma tədbirləri - Azərbaycan Hava Yolları - dövlət aviasiya konserni(AZAL)	217,849	217,849	14/06/96	Bağlanmışdır	İcma/Sosial Xidmətlər	Rusiya & Mərkəzi Asiya	Y
Yenikənd enerji stansiyası - Satınalma tədbirləri	168,370	168,370	05/09/94	Bağlanmışdır	Enerji	Enerji	Y
Neft Sızmalarına dair Azərbaycanın Milli Fövqəladə Planının Hazırlanması	221,000	0	26/06/03	Öhdəlik götürülmüşdür	Hasilat sənayesi	Qeyri-Bank	N
Azərbaycanda Girovların Qeydiyyatı	412,150	2,897	30/11/04	Ödənilir	İcma/Sosial Xidmətlər	Qeyri-Bank	N
Topdansaş bazarı	55,512	55,512	25/07/95	Bağlanmışdır	İstehsal	İxtisaslaşdırılmış Sənaye Sahələri	Y
FAO Çərçivə Sazişi - Aqroqida sektorunda İnvestisiya imkanlarının müəyyən edilməsi	16,201	16,201	31/05/01	Bağlanmışdır	İstehsal	İxtisaslaşdırılmış Sənaye Sahələri	N
Yenikənd enerji stansiyasının bərpası - ətraf-mühitə yardım	54,846	54,846	07/07/94	Bağlanmışdır	Enerji	Rusiya & Mərkəzi Asiya	Y
Telekommunikasiya sahəsində investisiya planının hazırlanması	14,168	14,168	19/07/95	Bağlanmışdır	Telekommunikasiyalar	İxtisaslaşdırılmış Sənaye Sahələri	Y
Təhlükəsiz əməliyyatlar haqqında qanun	22,984	22,984	01/11/95	Bağlanmışdır	İcma/Sosial Xidmətlər	Qeyri-Bank	N
Hüquq islahatı - müflisləmə haqqında qanunvericilik	95,642	95,642	29/08/96	Bağlanmışdır	İcma/Sosial Xidmətlər	Qeyri-Bank	N
Dövrüyyə İdarəetmə Proqramı - Salyan plastik məhsulları	12,348	12,348	05/08/98	Bağlanmışdır	İstehsal	SEEC	N
Dövrüyyə İdarəetmə Proqramı – Mingəçevir Tikiş Şirkəti	10,839	10,839	05/08/98	Bağlanmışdır	İstehsal	SEEC	N
Dövrüyyə İdarəetmə Proqramı - Bakı Kimyəvi Əzəçilik Fabriki	8,260	8,260	15/09/98	Bağlanmışdır	İstehsal	SEEC	N
Dövrüyyə İdarəetmə Proqramı - Azərtrans ASC	9,994	9,994	23/04/99	Bağlanmışdır	İstehsal	SEEC	N
Dövrüyyə İdarəetmə Proqramı - ATEF	7,564	7,564	23/04/99	Bağlanmışdır	İstehsal	SEEC	N
Qiymətli Kağızlar Bazarı ilə bağlı Əsas Qanunların hazırlanmasında Azərbaycana Hüquqi Məsələtlər	48,895	48,895	31/10/01	Bağlanmışdır	İcma/Sosial Xidmətlər	Qeyri-Bank	N
ADDY 2: Layihənin Hazırlanmasına Köməklik	49,940	0	27/01/03	Öhdəlik götürülmüşdür	Nəqliyyat, Anbar	İnfrastruktur	Y
Azərbaycan: Elektrik Enerjisi və Ötürülmə sahəsində investisiyalarla bağlı prioritetlərin müəyyənləşdirilməsi	275,086	267,649	11/12/02	Ödənilir	Enerji	Enerji	Y
ARDNS-nin komersiyalaşdırılması və struktur dəyişiklikləri	541,754	176,019	08/03/04	Ödənilir	Hasilat sənayesi	Enerji	Y
	16,972,890	13,349,051					
	16,972,890	13,349,051					
Öhdəliklərin ümumi sayı:	71						

Əlavə 2

Azərbaycanda 31 mart 2005-ci ilə olan fəaliyyətlər

AYİB Azərbaycanda bir çox fəaliyyətlərin həyata keçirilməsini planlaşdırır. Bu plan Ölkə Strategiyasında əks olunmuş AYİB-in Operativ Prioritetlərini əks etdirir. Ökədə daha səmərəli iqtisadi infrastrukturun yaradılması üçün böyük iradə mövcuddur; Maliyyə sektorunda çox sayda kiçik investisiyalar üçün imkanlar vardır; neft-qaz sektorundan kənar da kiçik investisiyalar üçün çoxlu imkanlar vardır; neft-qaz sektorunda da ehtiyatlı investisiyalar həyata keçirilir.

Mərhələ	Sektor	Layihələrin sayı	Gözlənilən həcm (Milyon avro ilə)
Axtarış	Maliyyə İnstitutları Ümumi sənaye AqroBiznes Enerji	2-3 2-3 2-3 2-3	10-15 50-60 10-15 20-40
Qəbul edilmiş konsepsiyanın təhlili	Nəqliyyat PoEnerjiwer Təbii resurslar Ümumi sənaye Maliyyə İnstitutları	2 1 3 1 2	123.0 77.2 100.0 4.7 5.8
Yekun təhlilin qəbul edilməsi	N/A	0	0
Şura tərəfindən qəbul edilməsi	İxtisaslaşdırılmış sənaye sahəsi	1	12.0
CƏMİ		18-22	412.7-452.7

Əlavə 3

Bankın Təsis Edilməsinə dair Razılaşmanın 1-ci Maddəsi çərçivəsində Siyasi Qiymətləndirmə

Siyasi Qiymətləndirmə

Azərbaycan Bankın təsis edilməsinə dair Sazişin 1-ci Maddəsində nəzərdə tutulmuş prinsiplərə sadıqdır. Lakin çoxpartiyalı demokratiya, pluralizm və bazar iqtisadiyyatı prinsipləri ilə əlaqədar əldə edilmiş irəliləyişlər zəif və qeyri-bərabər olmuşdur və hələ də bir çox çətinliklər qalmaqdadır.

Bazar iqtisadiyyatına keçid sahəsində əhəmiyyətli irəliləyişlər əldə edilmiş olsa da, demokratiya və pluralizmə keçid iqtisadi sahədə olan nailiyyətlərlə uzlaşmamışdır. 2003-cü ilin oktyabrında keçirilmiş prezident seçkiləri əvvəlki seçkilərlə müqayisədə irəliləyiş olsa da, demokratik seçkilərlə bağlı beynəlxalq standartlara cavab verməmişdir. ATƏT prezident seçkiləri zamanı özünü aydın biruzə vermiş problemlərin aradan qaldırılması ilə bağlı hakimiyyət orqanlarına müraciət etmişdir. Bununla bağlı olaraq 2005-ci ilin noyabrında keçiriləcək parlament seçkiləri demokratiyaya keçid sahəsində irəliləyişləri nümayiş etdirmək üçün önəmli çıxış nöqtəsi olacaqdır.

Azərbaycanın 2001-ci ilin yanvarında Avropa Şurasına (AŞ) qəbul edilməsi ölkənin qanunlarının Avropa standartlarına uyğunlaşdırılması, habelə Avropanın demokratik prinsiplərinə və dəyərlərinə sadıqlığın nümayiş etdirilməsi üçün bir stimullaşdırıcı addım olmuşdur. AŞ özünün monitorinq hesabatlarında bu öhdəliklərin yerinə yetirilməsi sahəsində bəzi irəliləyişlərin olduğunu, bunların içərisində məxsusi olaraq siyasi məhbusların azadlığa buraxılmasının ən nəzərə çarpan hadisə olduğunu qeyd etmişdir. AŞ eyni zamanda Azərbaycanı ölkədə demokratiyanın normal fəaliyyət göstərə bilməsi üçün müvafiq tədbirlər görməyə, habelə bu təşkilata daxil olarkən üzərinə götürdüyü öhdəlikləri yerinə yetirməyə çağırmışdır.

AŞ həmçinin Dağlıq Qarabağ probleminə də müraciət etmişdir. 2005-ci ilin yanvarında Parlament Assambleyası Azərbaycanı və Ermənistanı ATƏT-in Minsk Qrupunun vasitəçiliyi ilə münaqişənin həllinə nail olmaq üçün söylərini intensivləşdirməyə çağırmışdır. Assambleya qeyd etmişdir ki, münaqişədən keçmiş on ildən artıq bir müddətdə Azərbaycan ərazisinin əhəmiyyətli dərəcədə böyük hissələri hələ də Ermənistanın silahlı qüvvələrinin işğalı altında qalmaqdadır və üzv dövlətin başqa bir ölkənin ərazisini işğal altında saxlaması onun AŞ çərçivəsində üzərinə götürmüş olduğu öhdəliklərinin ciddi şəkildə pozulması deməkdir.

Prezident və parlament seçkiləri

1995-ci ildə qəbul edilmiş və 2002-ci ildə dəyişikliklər edilmiş Konstitusiyaya əsasən Azərbaycanda Hökumətin strukturu prezidentin əlində cəmləşən güclü icra hakimiyyəti qoluna əsaslanır. Parlament icra hakimiyyətini tarazlaşdırmaq rolunu hələ tam həyata keçirməsə də, məhkəmə hakimiyyəti əsasən qeyri-effektivdir.

15 oktyabr 2003-cü ildə keçirilmiş prezident seçkilərindən sonra İlham Əliyev atası Heydər Əliyevin varisi olmuşdur. Seçkiləri monitorinq etmiş ƏTƏT/ODIHR təşkilatlarına əsasən bütövlükdə seçki prosesi düzgün seçkilər prosesinin keçirilməsi üçün tələb olunan iradənin olmadığını əks etdirmişdir. Beynəlxalq müşahidəçilər seçkilər zamanı pozuntuların, səslərin və seçki nəticələrinin saxtalaşdırılmasının şahidi olmuşlar. Səkkiz namizəd seçicilərin həqiqi seçim etməsi üçün potensial təşkil etsə də, müxalifətdən olan namizədlərə öz kampaniyalarını

aparmaları üçün bərabər imkanlar yaradılmamışdır. Bütün namizədlər üçün pulsuz çıxış vaxtı və yazı məkanları təmin edilsə də, dövlət KİV-ləri öz məlumatlarında qərəzli mövqe tutmuşlar.

Seçkilərin keçirildiyi günün axşamı etirazlar və zorakılıqlar başlamış, seçkilərdən sonra qopmuş iğtişaşlar növbəti gün paytaxtda üsyanla davam etmişdir. Bunun ardınca Hökumətin cavab tədbiri nəticəsində çox saylı tutulmalar və həbslər olmuşdur.

Seçkilərdən sonrakı zorakılıqlar nəticəsində həbslər dalğasının keçməsi beynəlxalq birliyin narahatçılığına səbəb olmuşdur. ATƏT/ODIHR və Avropa Şurası vəziyyətin aradan qaldırılması üçün xüsusi tövsiyələr hazırlamış, o cümlədən gələcək seçkilərin ATƏT-in öhdəliklərinə və digər beynəlxalq miqyasda tanınmış standartlara cavab verəcəyinə dair ictimaiyyətə vəd verilmişdir.

2004-cü ilin dekabrında pərakəndə vəziyyətdə olan müxalifət yerli seçkiləri boykot etmiş, lakin 2005-ci ilin noyabrında keçiriləcək parlament seçkilərində iştirak etmək barədə qərar vermişdir. Bu seçkilərə hazırlıq məqsədilə müxalifət seçki blokları formalaşdırmaq prosesini həyata keçirir, eyni zamanda seçki komissiyalarının tərkibini dəyişdirməklə seçki prosesinin şəffaflığının daha da artırılmasını təmin etməyə çağırır.

Qanunun aliliyi və insan hüquqları sahəsində şərait

Hökumətin insan hüquqları sahəsində fəaliyyətləri hamar olmamışdır və hələ də bir çox problemlərin olduğu bildirilir. Konstitusiya əsas insan hüquqlarının müdafiəsini müəyyən edir. Azərbaycan BMT-nin insan hüquqlarına dair konvensiyalarının əksəriyyətinə, o cümlədən Vətəndaş və Siyasi Hüquqlar haqqında Razılaşmanın, habelə İşgəncə və digər Əziyyətverici, Qeyri-İnsani və Açıq Rəftar və ya Cəza Əleyhinə Konvensiyanın üzvdür.

Hökumətin müxalifət tərəfindən ictimai nümayişlərin keçirilməsinə dair edilən müraciətləri qəbul etməyərək toplaşma azadlığını məhdudlaşdırması barədə məlumatlar verilir. Eyni zamanda yerli KİV-lərə, insan hüquqları fəalları və QHT-lərə təzyiqlər vasitəsilə birləşmə və söz azadlıqlarının məhdudlaşdırılması halları barədə məlumatlar verilmişdir.

“Human Rights Watch” təşkilatına istinadən son iki ildə Azərbaycanda insan hüquqları sahəsində ümumi vəziyyət pisləşmişdir. QHT-lərin müəyyən etdiyi dörd əsas narahatlıq doğuran məsələ seçkilərdən sonrakı siyasi motivli məhkəmələr, dövlətin zorakılıq halları, siyasi məhbuslarla bağlı məsələ və vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarına qarşı olan təzyiqlərdir.

Ölkədə baş verən müsbət dəyişikliklərə sırasına Prezidentin 2005-ci ilin 20 martında imzaladığı növbəti əfv fərmanı ilə cinayət əməlləri törətmiş və 2003-cü ilin oktyabrında keçirilmiş prezident seçkilərindən dərhal sonra baş vermiş iğtişaşlarla əlaqədar olaraq həbs edilmiş insanları azad etməsi daxil olmuşdur. Əfvin nəticəsi olaraq həbsxanalarda saxlanılan 115 nəfər insan, o cümlədən müxalif siyasi partiyaların bütün aparıcı nümayəndələri azadlığa buraxılmışdır. Bynəlxalq birlik bu addımı siyasi pluralizmin bərpası, demokratik dəyərlərin müdafiəsi və müxalifət partiyaları ilə dialoqun həvəsləndirilməsi istiqamətində irəliyə atılmış bir qərar kimi qarşılamışdır.

Konstitusiya və şlkənin müvafiq qanunları uşaq əməyini və məcburi əməyi qadağan etsə də, məcburi əməyin mövcudluğuna dair məlumatlar mövcud olmuşdur. Hökumət Beynəlxalq Əmək Təşkilatının bağlıca konvensiyalarını, o cümlədən uşaq əməyinin ən ağır formalarının ləğv edilməsinə dair 182 saylı Konvensiyanı ratifikasiya etmişdir. ABŞ Dövlət Departamentinin 2004-cü ilin iyun ayına olan İnsan Alverinə dair Hesabatında Azərbaycan 2-ci Cərgənin Müşahidə Siyahısına daxil edilmişdir ki, bu da Azərbaycan Hökumətinin insan alverini aradan

qaldırmaq üçün tələb olunan minimum standartlara tam cavab vermədiyini göstərir; lakin o, bunun üçün böyük cəhdlər göstərir.

Korrupsiya ciddi problem olaraq qalır. “Transparency International” Təşkilatının illik Korrupsiyaya dair İndeksində Azərbaycan ənənəvi olaraq korrupsiya səviyyəsinin yüksək olduğu ölkə kimi sıralanmışdır. 2004-cü ildə ölkə Avropa Şurasının Korrupsiya ilə bağlı iki Cinayət və Mülki Hüquq Konvensiyasını ratifikasiya etmişdir. 2005-ci ilin yanvarında Korrupsiya Əleyhinə Mübarizə haqqında Qanun qüvvəyə minmişdir.

Ehtiyatlarla zəngin olan Azərbaycan kimi ölkədə gəlirlərə dair hesabatların verilməsi korrupsiya ilə mübarizədə çox önəmli rol oynayır. Bu mənada Azərbaycan Britaniya Hökumətinin Həsilat Sənayesində Şəffaflıq Təşəbbüsünün təvsiyələrini həyata keçirməklə əhəmiyyətli müsbət addım atmışdır. Ehtiyatlar sektorunda şəffaflığın və hesabatvermənin daha da artırılmasının ölkədə demokratiyaya keçidi möhkəmləndirəcəyinə ümid bəslənilir.

Məhkəmə islahatları sahəsində də hakimiyyət orqanları ATƏT ilə əməkdaşlıq edir. 2005-ci ilin fevralında ATƏT/ODIHR birgə monitoring hesabı həll edilməli olan bir sıra məsələləri müəyyən etmişdir. Azərbaycanın qanunları ədalət mühakiməsinin keçirilməsi üçün zəruri olan hüquqları təmin etsə də, faktiki məhkəmə işləri heç də hər zaman bu hüquqları təmin edəcək şəkildə həyata keçirilmir. Hüquq-mühafizə orqanları bəzən həbslərin həyata keçirilməsində hədsiz gücdən istifadə edir, həbs edilən şəxslərin hüquqları heç də hər zaman lazımi şəkildə qorunmur. İşgəncələrin və yanlış rəftarın mövcudluğu, habelə məhkəmələrin işgəncə yolu ilə əldə edilmiş dəlilləri qəbul etməsi halları barədə məlumatlar xüsusi narahatlıq doğurur.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsi

Silahlı qarşıdurmaların başlanmasından sonra on ildən artıq müddət keçsə də, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi həll olunmamış qalır. 2001-ci ilin yanvar ayında Avropa Şurasına qəbul edilən zaman həm Azərbaycan, həm də Ermənistan münaqişənin həlli üçün dinc vasitələrdən istifadə edəcəklərinə dair öhdəli götürmüşlər. Lakin həmin dövrdən sonra heç bir əhəmiyyətli irəliləyiş olmamışdır. ABŞ, Fransa və Rusiyanın həmsədrlik etdiyi ATƏT-in Minsk Qrupu münaqişədə vasitəçi rolunu davam etdirir.

Son dövrlərdə BMT, Avropa Şurası və AB münaqişənin həllinə yardım göstərməyə daha çox maraq göstərməyə başlamışlar. AB-nin Cənubi Qafqaz üzrə Xüsusi Nümayəndəsi regiona tez-tez səfərlər edir. 2005-ci ilin yanvarında Avropa Şurasının Parlament Assambleyası Dağlıq Qarabağa dair xüsusi qətnamə qəbul etmişdir. Assambleya Ermənistanı və Azərbaycanı münaqişənin həllinə nail olmaq üçün ATƏT-in Minsk Qrupu çərçivəsində daha fəal əməkdaşlıq etməyə çağırmışdır. Assambleya qeyd etmişdir ki, münaqişədən keçmiş on ildən artıq bir müddətdə Azərbaycan ərazisinin əhəmiyyətli dərəcədə böyük hissələri hələ də Ermənistanın silahlı qüvvələrinin işğalı altında qalmaqdadır və üzv dövlətin başqa bir ölkənin ərazisini işğal altında saxlaması onun AŞ çərçivəsində üzərinə götürmüş olduğu öhdəliklərinin ciddi şəkildə pozulması deməkdir. Assambleya həmçinin Azərbaycanı regionun gələcək statusu ilə əlaqədar Dağlıq Qarabağın hər iki icmasının nümayəndələri ilə əlaqələr qurmağa çağırmışdır.

Xarici Əlaqələr

Azərbaycan öz xarici siyasətində bütün qonşuları ilə yaxşı əlaqələrin saxlanılmasına əsaslanan xətti yürütməyə davam edir. Bu, ölkənin Xəzər dənizi sahilində geostrateji mövqe tutması, habelə şimalda Rusiya, cənubda isə İran və Türkiyə ilə qonşu olması ilə diktə olunur. Azərbaycan öz neftini və qazını Şərqi-Qərbi dahlizi vasitəsilə dünya bazarlarına çıxarmaq üçün

Rusiya ilə yanaşı asılı olduğu digər ölkə - qonşu Gürcüstanla da ənənəvi mehriban münasibətlər saxlayır.

2004-cü ilin iyununda AB Azərbaycan, Gürcüstana və Ermənistana Avropa Qonşuluq Siyasətində (AQS) iştirak etmək təklifini vermişdir. AQS qonşu ölkələrlə əməkdaşlığın qurulmasına dair ambisiyalı məqsədlər qarşıya qoyur, yeni zamanda demokratiyaya, qanunun aliliyinə və insan hüquqlarına hörmət edilməsi, habelə siyasi və iqtisadi islahatların keçirilməsi üçün güclü həvəsləndirici amillər müəyyən edir.

Azərbaycan MDB-də üzvlüyünü davam etdirsə də, onun hərbi-təhlükəsizlik strukturlarında iştirak etmir. Azərbaycan, Qazağıstan və Rusiya arasında konsensusun olmasına baxmayaraq, Xəzər dənizinin hüquqi statusu ilə bağlı davam etdirilən danışıqlar İran və Türkmənistanın da daxil olduğu beş sahilyanı dövlətin birgə yekun razılığı ilə nəticələnməmişdir. Bu məsələ ilə bağlı irəliləyişlərə nail ola biləcək Dövlət Başçılarının İkinci Xəzər Sammitinin dəqiq tarixi hələ müəyyən edilməmişdir.

Əlavə 4

Hüquq Sahəsində İnkişaf

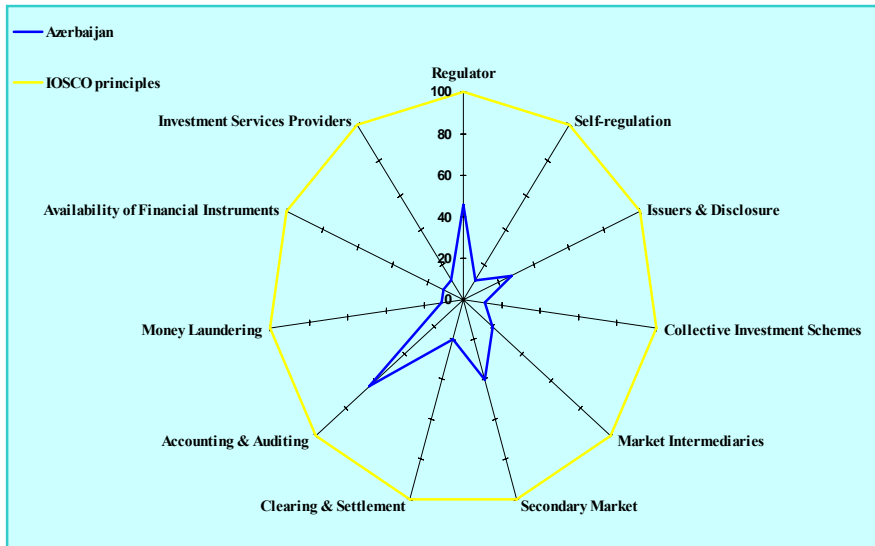
AZƏRBAYCANIN KOMERSİYA HAQQINDA QANUNLARININ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

AYİB fəaliyyət göstərdiyi ölkələrdə investisiya fəaliyyələri ilə bağlı olan aşağıdakı sahələrə xüsusi diqqət yetirməklə hüquq sahəsində inkişafa dair bir sıra qiymətləndirmələr hazırlamışdır və bunları mütəmadi olaraq yeniləyir: kapital bazarları, şirkətlər hüququ və korporativ idarəetmə, konsessiyalar, müflisləşmə, təhlükəsiz əməliyyatlar və telekommunikasiyalar. Bu mövcud mexanizmlər həm “kitablarda olan” qanunların (həmçinin “ekstensivlik” adlanır) keyfiyyətini, həm də qanunların (həmçinin “efektivlik” adlanır) faktiki necə icra olunmasını qiymətləndirir. Bu qiymətləndirmələrdən əldə olunan bütün nəticələri www.AYIB.com/law internet səhifəsində əldə etmək mümkündür. Bu əlavədə Azərbaycan üzrə əldə olunmuş nəticələrin xülasəsi, eyni zamanda Bankın bu qiymətləndirmələri həyata keçirmiş mütəxəssislərinin tənqidi rəyləri əks olunmuşdur.

Kapital Bazarları

Azərbaycanda qiymətli kağızlar bazarını tənzimləyən əsas qanun 1998-ci ildə qüvvəyə minmiş “Qiymətli Kağızlar haqqında Qanun”dur. Bu qanun qiymətli kağızların buraxılması, habelə ikinci dərəcəli bazarın təşkili məsələlərinin əsas çərçivəsinin müəyyən edir. 2004-cü ildə AYİB Azərbaycanın qiymətli kağızlar bazarı sistemini Qiymətli Kağızlar haqqında IOSCO Qaydalarının Məqsəd və Prinsipləri ilə müqayisəsini aparmışdır (aşağıdakı cədvələ baxın). Ölkənin göstəriciləri “ən aşağı uyğunluq” nəticəsini verərək bu sahədə köklü islahatlara ciddi ehtiyacın olduğunu nümayiş etdirdi.

Qiymətli Kağızlar Bazarına dair Qanunvericilik Bazasının Keyfiyyəti – Azərbaycan (2004)

Qeyd: Bu oxlardan hər birinin ən ucqar nöqtəsi ideal vəziyyəti, yəni Qiymətli Kağızlar haqqında IOSCO Qaydalarına uyğunluğu əks etdirir. Bu “tor” nə qədər dolu olarsa, ölkənin qiymətli kağızlar bazarına dair qanunvericilik də bir o qədər prinsiplərə uyğun olar.

Mənbə: Qiymətli Kağızlar Bazarına dair Qanunvericiliyin AYİB tərəfindən Qiymətləndirilməsi, 2004.

Azərbaycan Prezidenti yanında Dövlət Qiymətli Kağızlar Komitəsi (“DQKK”) 1998-ci ildə təsis edilmişdir və Azərbaycanda qiymətli kağızlar bazarını tənzimləyən qurumdur. Bu tənzimləyici qurum qiymətli kağızlar buraxanlara lisenziyalar verir və onlara nəzarəti həyata keçirir. Bu qurum bütövlükdə dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilir və onun çox az operativ

vüstəqilliyi vardır. 2000-ci ildə Bakıda səhm birjası açılrsa da, əməliyyatların əksəriyyəti vasitəçilərsiz (birjadan kənar) bağlanılır.¹ DQKK-nin inzibati sanksiyalar vermək səlahiyyəti olsa belə, bu, qeyri-qanuni əməllərdən çəkəndirmək üçün əsasən qeyri-qənaətbəxş vasitə hesab olunur.

Kiçik səhmdarların qorunması və məcburi ələ keçirmə əməliyyatlarına dair müddəalar mövcud olsa belə onların şərhə aydın deyildir. Kollektiv investisiyalar üçün lisenziyaların verilməsi ilə bağlı tələblər və lisenziyasız əməliyyatlara qarşı sanksiyalar əsasən qeyri-münasibdir, lakin səhmlərə yazılış, açıqlama və siyahı açıqlanmasına dair qanunvericilik təkmilləşdirilməlidir. Açıqlamalara və əmlakın seqreqasiyasına dair qaydalar aydın deyildir, vasitəçilərə nəzarət və kapitalın müvafiqliyi ilə bağlı qanunvericilik möhkəmləndirilməlidir.

İkinci dərəcəli bazarlara nəzarət haqqında qaydalar zəifdir, investisiyaların qorunmasına dair tədbirlər və ya tələblər mövcud deyildir. Səhmlər reallaşdırılmır, qiymətli kağızların satışı mərkəzləşdirilməmişdir. Nəticə etibarilə çatdırılma və ödəniş sisteminin yerli-yerində olmasına dair şübhələr meydana gəlir. Yalnız bir neçə tənzimlənən və dəqiq müəyyən edilmiş maliyyə instrumenti vardır və investisiya xidmətləri göstərənlər xüsusi olaraq müəyyən edilməmişlər və onların fəaliyyətləri tənzimlənmir.

Şirkətlər Hüququ və Korporativ İdarəetmə

Korporativ idarəetmə bazası əsasən 1995-ci ilin avqustunda qəbul edilmiş və 1996 və 1996-cı illərdə dəyişikliklər edilmiş Səhmdar Şirkətlər haqqında Qanuna, 1994-cü ilin iyulunda qəbul edilmiş və 1996, 1999 və 2001-ci illərdə dəyişikliklər edilmiş Müəssisələr haqqında Qanuna, 1999-cu ildə qəbul edilmiş “Məhdud Məsuliyyətli Şirkətlər haqqında Qanuna”, habelə 2000-ci ilin sentyabrında qəbul edilmiş və 2003-cü ildə dəyişikliklər edilmiş Mülki Kodeksə əsaslanır.

Müəssisələr haqqında Qanuna əsasən şirkətlər dövlət şirkətləri, fərdi şirkətlər, ümumi tərəfdaşlıqlar, məhdud məsuliyyətli şirkətlər və birgə səhmdar şirkətlər kimi təsis edilə bilər. Birgə səhmdar şirkət səhm kapitalının səhmlərə bölündüyü şirkət kimi müəyyən edilmişdir. Hüquqi şəxslərin qeydiyyatını aparan dövlət qurumu olan Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyata alındıqdan sonra şirkət öz səhmlərinin buraxılışını Dövlət Qiymətli Kağızlar Komitəsində qeydiyyatdan keçirməlidir.

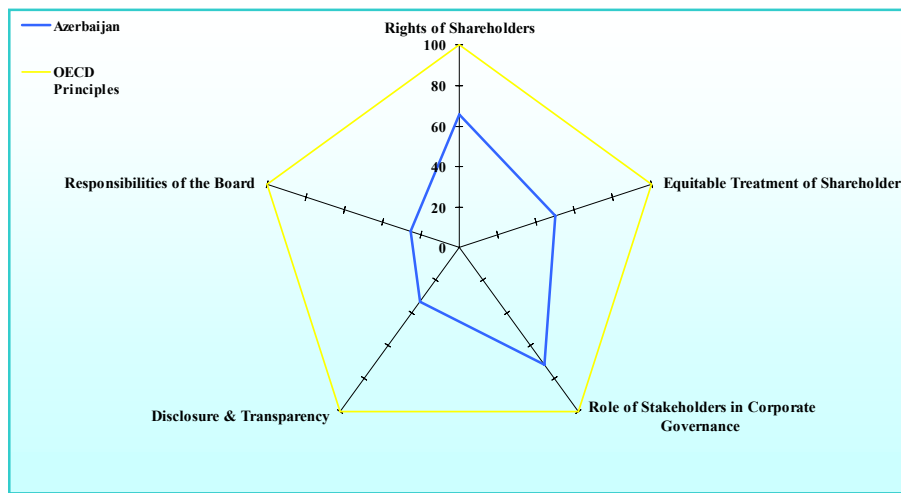
Birgə səhmdar şirkətlər “açıq səhmdar şirkətlər” kimi (bu halda səhmdarlar öz səhmlərini digər səhmdarların razılığı olmadan başqalarına ötürə bilər və səhmlər ictimai yazılış əsasında buraxılır), yaxud da “qapalı səhmdar şirkət” kimi (bu halda səhmlər yalnız təsisçilər və ya xüsusi bir qrup insan üçün buraxıla bilər) təsis oluna bilər. Şirkətin 50-dən artıq səhmdarının olduğu istənilən halda nəzarət şurasının olması icbaridir. Şirkətlərin səhm mülkiyyəti barədə məlumatları əldə etmək bəzən mürəkkəb ola bilər. Dövlət Qiymətli Kağızlar Komitəsinin məlumatına əsasən hazırda 232 səhmdar şirkətin 100 artıq səhmdarı vardır.

2003-cü ildə AYİB-in həyata keçirdiyi Korporativ İdarəetmə Sektorunda Qiymətləndirmə çərçivəsində Bankın fəaliyyət göstərdiyi 27 ölkədə korporativ qanunvericiliyin Avropada İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının (İƏİT) korporativ idarəetmə haqqında Prinsipləri ilə müqayisəsi aparılmışdır. Azərbaycanın bu prinsiplərə “*çox az uyğunluğu*” müəyyən

¹ 2003-cü ilə Bakı Səhm Birjasında əməliyyatların miqdarı 3.45 Mln ABŞ dolları, birjadan kənar əməliyyatların miqdarı isə 43.2 Mln ABŞ dolları olmuşdur.

olunmuşdur (aşağıdakı cədvələ baxın). Bir sıra digər çatışmayan cəhətləri ilə yanaşı bu qanun səhmlərin qeydiyyatının aparılması məsələsinin üzərindən sükutla keçir və bu qeydiyyatın mövcudluğunun sahibkar olmaq üçün kifayət edib-etmədiyi aydın deyildir. Bundan əlavə, qanun hər hansı növ səhmlərlə bağlı hüquqlara dəyişikliklərin edilməsi zamanı bütün səhmdarların məlumatlandırılmasını və onların səsvermədə iştirak etməsini tələb etmir. Qanuna əsasən əsas səhmdarlar barədə məlumatların açıqlanması bir vəzifə kimi müəyyən olunsada, bu tələbin pozulmasına görə heç bir sanksiyalar müəyyən olunmamışdır. Qarşılıqlı səhmdarlıq tənzimlənmir və şirkətlərin birləşməsi üçün istifadə olunan mexanizmlər səhmdarların müzakirəsinə qoyulmur. Qanunda həmçinin direktorların əsas vəzifələri və onların öz funksiyalarını yerinə yetirməsi standartları ilə bağlı da ciddi çatışmazlıqlar vardır. Şəffaflıq və açıqlama ilə bağlı tələblər problematik olduğundan nəticədə qanun şirkəti özünəbaşnalıqdan və maraqların toqquşması hallarından lazımı şəkildə vüdafio etmir.

Korporativ idarəetmə haqqında qanunvericiliyin keyfiyyəti–Azərbaycan (2003)

Qeyd: Bu oxlardan hər birinin ən ucqar nöqtəsi ideal vəziyyəti, yəni İƏİT-in korporativ idarəetmə haqqında Prinsiplərinə uyğunluğu əks etdirir. Bu “tor” nə qədər dolu olarsa, ölkənin korporativ idarəetmə haqqında qanunvericiliyi də bir o qədər həmin prinsiplərə uyğun olar

Mənbə: AYİB tərəfindən Korporativ İdarəetmə Sektorunda Qiymətləndirmə, 2003

Azərbaycanda korporativ idarəetmə bazasını təkmilləşdirmək məqsədilə hazırda İsveçrənin İqtisadi Məsələlər üzrə Dövlət Katibliyinin maliyyə dəstəyi hesabına Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası tərəfindən layihə həyata keçirilir. Bu layihənin xüsusi məqsədi səhmdar şirkətlərdə, o cümlədən komersiya banklarında korporativ idarəetmə təcrübəsini təkmilləşdirməkdir. Layihə 2004-cü ildə başlanmışdır və 2007-ci ilə kimi davam edəcəkdir.

Konsessiyalar

Azərbaycan da ümumi bazanı təşkil edən Konsessiyalar haqqında Qanun mövcud deyildir. Bunun əvəzində ölkə konsessiyaları tənzimləmək məqsədilə ayrı-ayrı sektorlar üzrə fərdi yasaşmalardan istifadə edir. Konsessiyaçıların və hüquq və öhdəlikləri, habelə hökumətin tənzimləmə mexanizminin təbiəti sektorlar üzrə müxtəlifdir.

Yerin Təki haqqında 1998-ci il 13 fevral tarixli Qanuna əsasən təbii ehtiyatların axtarılması və ya hasil edilməsi üçün lisenziyalar tender təklifləri, auksionlar və ya xüsusi vəziyyətlərdə birbaşa danışıqlar yolu ilə icra hakimiyyəti tərəfindən verilə bilər. Bu qanunun məqsədi hər kəsə hasiletmə lisenziyası almaq üçün bərabər imkanlar təmin etməkdir. Bu növ lisenziyaların maksimum müddəti 25 il, buraya axtarış da daxil edildikdə isə 30 ildir. Qanunda əks etdirilmiş ödəniş və rüsum strukturu çox mürəkkəbdir və burada lisenziyanın verilməsi üçün rüsum, bundan əlavə tenderdə iştirak üçün ödəniş, xüsusi “dağ vergisi”,

ümumi rüsumlar, habelə hasilolunabilən ehtiyatların axtarışının davam etdirilməsi üzrə xüsusi milli fonda ayırmalar daxildir. Bu qanun çərçivəsində ortaya çıxan münaqişələr icra orqanı və ya məhkəmələr tərəfində həll edilə bilər. Lakin hökumətin yalnız rəhbərliyi və ya ədalətsizliyi nəticəsində məruz qalınan itkilərə görə kompensasiya almaq, hətta məhkəmələrdə qalib gəldikdən sonra belə çox mürəkkəb ola bilər, çünki bu zərərlər fərdi yüq pozucularının şəxsi əmlakından ödənməlidir.

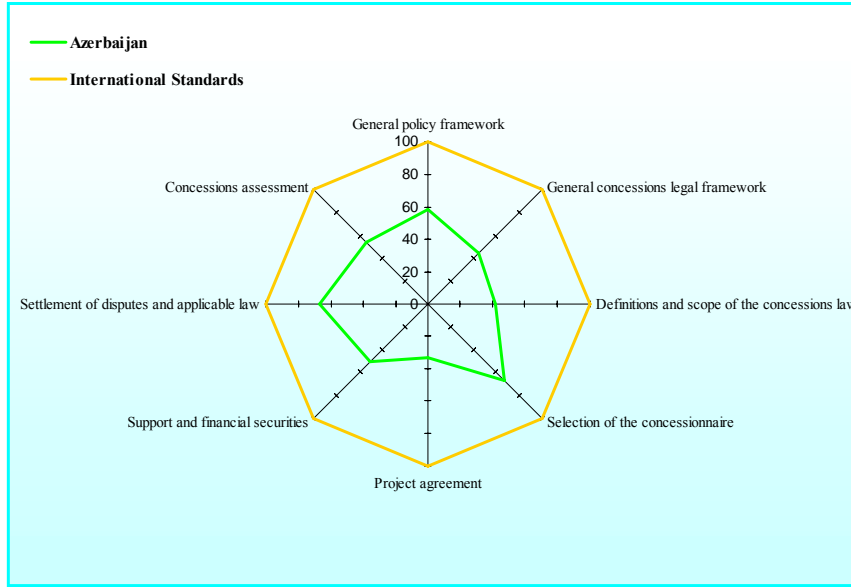
Elektrik Stansiyaları haqqında 28 dekabr 1999-cu il Qanunu həm yerli, həm də xarici özəl qurumlara hökumətdən xüsusi icazə almaq şərti ilə elektrik stansiyaları qurmaq, təmir etmək və ya işlətmək imkanını verir. Yeni stansiyanın inşası üçün icazə almaqdan ötrü bunu etmək istəyən operator enerjiyə olan tələbatı və eyni zamanda nəzərdə tutulan istehsalın mövcud mənbələrdən daha ucuz başa gələcəyini nümayiş etdirməlidir. Eyni şəkildə enerji stansiyasının fəaliyyəti rejimində olan hər hansı dəyişikliklər üçün də icazə alınmalıdır; lakin bərpa olunan mənbələr əsasında işləyən enerji stansiyaları bu tələbdən azaddır və daha münasib və güzəştli rejimə (qaydalara) tabedir. Milli maraqlar baxımından xüsusi əhəmiyyət daşıyan stansiyaların operatorları üçün də bu növ yardım nəzərdə tutulur. Ən yekunda stansiyaların mülkiyyətə keçirilməsi məsələsi qanunda aydın edilməmişdir.

Ümumi tender proseduru Tenderlər haqqında 11 fevral 1997-ci ildə qüvvəyə minmiş və 2 iyun 1999-cu ildə dəyişikliklər edilmiş Qanunla tənzimlənir. Tenderlər xüsusi tender komissiyaları tərəfindən keçirilir. Tenderlər çox zaman açıq olsa da, iddiaçıların sayının məhdud və aşkar olduğu hallarda, yaxud dövlətin təhlükəsizliyi məsələsi ortada olduqda, habelə tender üçün vəsaitlər xüsusi olaraq ayrıldıqda tenderlər dəvətlər vasitəsilə qapalı keçirilir. Bütün digər məsələlərdə bərabərlik olduğu halda, müqavilələr xarici şirkətlərdən daha çox Azərbaycan şirkətlərinə təlif edilir. İştirakçılar Komissiyanın öz fəaliyyətində qeyri-qanuni əməllərə yol verdiyini hesab etdikdə onun qərarından məhkəməyə şikayət edə bilərlər.

Azərbaycan neft və qaz sektoruna dair qanun hazırlayır. Bu sektor hal-hazırda yuxarıda qeyd olunmuş ümumi qanunlarla və istehsalın pay bölgüsünə dair bağlanmış və ratifikasiyadan sonra qanunvericilik aktı qüvvəsini almış fərdi sazişlərlə tənzimlənir. Konsessiyalar üzrə ardıcıl hüquqi bazanın mövcud olmaması çox yaxşı hazırlanmış və ətraf-mühit məsələləri sarıdan məqsədmüvafiq olan fərdi qanunların təsirlərini azaldır.

AYİB-in son dövrdə həyata keçirdiyi Konsessiya Qanunlarının Qiymətləndirilməsi çərçivəsində Bankın fəaliyyət göstərdiyi 27 ölkədə müvafiq sektor üzrə mövcud baza (yəni praktikada deyil, kitablarda olan qanun) qiymətləndirilərkən müəyyən olunmuşdur ki, Azərbaycanın qanunları *“ümumiyyətlə beynəlxalq miqyasda qəbul olunan konsessiya haqqında prinsiplərə uyğundur”*. Aşağıdakı cədvəldən də görüldüyü kimi, konsessiyalarla bağlı məsələlərdə yaranan mübahisələrin həllini və konsessiyaçının seçilməsi məsələsini tənzimləyən qaydaları nəzərdən keçirdikdə, bunlar çox ekstensiv şəkildə tənzimlənir və özəl sektorda iştirakı asanlaşdıran müasir hüquqi bazanın yaradılması ilə bağlı tələbləri qarşılamaq üçün bir çox digər sahələr, xüsusən də layihə sazişləri daha çox təkmilləşdirilməlidir.

Konsessiyalar haqqında qanunun keyfiyyəti – Azərbaycan (2004)

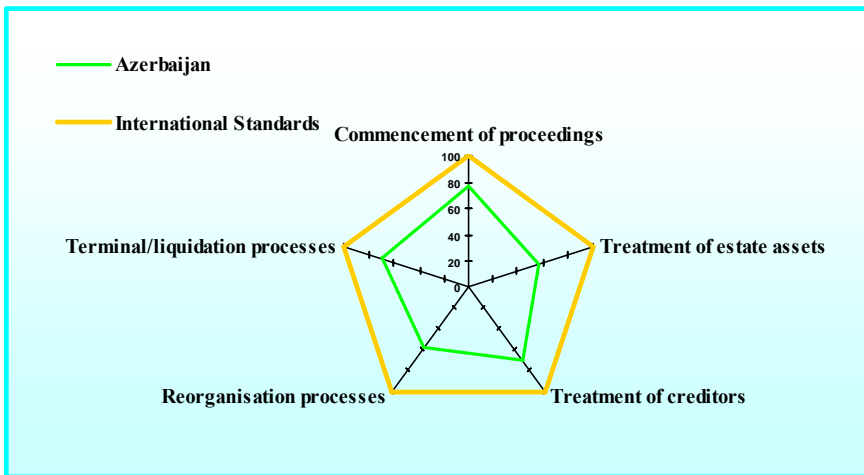

Qeyd: Bu oxlardan hər birinin ən ucqar nöqtəsi beynəlxalq standartlara, məsələn UNCITRAL-in Özəl Maliyyələşdirilən İnfrastruktur Layihələri üzrə Qanunvericilik Təlimatlarına münasibətdə ideal vəziyyəti əks etdirir. Bu “tor” nə qədər dolu olarsa, ölkənin konsessiyalara dair qanunvericiliyi də bir o qədər həmin standartlara uyğun olar.

Mənbə: AYİB, Konsessiya Qanunlarının Qiymətləndirilməsi, 2004

Müflisləşmə

Müflisləşmə və borcunu ödəyəbilməmə məsələləri Müflisləşmə və Borcu Ödəyəbilməmə haqqında Qanunla (dəyişikliklər edildikdən sonra “Borcu Ödəyəbilməmə haqqında Qanun”) tənzimlənir. Bu qanun AYİB-in 2003-cü apardığı ildəki Borcu Ödəyəbilməmə Sektorunun Qiymətləndirilməsi təhlilində beynəlxalq standartlarla müqayisədə “*az uyğunluq nümayiş etdirmişdir*”. Aşağıdakı cədvəl bu layihə çərçivəsində toplanılmış məlumatları əks etdirməklə Borcu Ödəyəbilməmə haqqında Qanunun beş əsas sahə üzrə beynəlxalq standartlara uyğunluğunu nümayiş etdirir:

Qeyd: Bu oxlardan hər birinin ən ucqar nöqtəsi beynəlxalq standartlara, məsələn Dünya Bankının Effektiv Borcu Ödəyəbilməmə və Kredit Hüquqları Sistemləri haqqında Prinsiplərinə və Təlimatlarına, UNCITRAL-in “Borcu Ödəyəbilməmə haqqında Qanunvericilik Təlimatlarına” və digərlərinə uyğunluğunu göstərir. Bu “tor” nə qədər dolu olarsa, ölkənin müflisləşmə haqqında qanunvericiliyi də bir o qədər standartlara uyğun olar..

Mənbə: AYİB-in Borcu Ödəyəbilməmə Sektorunda Qiymətləndirmə Layihəsi, 2003/4

Yuxarıdakı cədvəldən də göründüyü kimi, bu qanunun bir çox sahələrdə çatışmazlıqları vardır. Xüsusən də Müflisləşmə haqqında Qanun bu hadisə ilə bağlı ‘balans vərəqinin’ testdən keçirilməsini, yaxud müflisləşmə halları baş verdikdə bu işə məhkəmədə tezləşdirilmiş qaydada baxılması üçün vaxt məhdudiyətləri nəzərdə tutmur. Bundan əlavə, qanunun müflisləşmədən əvvəl şübhəli əməliyyatların qarşısının alınmasına dair müddəaları

həddindən artıq geniş mənalıdır və belə əməliyyatların qarşısının əvvəlcədən alınması üçün kifayət qədər xırdalıqları əks etdirmir. Müflisləşmə üzrə prosslərə başlanıldıqdan sonra qeyri-qanuni olaraq istifadə edilmiş əmlaka gəldikdə isə, qanun belə əmlakın tezliklə qaytarılması məsələsini sükutla keçir.

Erkən Keçid Dövrünü yaşayan ölkələrin müflisləşmə haqqında qanunvericiliyinə xas olan bir cəhət yenidənəşkilolunma məsələsinin lazımi şəkildə öz əksini tapmamasıdır. Hal-hazırda yenidənəşkilolunmaya dair müddəalar müəyyən müddət ərzində yığılmış borcların tam şəkildə ödənilməsini nəzərdə tutur. Halbuki yenidənəşkilolunmaya dair səmərəli mexanizm öhdəliklərin güzəştə gedilməsini və bərpanın sürətləndirilməsini nəzərdə tutmalıdır. Mövcud mexanizm çərçivəsində bərpa olunma prosesində heç bir maliyyələşdirmə olmayacaqdır və bərpa planının təsdiq olunması üçün tələb olunan kredit faizi də çox yüksəkdir. Bu məsələlərin hər ikisi həllini tapmalıdır. Son olaraq, Azərbaycanın xarici ölkələrlə biznes əlaqələrinin artması nəzərə alınarsa, bu qanunvericilikdə ölkələrarası müflisləşmə prosesləri məsələsinin də öz həllini tapması məqsədmüvafiq olardı (lakin, bu məsələ yuxarıda qeyd olunmuş digər çatışmazlıqlar qədər vacib deyildir).

Müflisləşmə haqqında qanunda bəzi müsbət elementlərin, məsələn müflisləşmə haqqında işin açılmasından sonra məhkəmə işinin təxirə salınması, habelə müflisləşmə işi üzrə administratorun tələblərə cavab verməsi, onun təyinatı və işdən kənarlaşdırılması ilə bağlı aydın müddələrin yoxluğuna baxmayaraq, bu müsbət müddələrin olacağı təqdirdə onların müsbət şəkildə yerinə yetiriləcəyinə dair müəyyən şübhələr vardır. AYİB-in 2004-cü il üzrə Müflisləşmə ilə bağlı Hüquqi İndikatorlar haqqında Tədqiqatı həm kreditor tərəfindən (8 müxtəlif faktor), həm də debitor tərəfindən (10 müxtəlif faktor) başlanılan müflisləşmə rejimlərinin 'effektivliyini' (yaxud qanunun praktikada necə işlədiyini) öyrənmişdir. Xüsusən də müflisləşmə ilə bağlı prosedurların başlanılması və müflisləşmə ilə bağlı ilk məhkəmə qərarının (bəzən "effektiv yekun qərar da adlanır) verilməsi barədə qanun tələblərinin effektivliyi ölçülmüşdür. Tədqiqatın nəticələri aydın şəkildə göstərir ki, müflisləşmə haqqında qanunun praktikada tətbiq olunması hədsiz dərəcədə bahalı və mürəkkəb olacaqdır. Bundan əlavə tədqiqatın nəticələri həmçinin onu da göstərir ki, müflisləşməyə dair işləri dinləyən hakimlərin qərarının əvvəlcədən proqnozlaşdırılan olması və hakimlərin səriştəliliyi kifayət qədər etibarsızdır və kreditorların itaətsiz debitora qarşı müflisləşmə haqqında məhkəmə işinə başlaması lazımsız dərəcədə formal xarakter daşıyır.

Bütün bu faktorlar və qanunun çatışmazlıqları müflisləşmə ilə bağlı tənzimləmə sisteminin debitorları vicdanla hərəkət etməyə məcbur edən 'dəyənək' funksiyasını, müflisləşən debitorları isə daha yüksək həyat qabiliyyətli fəaliyyət sahələrində fəaliyyət göstərməyə sövq edən "kökə" funksiyasını yerinə yetirməklə bu növ biznesləri xilas etməsinə mane olur.

Təhlükəsiz Əməliyyatlar

Azərbaycanda əmlak üzərində təhlükəsizliyin təmin edilməsi məsələsi bir-birilə əlaqələndirilməmiş müxtəlif hüquqi müddələrin mövcudluğunun doğurduğu çəşqinliqdan, habelə işlək institutların olmaması səbəbindən çətinliklərlə üzləşir. Son dəyişikliklər bu problemi bir qədər də mürəkkəbləşdirmişdir və istifadəçilər bu sahədə aydınlığın və dəqiqliyin olmamasından əziyyət çəkirlər. Müfəssəl və hərtərəfli islahatlar həyata keçirilmədən təhlükəsiz kredit bazarının necə inkişaf edəcəyini görmək çətindir.

Azərbaycanda daşınar və daşınmaz əmlak üzərində hüquqlar əsasən 1999-cu ildə hazırlanmış və 2001-ci ilin 1 sentyabrında qüvvəyə minmiş Mülki Məcəllə ilə tənzimlənilir. Mülki Məcəllə

1998-ci ilin 19 avqustunda qəbul edilmiş Girov haqqında Qanunu qüvvədən salmamışdır və bu qanunun prinsipləri Mülki Məcəllənin müddəaları ilə ziddiyyət təşkil etmədiyi təqdirdə tətbiq olunur. Lakin bu müddəaların məsələyə yanaşması özünəməxsus olduğundan onları əlaqələndirmək mümkün deyildir. Mülki Məcəllə zəmanət və girov arasında fundamental fərqləndirmə aparır:

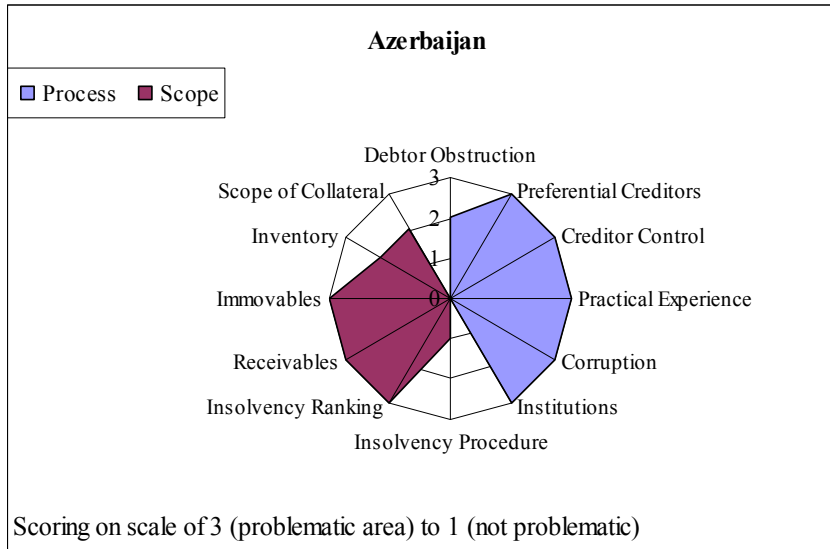
- Zəmanət müxtəlif təbiətli ola bilər: zəmanət formasında kreditörün mülkiyyətinə verilən ("zəmanət" adlanır) və ya onun mülkiyyətinə verilməyən (bu "dövriyyədə olan əmlak" zəmanəti adlanır) hər hansı bir əmlak qeyri-maddi əmlakı da (məsələn, debitorların borclarını) əhatə edə bilər. Burada əsas məsələ odur ki, zəmanət əsasən qeydiyyatda olmur.
- Girov isə müvafiq dövlət qurumunda qeydiyyata alınmalıdır. Daşınar əmlak üçün bu, əmlak qeydiyyatını, məsələn nəqliyyat qeydiyyatını, gəmi qeydiyyatını və sair nəzərdə tutur.

Bunun əksinə olaraq 1998-ci il Girov haqqında Qanunu bütün növ "girovlar" (o cümlədən şirkət girovu) üçün daha geniş formalı qeydiyyat nəzərdə tutur, zəmanət isə yalnız əmlak üzərində mülkiyyət hüququnun kreditora zəmanət verilməsidir. Bu baxımdan Girov haqqında Qanunun fundamental anlayışlarının Mülki Məcəllə ilə ziddiyyət təşkil etdiyi halda onun necə tətbiq ediləcəyini görmək çətindir.

Zəmanətin hansı növlərinin qeydiyyata alınması məsələsi ilə yanaşı Mülki Məcəllə Girov haqqında Qanunda əks olunmuş bir sıra digər müsbət xüsusiyyətləri də özündə əks etdirmir: məsələn, biznes sahəsinin/şirkətin bütövlükdə və ya bir hissəsinin girov kimi alınması; öhdəliklərə dair razılaşmada təsvir olunacaq əmlakı öhdəlik kimi müəyyən etmək; öhdəliyi üzərinə götürənin öhdəlik kimi verilmiş əmlakın bir hissəsini normal biznes fəaliyyəti gedişində sata bilməsi, alıcının isə həmin əmlakı öhdəliklərdən azad şəkildə ala bilməsi (bu məsələ hər hansı şirkət üzərində bütöv və ya qismən öhdəliklərin mövcud olması hallarında böyük önəm daşıyır); üzərinə öhdəlik götürmüş tərəfin müflisləşdiyi təqdirdə öhdəliyi qəbul edən tərəfin öhdəlik kimi vəd edilmiş əmlaka yiyələnmə bilməsi.

AYİB 2003-cü ildə öhdəliklərin yerinə yetirilməsi məsələsi ilə bağlı həyata keçirdiyi araşdırmada Azərbaycanın müvafiq hüquqi rejimi ən az səmərəli rejimlər sırasında yer almaqla, zəmanət almış kreditörün uzun və mürəkkəb prosedurlar sonunda ona ödənilməli olan zəmanətli borc öhdəliyinin yalnız kiçik bir hissəsini geri ala biləcəyini nümayiş etdirmişdir. Aşağıdakı cədvəldən də görüldüyü kimi bu sahədə hüquqi prosesin demək olar ki, bütün aspektləri çətinliklər törədir və hətta hüquqi məcburetmə prosesinin əhatə dairəsinin daha genişlənməyi təqdirdə belə (məsələn, debitor müflisləşməsi və ya daşınmaz əmlak formasında olan girovun olduğu hallarda) əldə olunan nəticələr orta səviyyəli olacaqdır.

Öhdəliklərin yerinə yetirilməsi prosesində mövcud olan maneələr–Azərbaycan (2003)

Qeyd: Yarımdairələr nə qədər dolu olarsa, hər bir müvafiq kateqoriya üzrə problemlər də bir o qədər ciddidir. “Proses” faktorları ayrı-ayrı halların baş verməsinin qanuni məcburetə prosesinə təsirlərini ölçür. “Əhatə” faktorları sistemin xüsusi hallarla və ya məsələlə məşğul olmaq qabiliyyətini göstərir.

Mənbə: AYİB-in Hüquqi İndikatorlara dair Araşdırması, 2003.

Daşınmaz əmlaka gədikdə isə bu sahədə də bütün mövcud qeydiyyat sistemlərini unifikasiya etmək və rasionallaşdırmaq yolu ilə qeydiyyat sistemini təkmilləşdirmək üçün tədbirlər görülmüşdür: Azərbaycandakı mövcud vəziyyətdə (əksər MDB ölkələrində olduğu kimi) daşınmaz əmlakın qeydiyyatı müxtəli qurumlar arasında paylanmışdır.

2003-cü ildə Prezidentin fərmanı ilə İqtisadi İnkişaf Nazirliyinə Daşınmaz Əmlakın Qeydiyyatı üzrə Dövlət Qeydiyyatı İdarəsinə rəhbərlik etmək həvalə edilmişdir. Bu istiqamətdə bəzi işlər görülsə də, 2005-ci ilin fevralında yeni fərmanla bu funksiya bu dəfə daha yüksək bir instansiyaya, Nazirlər Kabinetinə verilmişdir. Digər tərəfdən 2003-cü il islahatı daha əvvəl Daşınmaz Əmlakın Qeydiyyatı üzrə Dövlət Qeydiyyatı İdarəsində qeydiyyata alınmamış əmlakın mülkiyyətçisinin dəyişdirilməsi və ya onun üzərində digər ikinci dərəcəli hüquqların (məsələn, girovların) təsdiq edilməsi ilə bağlı hər hansı sənədlərin notariatlar tərəfindən təsdiq edilməsini qadağan etmişdir. Bu islahat mövcud olmayan bir qurumu əsas gətirərək hüquqi sarıdan çıxılmaz vəziyyət yaratmış, müxtəlif əməliyyatların (girov və hətta mülkiyyət hüququnun başqasına verilməsi) həyata keçirilməsinin qarşısını almışdır.

Yuxarıda qeyd olunanlardan da aydındır ki, Hökumət tezliklə bu problemlərin həlli üçün tədbirlər görməlidir: tövsiyələrdən biri daşınar əmlak (maddi və qeyri-maddi) üzərində öhdəliklərin qeydiyyatının aparılması üçün debitorlara əsaslanma (əmlaka əsaslanandan fərqli olaraq) mərkəzi qeydiyyat qurumunun yaradılmasıdır. Belə bir qeydiyyat debitor tərəfindən alınmış bütün öhdəliklərin (fiziki və ya hüquqi şəxs qismində) qeydiyyata alınmasına, bununla da üzərinə götürülmüş öhdəliklərin ictimailəşdirilməsinə və kreditorların statusunun müəyyənləşdirilməsinə imkan yaradacaqdır. Bu, AYİB-in bir neçə ildir (o cümlədən Azərbaycanda işlədiyi müddətdə) təşviq etdiyi sistemdir və o, bir neçə ölkədə, o cümlədən Macarıstanda, Slovakiyada, Latviyada və sair ölkələrdə bu növ sistemlərin yaradılmasına köməklik göstərmişdir. Bu növ system 1998-es il Girov haqqında Qanununda nəzərdə tutulsa da heç zaman həyata keçirilməmişdir. Asiya İnkişaf Bankı mikro, kiçik və orta sahibkarlığın inkişafına dəstək tədbirləri çərçivəsində hazırda bu istiqamətdə texniki yardımın göstərilməsini nəzərdə tutur.

Daşınmaz əmlakla əlaqədar olaraq AYİB hazırda iqtisadi İnkişaf Nazirliyinə girovların qeydiyyatı sisteminin yaradılması istiqamətində texniki yardım göstərir və həmin sistem müfəssəl, səmərəli və şəffaf xarakter daşıyacaqdır. Girov qeydiyyatı istənilən növ əmlak (o cümlədən, tikilməkdə olan binalar) üzərində girovların vahid bir məkanda qeydiyyata alınmasına və bu məlumatların hər bir kəs tərəfindən əldə edilməsinə imkan yaradacaqdır. Əməliyyatyönümlü məlumatlandırma sistemi olmaqla bu əmlak qeydiyyatı sistemi yalnız borcverənlərin zəmanət hüququ barədə ictimaiyyətə məlumat verəcək, lakin əmlak üzərində hər hansı mülkiyyət hüququ (və ya digər hüquqlar) barədə birbaşa məlumat verməyəcəkdir. Lakin əmlak qeydiyyatı qurumu qeydiyyata alınmış əmlakın ictimailəşdiriləcəyinə və prioritet hesab olunacağına zəmanət verir.

Bundan əlavə sözügedən prosesin başa çatdırılmasından sonra borcverənlərin əldə edəcəkləri ödənişi maksimuma çatdırması, xüsusən də bütün növ əmlak üzrə birbaşa satışın (yəni auksionun) həyata keçirilməsinə və işlərin məhkəmədən kənar həll edilməsinə imkan yaratmaq üçün üzərində öhdəlik olan əmlakın əvəzi ödənilməklə azad edilməsi, mühafizəsi və reallaşdırılması məsələlərinin də təhlil edilməsinə ehtiyac olacaqdır.

Telekommunikasiyalar

Hal-hazırda Azərbaycanda telekommunikasiyalar sistemi 1997-ci ilin Telekommunikasiyalar haqqında Qanunu ilə (“1997-ci il Telekom Qanunu”) tənzimlənir və bu sahədə rəhbərliyi Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi (RİTN) həyata keçirir. RİTN telekommunikasiya sektorunda siyasəti müəyyən edən və tənzimləyən orqan olan Telekommunikasiyalar Nazirliyini yerində 2004-cü ilin fevralında yaradılmışdır. RİTN həmçinin aparıcı Aztelekom şirkətində və alternativ operatorlarda hökumətin payına sahib olan qurumdur. 1997-ci il Qanununu qüvvəyə mindiyi tarixdən etibarən sektorda baş verən dəyişikliklərlə əhəmiyyətli dərəcədə ötüb keçmişdir. Aztelekomun bir neçə rəqib operatoru meydana gəlsə də, hökumətin zəruri sərbəstliyi təmin edən sistemi təmin edə bilməməsi rəqabəti boğmuşdur.

Aztelekom tamamilə dövlətin mülkiyyətindədir və dövlətin mülkiyyət payının özəlləşdirilməsi istiqamətində heç bir nəzərəçarpan irəliləyiş yoxdur. Hakimiyət orqanları telekommunikasiya operatorlarından hökumətlə müştərək pay sahibi olmağı tələb edərək RİTN-nin vasitəsilə sektor üzərində sıx nəzarəti saxlayır. Bu tələbin mövcud olması, digər tərəfdən isə RİTN-in sözügedən sektorda tənzimləyici və siyasəti müəyyən edən qurum kimi ziddiyyətli rolu yerinə yetirməsi bazarı əhəmiyyətli dərəcədə pozur və komersiya əməliyyatlarını siyasəti proqramlara qarşı qoyur. Hökumət əvvəllər bir neçə dəfə özəlləşdirmə aparacağına və bu yol ilə sektorda öz iştirak səviyyəsini azaldacağına dair niyyətini bildirmişdir. Təssüflər olsun ki, bu istiqamətdə çox az əhəmiyyətli işlər həyata keçirilir. Aztelekom sabit xətlə bazarı üstünlüyü saxlayır, rəqib operatorlar isə bu sektorda çox az təsir qüvvəsinə malik olur, dövlət isə rəqib operatorların demək olar ki, əksəriyyətində (və ya hamısında) pay sahibidir.

Azərbaycanda sabit şəbəkələrə daxil olma səviyyəsi çox aşağıdır (təxminən 12%) və şəbəkə infrastrukturunun böyük hissəsi keçmiş Sovet sisteminə qaldığından təcili yenilənməyə ehtiyac duyur. Telefon avadanlıqları texniki cəhətdən köhnəlmişdir, yaşayış evlərində istifadə üçün telefon xətləri çatışmazlıqı mövcuddur və bir çox kənd məntəqələri ilə əlaqələr qeyri-münasibdir. Ölkə üzrə telefon xətlərinin rəqəmsallaşdırılması hələ müvafiq səviyyəyə çatdırılmalıdır. Hökumət şəbəkələrin təkmilləşdirilməsi və genişləndirilməsi ilə bağlı proqramlar, o cümlədən RİTN-nin “2010-cu ilə kimi Telekommunikasiyaların təkmilləşdirilməsi

Planını” qəbul etmişdir. Təssüf ki, bu istiqamətdə irəliləyiş çox zəif olmuşdur.

Sabit şəbəkələrin məhdudluğu və mövcud rabitə əlaqələrinin aşağı keyfiyyətli olması mobil telefonların sayının və istifadəsinin artmasına səbəb olmuşdur. Bu sahədə iştirak 2004-cü ildə 17% olmuş, bu isə 2001-ci il göstəricilərindən təqribən üç dəfə artıq olmuşdur. Lakin bazarda rəqabət yalnız iki operatorla - Azercell və Bakcell ilə məhdudlaşır və Azercell bazarda üstünlük təşkil edir.

Hökumət bu günə kimi müasir və rəqabətli telekommunikasiya sektorunun yaradılmasına nail ola bilməmişdir. Bir tərəfdən RİTN-nin sektorda siyasəti müəyyənləşdirən tənzimləyən qurum, eyni zamanda pay sahibi kimi funksiyalarının ziddiyyət təşkil etməsi, digər tərəfdən isə hökumətin özəlləşdirmə ilə bağlı dəyişkən iradəsi sektorda inkişafa maneə təşkil etməyə və Azərbaycanda telekommunikasiyalar sektorunu əhəmiyyətli dərəcədə zəiflətməyə davam edir. Beynəlxalq standartlara cavab verən birinci dərəcəli əsas qanunvericilik bazasının, habelə müvafiq ikinci dərəcəli qanunvericiliyin olmadığı şəraitdə mənalı rəqabətin formalaşacağı ehtimalı azdır. Bazara bir neçə alternativ operatorların daxil olmasına baxmayaraq, bu infrastruktur üzərində dövlət nəzarətinin olması və operatorlar arasında rabitə qiymətlərinin bahalaşdırılması meylləri rəqabəti məhdudlaşdırır. Praktikada isə müstəqil fundamental tənzimləyici qurumun olmaması telekommunikasiyalar sektorunun açılmasını əngəlləyir. Buna müvafiq olaraq hökumət dərhal bu sektorda dövlətin oynadığı ziddiyyətli rolu aradan qaldırmaq üçün RİTN-nin sektor üzrə siyasəti müəyyən edən qurum kimi rolunu möhkəmləndirməli, sektorda müstəqil xüsusi tənzimləyici qurum təsis etməli, habelə telekommunikasiyalar sektorunda dövlətə məxsus payların şəffaf qaydada özəlləşdirilməsi prosesi üçün dəqiq və həlledici qrafik tərtib etməlidir. Bu tədbirlərlə eyni zamanda hökumət həmçinin qanunvericilik bazasını dərhal təshih etməyə başlamalı və onun beynəlxalq standartlara və ən yaxşı təcrübələrə cavab verməsini təmin etməli, operatorlar arasında rabitə əlaqələri, lisenziyalaşdırma, tariflərin müəyyən edilməsi və universal xidmətlərlə bağlı köməkçi qanunvericilik bazasını işləyib hazırlamalıdır.

Əlavə 5

Ətraf-Mühitlə bağlı Vəziyyət

Mövcud vəziyyət haqqında məlumat

Azərbaycanın Ətraf-Mühitə dair Milli Fəaliyyət Planı (NEAP) 1996-cı ildən 1998-ci ilə kimi hazırlanmış və aşağıdakı əsas məsələləri müəyyən etmişdir: əsasən neft və qaz axtarışı və hasilatından və enerji istehsalından əmələ gələn sənaye çirklənməsi; biomüxtəliflikdə baş verən itkilər o cümlədən nəre balığı ehtiyatlarının azalması; suyun, xüsusən də şəhər və kənd yerlərində içməli suyun keyfiyyətinin pisləşməsi; eroziya, duzlaşma, ağır metallar və kimyəvi maddələrlə çirklənmə nəticəsində kənd təsərrüfatı sahələrinin itirilməsi, habelə dəniz suyunun səviyyəsinin qalxması və çirklənmə nəticəsində Xəzər dənizi sahilində suyun ətraf sahələri doldurması. Azərbaycana əvvəlki rejimdən iri miqyaslı və mürəkkəb ətraf-mühit məsələləri miras qalmışdır və ölkə onlarla məşğul olmağa başlamışdır. BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyasının hazırladığı Fəaliyyətin Təhlili Hesabatında (2003) ölkə aşağıdakı kimi qiymətləndirilir: (i) NEAP ətraf-mühit siyasətinə dair maraqlı tərəflər arasında geniş konsensus təmin etsə də, NEAP-in qüvvəyə minməsindən sonrakı beş il ərzində maliyyə çatışmazlığı və planlaşdırmanın olmaması səbəbindən nəzərdə tutulmuş tədbirlərin yalnız 20 %-i həyata keçirilmişdir; (ii) Azərbaycan ətraf-mühit sahəsində hüquqi çərçivəni təkmilləşdirərək və 2001-ci ildə Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyini yaradaraq ətraf-mühitin mühafizəsi sistemlərini təkmilləşdirsə də, bu sahədə əlavə işlərin görülməsinə, xüsusən də ətraf-mühitə təsirlər haqqında qanunvericiliyin işlənilib hazırlanmasına ehtiyac vardır. Avropa Birliyinin 2004-2006-cü illər üçün Azərbaycan üzrə Tacis İndikativ Proqramı da ətraf-mühitlə bağlı qanunvericiliyin yerinə yetirilməsi üçün ətraf-mühitin idarə olunmasının təkmilləşdirilməsi zərurətini təsdiq edir, bunun üçün isə Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin və digər əlaqədar qurumların imkanlarının artırılmasını məqsədə uyğun hesab edir.

Bankın ətraf-mühitlə bağlı yanaşmaları

Növbəti iki il ərzində Bank Azərbaycanın və ümumilikdə Xəzər regionunun təbii ehtiyatlar sektorunda geniş əhatəli fəaliyyəti ilə bağlı olan potensial ətraf-mühit təsirlərini özünün diqqət mərkəzində saxlamağa davam edəcəkdir. Bundan əlavə Bank səlahiyyətli orqanlarla məsləhətləşmələr əsasında mövcud institusional bazanın inkişaf etdirilməsinə diqqətini artırmağa səy göstərəcəkdir. Təbii ehtiyatlar sektorunda AYİB Azərbaycanda bir neçə iri layihələrdə, o cümlədən Azəri, Çıraq Günəşli (ACG) dənizdə neft hasilatı layihələrində və bunlarla bağlı olan Bakı Tbilisi Ceyhan (BTC) neft ixrac kəməri layihəsində, Şah Dəniz dəniz qaz hasilatı və bu qazın ixrac edilməsi üçün Cənubi Qafqaz Kəmərinin inşasında iştirak etmişdir. Bu layihələrdə ətraf-mühitlə bağlı ciddi icra və monitorinq rejimi tətbiq olunur və bunlar haqqında məlumatlar layihələrin internet səhifələrində verilir. Bununla yanaşı, layihənin qarşıya qoymuş olduğu vəzifələrinə riayət olunub-olunmadığını monitorinq etmək üçün ətraf-mühit məsələləri üzrə Müstəqil Məsləhətçi də işə cəlb olunmuşdur. Bu monitorinq hər rüb üzrə həyata keçirilir və onun nəticələri də internet vasitəsilə (<http://www.caspiandevlopmentandexport.com/ASP/Home.asp>.) geniş ictimaiyyətə çatdırılır.

İmkanların artırılmasına gəldikdə isə AYİB hal-hazırda özünün Texniki Əməkdaşlıq təşəbbüsünü həyata keçirməklə Azərbaycanın Neft Sızmalarına Qarşı Milli Fövqəladə Planının beynəlxalq konvensiyalara (MARPOL 73/78, OPRC 90) uyğunlaşdırılmasına çalışır. AYİB hazırda layihənin benefisiarı olan Azərbaycanın Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi ilə birlikdə gələcək Neft Sızmalarına Qarşı Milli Fövqəladə Planın strukturu, quruluşu və funksiyaları ilə bağlı müzakirələr aparmaq üçün hökumət idarələrinin, dövlət neft və daşıma infrastrukturunu nümayəndələrinin, habelə Azərbaycanda fəaliyyətdə olan beynəlxalq operatorların iştirakı ilə dəyirmi masa hazırlamaqdadır. Neft Sızmalarına Qarşı Milli Fövqəladə Planın layihəsinin 2005-ci ilin avqustunda Bakıda keçiriləcək rəsmi seminarın gedişində maraqlı tərəflərə təqdim ediləcəyi gözlənilir.

Xəzər dənizində ətraf-mühitin qorunması ilə bağlı regional səyləri dəstəkləmək məqsədilə Bank 2001-ci ildən 2003-cü ilə kimi BMT-nin Avropa üzrə İqtisadi Komissiyası, BMT-nin Ətraf-Mühit Proqramı (UNEP), Xəzər Ətraf-Mühit Proqramı (CEP), habelə beş Xəzəryanı ölkə (Azərbaycan, İran İslam Respublikası, Qazağıstan, Rusiya və Türkmənistan) ilə birgə işləyərək sərhədləri aşan təsirləri olan layihələr üçün təlimatlar və prosedurlar hazırlamışdır. Layihənin ikinci mərhələsi ilə bağlı hazırda UNEP ilə müzakirələr aparılır və bu mərhələdə yerli ətraf-mühit orqanları üçün təlimlərin keçirilməsi və QHT-lərin iştirakı nəzərdə tutulur. 2004-cü ilin noyabrında CEP-in, habelə iki və çoxtərəfli təşkilatların, o cümlədən AYİB-in və Dünya Bankının nümayəndələri, biznes və QHT təmsilçiləri Bakıda Xəzərin Ətraf-Mühitinə İnvestisiyalar və Donorlar Forumuna toplaşaraq investisiyalar və texniki yardımlarla bağlı prioritetləri müzakirə etmişlər. Bank digər beynəlxalq və ikitərəfli təşkilatlarla birgə özünün regional səylərə dəstəyini davam etdirəcəkdir. Digər institutlar arasında Dünya Bankı ətraf-mühit sektorunu Azərbaycanda özünün prioritet sahələrində biri kimi nəzərdən keçirir və bu məqsədlə irriqasiyanın idarə olunmasının təkmilləşdirilməsi layihəsini, Bakıda su təchizatı layihəsini, ətraf-mühitə təxirəsalınmaz investisiya layihəsini və mədəni irs layihəsini həyata keçirir. AB-nin Tacis proqramı da GEF və UNDP ilə birlikdə CEP-ə dəstək verərək Xəzər regionunun ətraf-mühitini ekoloji cəhətdən dayanıqlı idarə olunmasına çalışırlar.

Yuxarıda qeyd olunan məsələləri, habelə Beynəlxalq Maliyyə İnstitutlarının və digər tərəfdaşların oynadığı rolu nəzərə alaraq AYİB ətraf-mühit məsələləri ilə bağlı üç əsas yanaşmanı davam etdirəcəkdir. Birincisi, ətraf-mühitin sağlam monitorinqi və mövcud layihələr çərçivəsində ətraf-mühitlə bağlı tələblərin yerinə yetirilməsi təmin ediləcəkdir. İkincisi, Bankın Azərbaycanda həyata keçirdiyi yeni layihələr Bankın Ətraf-Mühit Prosedurlarına və İctimaiyyəti Məlumatlandırma Siyasətinə cavab verəcək, habelə Bankın öz layihələrində ətraf-mühitə münasibətdə etibarlı və dayanıqlı inkişaf siyasətini fəal şəkildə dəstəkləmək missiyasına uyğun olaraq qaldırdığı məsələlərin həlli üçün Ətraf-Mühit Prosedurları müvafiq hüquqi sənədlərə daxil ediləcəkdir. Üçüncüsü, Bank digər beynəlxalq təşkilatlarla və hökumət qurumları lazımı şəkildə birgə işləyərək Azərbaycanın ətraf-mühiti idarəetmə imkanlarının artırılmasına çalışacaqdır.

Sosial cəhət

Təbii ehtiyatlar sektoru Azərbaycana xeyir gətirsə də, çətinliklərlə müşahidə olunan iqtisadi inkişaf göstərir ki, layihələrdən əldə olunan faydalar əhali arasında bərabər paylanmamışdır. Kən yerlərində əsas infrastruktur vasitələrindən istifadə (su, elektrik enerjisi, nəqliyyat, səhiyyə və təhsil) pisləşmişdir və bir çox hallarda tələblərə cavab

vermir. Əhalinin bəzi qrupları çətinliklərə xüsusilə məruz qalır; bunlara yaşlı insanlar, keçmiş dövlət idarələrinin işçiləri, əlil insanlar, habelə su çatışmazlığı olan ərazilərdə fəaliyyət göstərən kənd təsərrüfatı işçiləri daxildir. Köçkün və qaçqın (digər belə bir qrup) insanların çoxluq təşkil etdiyi ərazilərdə ən azından QHT-lər tərəfindən cəmləşdirilmiş tədbirlər vasitəsilə infrastrukturun və əsas xidmətlərin bərpasına səylər göstərilmiş, lakin bu hal digər yerlərdə müşahidə olunmamışdır. Azərbaycan həmçinin elə bir ölkədir ki, burada QHT-nin qeydiyyatdan keçməsi və fəaliyyət gəstərməsi çətindir. AYİB-in operativ prioritetləri sırasına yoxsulluğun aradan qaldırılması və əhalinin daha geniş hissəsinin iqtisadi inkişafdan faydalanmasına imkan yaradılması məsələləri daxil edilə bilər.

Qeyri-neft sektorunun inkişaf etdirilməsi ilə bağlı operativ vəzifəyə gəldikdə isə AYİB öz sponsorları və tərəfdaşları ilə birlikdə əsas əmək standartlarının yerinə yetirilməsini və bunun əks təsirlərinin aradan qaldırılmasını təmin etmək, habelə əldə olunacaq potensial sosial-iqtisadi faydaları maksimuma çatdırmaq üçün səy göstərəcəkdir. İnfrastruktur layihələrinə gəldikdə, Bank kasıb və aciz təbəqələrin bu vasitələrdən istifadəsinə imkan yaratmaqla yanaşı, həmçinin bunların əhalinin imkanlarına uyğunluğu məsələsini də diqqətdən kənar qoymayacaqdır. Bank layihələrdən ələ olunan faydaların həmin layihələrin təsirinə məruz qalan insanlara və icmalara paylanmasını təmin etmək üçün digər sponsorlar, tərəfdaşlar, QHT-lər və hökumət qurumları ilə əməkdaşlıq edəcəkdir. Bu vəzifənin yerinə yetirilməsi üçün layihə fəaliyyətləri, təchizatçılar və digər tərəfdaşlar vasitəsilə yeni iş imkanları yaradılmaqla yanaşı, həmçinin icmalarda inkişafı təmin etmək üçün ikinci dərəcəli və digər əlaqədar layihələr həyata keçiriləcəkdir.

Əlavə 6

Seçilmiş İqtisadi Göstəricilər

	1999	2000	2001	2002	2003	2004 Təzmin	2005 Proqnoz
Nəticə və xərclər <i>(Dəyişmələrin faizlə dəyəri)</i>							
ÜDM	7.9	10.3	9.6	9.7	10.8	10.0	21.0
Sənayenin ümumi məhsulu ¹	3.5	6.8	5.2	3.6	6.1	5.7	na
KT-nin ümumi məhsulu	7.0	12.1	11.1	6.4	na	na	na
Məşğulluq <i>(Dəyişmələrin faizlə dəyəri)</i>							
İşçi qüvvəsi (ilin sonunda)	0.1	0.0	0.4	0.4	0.6	na	na
Məşğulluq (ilin sonunda)	0.1	-0.1	0.3	0.3	0.5	na	na
<i>(İşçi qüvvəsinin faizlə göstəricisi)</i>							
Unemployment (ilin sonunda)	1.1	1.1	1.3	1.3	1.4	na	na
Qiymətlər və əmək haqqı <i>(Dəyişmələrin faizlə dəyəri)</i>							
İstehlak qiymətləri (illik orta göstərici)	-8.5	1.8	1.5	2.8	2.2	6.8	5.0
İstehlak qiymətləri (ilin sonunda)	-0.5	2.2	1.5	3.3	3.6	10.5	5.8
İstehsal qiymətləri (illik orta göstərici)	-6.1	27.4	na	na	na	na	na
İstehsal qiymətləri (ilin sonunda)	17.9	14.5	-4.4	-5.2	11.2	na	na
İqtisadiyyatda aylıq ümumi qazancın orta göstəricisi (illik qazanc)	9.5	20.2	17.3	21.2	22.8	24.9	na
Dövlət sektoru <i>(ÜDM-nin faizlə göstəricisi)</i>							
Ümumi dövlət balansı ²	-4.7	-0.6	-0.4	-0.5	-1.2	0.8	2.2
Ümumi dövlət xərcləri	23.6	20.8	18.7	27.7	28.9	26.3	na
Ümumi dövlət borcu	24.2	25.7	25.5	23.5	24.5	21.3	na
Pul sektoru <i>(Dəyişmələrin faizlə dəyəri)</i>							
Geniş pul (M2, ilin sonunda)	8.7	27.1	31.8	43.7	4.5	33.6	na
Yerli kredit (ilin sonunda)	-10.4	13.5	-38.1	84.2	27.1	34.1	na
<i>(Dəyişmələrin faizlə dəyəri)</i>							
Geniş pul (M2, ilin sonunda)	10.9	11.0	12.9	16.3	14.7	16.3	na
Faiz və mübadilə məzənnələri <i>(İllik göstəricilər, ilin sonu)</i>							
Maliyyələşdirmə məzənnəsi (6 aylıq)	10.0	10.0	10.0	7.0	7.0	7.0	na
Banklararası məzənnə (3 aylıq) ³	20.5	22.5	19.8	19.7	20.3	na	na
Depozit məzənnəsi	11.4	12.9	8.5	8.7	9.5	na	na
Borçvermə məzənnəsi	17.9	19.7	19.7	17.4	15.5	na	na
<i>(Bir dollara münasibətdə manat)</i>							
Mübadilə məzənnəsi (ilin sonunda)	4,378.0	4,565.0	4,775.0	4,893.0	4,923.0	4,903.0	na
Mübadilə məzənnəsi (illik orta göstərici)	4,120.2	4,474.2	4,656.6	4,860.8	4,910.7	4,913.5	na
Xarici borc sektoru <i>(Milyon ABŞ dolları ilə)</i>							
Cari hesab	-600	-187	-49	-770	-2,020	-2,331	-721
Ticarət balansı	-408	260	581	482	-98	271	1,405
Malların ixracı	1,025	1,799	2,046	2,305	2,625	3,718	5,079
Malların idxalı	1,433	1,539	1,465	1,823	2,723	3,447	3,674
Xarici birbaşa investisiyalar, net	510	149	299	1,048	2,353	2,531	1,282
Ümumi ehtiyatlar, qızıl istisna olmaqla (ilin sonunda) ⁴	673	680	725	721	803	923	na
Xarici borcları	870	1,282	1,270	1,398	1,507	1,746	na
<i>(Mal və xidmət idxalının aylıq göstəriciləri)</i>							
Ümumi ehtiyatlar, qızıl istisna olmaqla (ilin sonunda)	4.2	4.0	4.1	2.8	2.0	1.8	na
<i>(Mal və xidmət idxalının aylıq göstəriciləri)</i>							
Borclar üzrə ödənişlər	6.7	8.8	5.7	7.0	8.0	6.0	na

Memorandum məsələləri*(göstəriləndiyi kimi)*

Əhali (ilin sonunda, milyonla)	8.0	8.0	8.1	8.2	8.3	8.3	na
ÜDM (milyard manatla)	18,875	23,591	26,578	30,312	35,054	42,246	53,929
Adambaşına ÜDM (ABŞ dolları ilə) ⁵	571	659	705	760	864	1,041	na
Sənayenin ÜDM-də payı (faizlə)	22.2	36.0	37.6	34.9	31.9	na	na
KT-nin ÜDM-də payı (faizlə)	18.2	15.9	14.8	13.8	12.9	na	na
Cari hesab/ÜDM (faizlə)	-13.1	-3.5	-0.9	-12.3	-28.3	-27.1	-6.6
Xarici borclar - ehtiyatlar (milyon ABŞ dolları ilə)	197	602	545	677	704	823	na
Xarici borc/ÜDM (faizlə)	19.0	24.3	22.3	22.4	21.1	20.3	na
Xarici borc/malların və xidmətlərin ixracatı (faizlə)	67.9	62.3	54.4	52.4	49.3	41.5	na

¹ Sənaye məhsuluna xam neft istehsalı daxil deyildir.

² Ümumi hökumət onun bütün səviyyələrini əhatə edir (bələdiyyələr və dövlət müəssisələri, habelə istisna olmaqla), və buraya həmçinin Dövlət Neft Fondu və digər büdcədən kənar vəsaitlər də daxildir.

³ 90-günlük banklararası təklif qiyməti, manatla nominal dəyəri.

⁴ 2004-cü il dekabrın sonuna kimi Dövlət Neft Fondunda təqribən 970 milyon ABŞ dolları məbləğində xarici valyuta kapitalı olmuşdur.

⁵ Neft sektorunda əlavə dəyərin daha təkmil metodunun işlənilib hazırlanması 2000-ci ildə ÜDM-nin nominal dəyərinin və onunla bağlı olan digər dəyişənlərin dəyərlərinin əvvəlki təxminlərə nisbətən qaldırılmasına səbəb olmuşdur.